

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Reforma SZBP a SBOP: současné debaty
Michael Jarkovský

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy a teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – evropská studia

Bakalářská práce

Reforma SZBP a SBOP: současné debaty

Michael Jarkovský

Vedoucí práce:

Mgr. Zdeněk Rod

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „*Reforma SZBP a SBOP: současné debaty*“ vypracoval zcela samostatně za použití pouze uvedených zdrojů a v souladu s pravidly vědecké práce.

Plzeň, duben 2024

Michael Jarkovský

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat vedoucímu této bakalářské práce Mgr. Zdeňku Rodovi za odborné vedení, cenné rady a připomínky, stejně jako za jeho vstřícný a energický přístup v průběhu zpracování tohoto textu.

Poděkování patří také mé přítelkyni Žofii Pavličové, rodině, spolužákům a přátelům za jejich podporu, kterou mi při vytváření práce poskytli.

Obsah

1. Úvod	1
2. Konceptualizace SZBP a SBOP	4
2.1. Úvod do SZBP a SBOP	4
2.1.1. SZBP	5
2.1.2. SBOP	5
2.1.3. Aktéři	7
2.1.4. Rozhodovací proces	9
2.2. Síly rychlé reakce	12
2.3. Článek 44 Smlouvy o EU	15
2.4. Článek 42(7) Smlouvy o EU	17
3. Metodologie	20
4. Analýza debat vis-à-vis reformám v SZBP a SBOP	24
4.1. Debata (1): Rozšíření QMV ve SZBP	24
4.1.1. Vývoj a kontext	24
4.1.2. Pozice aktérů	25
4.2. Debata (2): Kapacita EU pro rychlé nasazení	40
4.2.1. Vývoj a kontext	40
4.2.2. Pozice aktérů	41
4.3. Debata (3): Článek 44 Smlouvy o EU	48
4.3.1. Vývoj a kontext	48
4.3.2. Pozice aktérů	49
4.4. Debata (4): Článek 42(7) Smlouvy o EU	56
4.4.1. Vývoj a kontext	56
4.4.2. Pozice aktérů	57
5. Závěr	64
Bibliografie	70
Summary	101

Seznam použitých zkratk

BS	Bojové skupiny/bojová skupina
Čl.	Článek
ČS	Členské státy/členský stát
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPF	Evropský mírový nástroj
ER	Evropská rada
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
EU	Evropská unie
EU RDC	Kapacita EU pro rychlé nasazení
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy
PESCO	Stálá strukturovaná spolupráce
QMV	Hlasování kvalifikovanou většinou
Rada	Rada Evropské unie
Rada FAC	Rada pro zahraniční věci
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEU	Smlouva o Evropské unii
Smlouvy	Primární právo Evropské unie
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
VP-ZVBP	Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku
ZEU	Západoevropská unie

1. Úvod

„[V]šechny hrozby, kterým čelíme po celém světě, se stupňují a schopnost jednotlivých členských států vyrovnat se s nimi je nedostatečná a klesá. Proto my Evropané musíme investovat do naší schopnosti myslet, rozhodovat a jednat strategicky – společně s našimi partnery a i samostatně, když je potřeba.“ (Josep Borrell dle EEAS 2022a: 7).

Těmito slovy je zakončena předmluva vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (VP-ZVBP) Josepa Borrella pro strategický dokument *Strategický kompas pro bezpečnost a obranu*, který Evropská unie (EU) vydala v roce 2022. Vydaním dokumentu však EU a členské státy (ČS) nereagovaly pouze na válku na Ukrajině, ale původně především na tendence, které jsou v systému mezinárodních vztahů již několik let patrné, a které mají na evropskou bezpečnost negativní dopad.

Mezinárodním systémem je totiž v posledních letech zmítaný čím dál intenzivnějším soupeřením, které se neprojevuje jen na globální úrovni, ale i na regionální úrovni. K intenzivnímu soupeření tak dochází i v regionech přilehlých k EU jako je západní Balkán, Kavkaz, Blízký východ, severní Afrika a Sahel nebo právě východní Evropa (Tocci 2021: 16). Konflikty a nestabilita, které provázejí soupeření různých aktérů v těchto regionech a na úrovni systému mezinárodních vztahů, představují pro ČS EU závažný bezpečnostní problém.

EU však dlouhodobě chybí kapacity, které by jí umožnily adekvátně reagovat na bezpečnostní výzvy, kterým čelí. Co se týče například krizového *managementu*, který je stěžejním komponentem Společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP) (viz podkapitola 2.1.2.), EU se stále potýká s nevyhovujícími velitelskými a plánovacími kapacitami (Reykers 2019a: 784). EU také nedisponuje „vlastními“ vojsky ani vojenským vybavením, musí se tak spoléhat na vojenské kapacity, které jí poskytnou ČS (Keukeleire – Delreux 2022: 315). Ty samy ale zápolí především s nedostačující vybaveností a problematickou interoperabilitou evropských armád (Bunde 2021: 244–245). ČS si také uvědomují, že se již

nemohou plně spoléhat na spojení s USA. Zejména pod vlivem zahraniční politiky USA za Trumpovy administrativy se totiž začaly zvětšovat pochybnosti evropských států o trvalosti bezpečnostních závazků USA vůči Evropě a Severoatlantické alianci (NATO) (Aggestam – Hyde-Price 2019: 121). Tyto pochybnosti navíc, v kontextu některých nedávných výroků prezidentského kandidáta Donalda Trumpa (viz Rhode 2024: 12–13), získávají v současnosti opět na závažnosti.

Nedostačující však nejsou pouze materiální a operační kapacity, ale i (jak naznačuje *Strategický kompas*) ochota ČS jednat (EEAS 2022a: 10). V minulosti totiž některé ČS vetovaly nebo prodlužovaly přijetí rozhodnutí ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP) a SBOP. Často tak zaznívá argument, že jednomyslnost v SZBP a SBOP vede ke skutečnosti, že reakce EU na globální a regionální krize je „pomalá, neobratná nebo bezzubá“ (Kovář – Eberle 2022b: 2).

Výše naznačené faktory tak dříve podnítily EU k realizaci reformních iniciativ, které měly za cíl udělat z EU akceschopnějšího, efektivnějšího a více autonomního zahraničněpolitického a bezpečnostního aktéra. Mezi nejvýznamnější iniciativy na tomto poli patřil například vznik Evropského obranného fondu (EDF), koordinovaného každoročního přezkumu v oblasti obrany (CARD), stálé strukturované spolupráce (PESCO), Evropského mírového nástroje (EPF) nebo útvaru schopnosti vojenského plánování a vedení (MPCC) (Braun et al. 2024: 4).

I v současné době však probíhají debaty o reformě SZBP a SBOP. Cílem této bakalářské práce je tak identifikovat a analyzovat nejvýraznější a nejvýznačnější současné debaty týkající se reformy SZBP a SBOP. Práce u jednotlivých reformních návrhů, které v debatách zaznívají, zodpoví vždy dvě výzkumné otázky: (1) „kteří jednotliví aktéři politického systému EU v příslušných debatách dané reformy prosazují a kteří se vůči nim vymezují?“ a (2) „proč tito aktéři zauímají takové postoje?“.

Práce je členěna na teoretickou, metodologickou, analytickou část a závěr, přičemž každá z částí je rozdělena na jednotlivé kapitoly a podkapitoly. V rámci teoretické části práce nejprve vymezuje klíčové pojmy a koncepty spojené se SZBP a SBOP s ohledem na analyzované debaty. V metodologické části stanovuje celkový postup vytváření práce, dále představuje, z jakých dat sestává zdrojová základna textu a jakým způsobem jsou data v dalších částech analyzována. Analytickou část tvoří případová studie pojednávající o jednotlivých debatách, které se týkají reformy SZBP a SBOP. Analyzované debaty se týkají rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou (QMV) ve SZBP, vytvoření kapacity EU pro rychlé nasazení (EU RDC), ustanovování „koalic ochotných“ na základě čl. 44 Smlouvy o EU (SEU) a operacionalizace doložky o vzájemné pomoci obsažené ve čl. 42(7) SEU.

2. Konceptualizace SZBP a SBOP

2.1. Úvod do SZBP a SBOP

SZBP a SBOP jsou dvě vzájemně propojené politiky EU, které se zabírají zahraničními věcmi a záležitostmi souvisejícími s vnější bezpečností EU (Buonanno – Nugent 2021: 272). Propojenost těchto politik je vyjádřena v čl. 42(1) SEU, který stanovuje, že SBOP je nedílnou součástí SZBP (Čl. 42(1) SEU). Někteří autoři nicméně pojmají SBOP jako samostatnou politiku EU, jelikož se svým obsahem¹ významně odlišuje od „tradiční“ agendy SZBP (Keukeleire – Delreux 2022: 45). Tato práce se bude v následujících částech opírat o tento přístup.

Zahraníční věci, bezpečnost a obrana úzce souvisejí se státní suverenitou a základními funkcemi státu, z toho důvodu se státy obecně zdráhají vzdávat se kontroly nad těmito oblastmi politiky. Jedním z definičních znaků SZBP a SBOP je tak mezivládní rozměr těchto politik, který ČS umožňuje uchovat si kontrolu nad procesy v těchto oblastech (ibid.: 73). SZBP a SBOP kvůli svému mezivládnímu rozměru podléhají specifickým pravidlům a postupům, což se projevuje například ve způsobu zapojení a rolích institucí EU² nebo v kontextu rozhodovacích mechanismů³ v těchto oblastech (Cremona 2018: 7–8).

Specifičnost SZBP a SBOP je patrná například také v povaze kompetencí EU v těchto oblastech. SZBP a SBOP nespadají mezi výlučné, sdílené ani podpůrné, koordinační a doplňkové pravomoci EU, Smlouvy vymezují pravomoci EU v těchto oblastech samostatně (Cremona 2018: 6). Ze Smluv vyplývá, že SZBP (a tedy i SBOP) je specifickou pravomocí EU (Svoboda 2022: 1350), například Schütze (2019: 280) tak pravomoci EU ve SZBP a SBOP charakterizuje jako *sui generis*, a tedy jako výrazně odlišné od kompetencí EU v jiných oblastech.

¹ Viz podkapitola 2.1.2.

² Viz podkapitola 2.1.3.

³ Viz podkapitola 2.1.4.

Zvláštní pravidla a postupy uplatňované ve SZBP a SBOP se promítají také ve vztahu k ostatním politikám EU, což ukazuje například čl. 40 SEU⁴ (Cremona 2018: 7–8). Tento článek obsahuje doložku o vzájemném neovlivňování mezi SZBP (a tedy i SBOP) a ostatními politikami EU (Svoboda 2022: 1393). Zavedením tohoto ustanovení Lisabonskou smlouvou tak došlo k přísnějšímu vymezení SZBP a SBOP od ostatních politik (Ramopoulos 2019: 267), což dle Koutrakose (2018: 5) zdůrazňuje právě zvláštní povahu pravidel a procedur uplatňovaných v této oblasti.

2.1.1. SZBP

SZBP slouží jako platforma, která umožňuje EU zaujímat postoje k zahraničněpolitickým otázkám a prosazovat své zahraničněpolitické zájmy, stejně jako podílet se na různých mezinárodních diplomatických iniciativách (Keukeleire – Delreux 2022: 44). Mezi hlavní nástroje SZBP patří přijímání rozhodnutí⁵ ze strany Rady, která vymezují akce, které má EU provést, a postoje, které má EU zaujmout vůči konkrétním zahraničněpolitickým otázkám (Svoboda 2022: 1355). Přijetí rozhodnutí vymezujícího postoj může například vést k přijetí sankcí EU vůči třetím zemím (Keukeleire – Delreux 2022: 393). Činnost EU v rámci SZBP se kromě přijímání sankcí dále projevuje například vydáváním prohlášení a deklamací, používáním diplomatických demarší VP–ZVBP a další diplomatickou činností namířenou vůči třetím zemím, regionům a mezinárodním organizacím (Svoboda 2022: 1355).

2.1.2. SBOP

SBOP poskytuje EU především operativní kapacity pro civilní a vojenské mise a operace (Svoboda 2022: 1399). Obsahem této politiky však není zajišťování přímé teritoriální obrany EU⁶ (Keukeleire – Delreux 2022: 308). Cílem SBOP je udržování míru, předcházení konfliktům a posilování mezinárodní bezpečnosti

⁴ Dále k čl. 40 SEU viz podkapitola 2.1.3.

⁵ Viz podkapitola 2.1.4.

⁶ Některá ustanovení ve Smlouvách, zejména ta obsažená v čl. 42(2) a 42(7) SEU, ovšem k teritoriální obraně odkazují (Keukeleire – Delreux 2022: 38; viz podkapitola 2.4.)

(Koutrakos 2013: 58). Konkrétní aktivity EU v této oblasti vymezuje čl. 43(1) SEU, jedná se například o stabilizaci po skončení konfliktu, humanitární a záchranné úkoly, odzbrojovací operace, vojenské poradenství a pomocné úkoly, ale i boj proti terorismu (Čl. 43(1) SEU). Mise a operace SBOP ovšem nejsou zpravidla koncipovány pro provádění rozsáhlých vojenských útočných operací (Keukeleire – Delreux 2022: 309).

K ustanovení mise nebo operace v rámci SBOP je nutné rozhodnutí Rady vymezující akci (Koutrakos 2013: 36). Poté závisí již na jednotlivých ČS, zda a jakým způsobem budou participovat na dané misi⁷ (Keukeleire – Delreux 2022: 317). Jednotlivé mise v rámci SBOP jsou tak uskutečňovány za účasti a přispění různých ČS⁸ (Keukeleire – Delreux 2022: 317). Co se týče financování těchto misí, správní výdaje misí v rámci SBOP jsou vždy hrazeny z rozpočtu EU. Operativní výdaje mohou být z rozpočtu EU financovány, pokud Rada nerozhodne jinak, a pokud se nejedná o operativní výdaje s vojenskými a obrannými důsledky⁹ (Koutrakos 2013: 76). Operativní výdaje misí s vojenskými a obrannými implikacemi tak hradí ČS, některé společné výdaje jsou ale hrazeny finančními nástroji mimo rozpočet EU (ibid.: 75), jako byl dříve mechanismus Athena, který byl v roce 2021 ale nahrazen EPF (European Council/Council of the EU 2023).

Skutečnost, že misí a operací v rámci SBOP se běžně neúčastní všechny ČS, je projevem toho, že jedním z charakteristických rysů SBOP je také diferenciaci¹⁰ (Keukeleire – Delreux 2022: 309). Tento koncept zahrnuje různé flexibilní způsoby integrace a spolupráce, kterých se neúčastní všechny ČS, nebo se jich účastní nečlenské státy (Lavenex – Kržić 2019: 3). Formálním vyjádřením diferenciaci ve SBOP je například konstruktivní abstence, posílená spolupráce,

⁷ EU totiž nedisponuje „vlastními“ vojenskými kapacitami (viz kapitola 1).

⁸ Na misích v rámci SBOP ovšem mohou participovat i nečlenské státy (viz například Rodt 2017), jedná se o další z projevů diferenciaci ve SBOP (viz dále).

⁹ Z pravidla jsou tak z rozpočtu EU hrazeny všechny výdaje civilních misí, ale u vojenských misí jen správní výdaje (Svoboda 2022: 1395).

¹⁰ K diferenciaci běžně dochází také ve SZBP (viz Amadio Viceré 2023; Siddi – Karjalainen – Jokela 2022).

PESCO nebo možnost ustanovit skupinu ČS k provedení mise v rámci SBOP dle čl. 44 SEU¹¹ (Amadio Viceré 2023: 38).

Co se týče vztahu SBOP s NATO, Smlouvy stanovují, že provádění SBOP respektuje obranné politiky ČS a jejich závazky vůči NATO, přičemž přiznávají, že NATO je pro ČS, které jsou jejími členy, základem jejich společné obrany (Čl. 42(2) SEU). Toto reflektuje i například *Strategický kompas*, který stanovuje, že činnost EU na poli bezpečnosti a obrany *doplňuje* aktivitu NATO (EEAS 2022a: 14). Od samotného vzniku SBOP je zde tak patrná snaha vyhnout se duplikaci s NATO (Koutrakos 2013: 104). Základem vztahu EU a NATO jsou dohody *Berlín Plus*, které mj. umožňují EU využívat některých kapacit NATO (například vojenské velitelství) (Ojanen 2021: 89). Projevem úzké spolupráci EU a NATO je také řada společných deklarácí, které vymezují principy a oblasti spolupráce (North Atlantic Treaty Organization 2023).

2.1.3. Aktéři

Buonnanová a Nugent (2021: 278) rozlišují 4 klíčové aktéry ve SZBP a SBOP. Jedná se o Evropskou radu (ER), Radu pro zahraniční věci (Rada FAC), VP-ZVBP a Evropskou službu pro vnější činnost (ESVČ). Mnohem slabší pozici v politickém procesu v rámci SZBP a SBOP dle autorů mají „nadnárodní instituce“, tedy Evropská komise (EK), Evropský parlament (EP) a Soudní dvůr Evropské unie (SDEU), a to kvůli mezivládnímu rozměru těchto oblastí politiky (ibid.: 281).

ER má v kontextu SZBP a SBOP klíčovou roli, která spočívá zejména ve vymezování obecných směrů, stanovování cílů (Čl. 26(1) SEU) a určování strategických zájmů EU v těchto oblastech (Čl. 22(1) SEU). Důležitost zasedání ER pro politický proces ve SZBP a SBOP tkví v zajišťování mezivládního a meziinstitucionálního vyjednávání ohledně těch nejcitlivějších problémů, posouvání rozhodovacího procesu¹² z nejvyšší politické úrovně na nižší úrovně

¹¹ Viz podkapitola 2.3.

¹² Dále k rozhodovacímu procesu ve SZBP a SBOP viz podkapitola 2.1.4.

rozhodování a v poskytování legitimacy daným rozhodnutím a iniciativám (Keukeleire – Delreux 2022: 148).

Zodpovědnost za rozhodování o SZBP a SBOP ale náleží zejména Radě FAC (Buonnano – Nugent 2021: 278). Rada je tak hlavním rozhodovacím orgánem ve SZBP a SBOP, přičemž v těchto oblastech hraje ústřední roli ve všech fázích utváření politiky – od nastolování agendy, přes rozhodování, implementaci až po dohled nad procesy ve SZBP a SBOP (Keukeleire – Delreux 2022: 152). Dominance Rady (a ER) v těchto oblastech zajišťuje, že procesy ve SZBP a SBOP zůstávají zcela pod kontrolou ČS (ibid.). Vlády ČS jsou tak ve SZBP a SBOP klíčovými aktéry.

VP-ZVBP předsedá Radě FAC a je jedním z místopředsedů EK, slouží tak jako aktér spojující odlišné části institucionální struktury EU (Keukeleire – Delreux 2022: 174). VP-ZVBP disponuje právem iniciativy, které sdílí s ČS. Ať už sám za sebe nebo s podporou EK, VP-ZVBP může předkládat Radě podněty a návrhy. Tato pravomoc je významná, jelikož umožňuje VP-ZVBP do jisté míry utvářet agendu SZBP a SBOP (Koutrakos 2013: 41). Je však vhodné podotknout, že schopnost VP-ZVBP nastolovat agendu a jednat do velké míry závisí mj. na podpoře ČS (Keukeleire – Delreux 2022: 177–178). Smlouvy přiznávají VP-ZVBP také výkonné pravomoci, jelikož je zodpovědný za provádění rozhodnutí přijatých Radou a ER (Koutrakos 2013: 41). Mezi další úkoly VP-ZVBP patří například i koordinace vojenských a civilních misí SBOP (Svoboda 2022: 1361). V neposlední řadě také reprezentuje EU navenek v záležitostech spojených se SZBP (Čl. 27(2) SEU).

ESVČ je diplomatickou službou EU v jejímž čele stojí VP-ZVBP. Mezi její úkoly patří podporování VP-ZVBP ve vedení SZBP a řízení diplomatických vztahů s nečlenskými zeměmi (European Union nedatováno). Součástí ESVČ jsou i Delegace Unie, které podléhají VP-ZVBP a zastupují EU ve všech oblastech politiky ve třetích zemích a v mezinárodních organizacích (Svoboda 2022: 1368).

Role EK ve SZBP a SBOP se s Lisabonskou smlouvou výrazně proměnila. EK již například není v těchto oblastech „plně zapojena“ a nedisponuje právem iniciativy vůči Radě (Marquardt 2018: 27). I přesto, že se může zdát, že Smlouvy zapojení EK v rámci SZBP a SBOP takřka kompletně vylučují, tak EK má na procesy v těchto oblastech stále určitý vliv (Keukeleire – Delreux 2018: 172). Za prvé, agendu může ovlivňovat skrze VP-ZVBP, který disponuje právem iniciativy vůči Radě (ibid.). Důležitost EK také vzrůstá například v problematice přijímání sankcí EU nebo financování SZBP z rozpočtu EU (ibid.: 173). EK také dokáže různými neformálními způsoby ovlivňovat procesy ve SZBP a SBOP. Typickým příkladem je propojování agendy SZBP a SBOP s oblastmi, v rámci kterých má EK větší pravomoci (Riddervold – Rosén 2016: 698–699).

Zapojení EP ve SZBP a SBOP je výrazně omezeno, jelikož EP má v těchto oblastech zejména konzultativní úlohu (Keukeleire – Delreux 2022: 189). EP nicméně disponuje (společně s Radou) rozpočtovými pravomocemi, má tak přímý vliv na financování SZBP a SBOP, díky čemuž může vykonávat nátlak na hlavní rozhodovací orgány v těchto oblastech, aby vzaly v úvahu jeho stanoviska (Koutrakos 2013: 52). EP je také (podobně jako EK) do určité míry schopen ovlivňovat procesy ve SZBP a SBOP různými neformálními způsoby (viz Riddervold – Rosén 2016: 698–699).

SDEU má ve SZBP a SBOP jen omezenou jurisdikci. SDEU tak v těchto oblastech nemůže přezkoumávat legalitu aktů, ani to, zda státy plní své povinnosti (Keukeleire – Delreux 2022: 196). Není ale ze SZBP a SBOP úplně vyloučen, jelikož Smlouvy uvádějí, že SDEU má pravomoc sledovat dodržování delimitační klauzule obsažené v čl. 40 SEU¹³ a přezkoumávat legalitu sankcí EU (Svoboda 2022: 1352).

2.1.4. Rozhodovací proces

Projevem mezivládního charakteru SZBP a SBOP je převaha jednomyslného rozhodování v těchto oblastech (Koutrakos 2013: 53). Hlavními rozhodovacími

¹³ Viz podkapitola 2.1.

orgány jsou Rada FAC a ER, přičemž těžiště rozhodovacího procesu představuje Rada (viz podkapitola 2.1.3.). Rozhodnutí ER a Rady ve SZBP a SBOP nepředstavují legislativní akty, přijímání legislativních aktů je totiž ve SZBP a SBOP vyloučeno. Akty tak v těchto oblastech nejsou přijímány řádným nebo zvláštním legislativním postupem (Svoboda 2022: 1351). I přes jejich nelegislativní povahu jsou rozhodnutí ER a Rady závazná¹⁴ (ibid.: 1355).

ČS v minulosti již mnohokrát¹⁵ využily práva národního veta ve SZBP a SBOP (viz Koenig 2022: 3). Autoři Kovář a Eberle (2022b: 2–3) identifikují minimálně tři hlavní důvody, které běžně vedou ČS k použití práva veta. Jedná se o odlišné zahraničněpolitické zájmy ČS, propojování hlasování s nesouvisejícími tématy (za účelem „vyobchodování“ svého souhlasu za ústupky v jiných oblastech) a vměšování třetích zemí.

I přes princip jednomyslného rozhodování ve SZBP a SBOP Smlouvy umožňují Radě v některých případech rozhodovat i většinou¹⁶. Rada používá QMV¹⁷, pokud:

- Přijímá rozhodnutí, které vymezuje akci nebo postoj EU na základě rozhodnutí ER, týkajícího se strategických zájmů a cílů EU.
- Přijímá rozhodnutí, jež jí předkládá VP-ZVBP na základě zvláštní žádosti ER.
- Přijímá rozhodnutí k provedení rozhodnutí, které vymezuje akci nebo postoj EU.

¹⁴ ČS ale k utváření politiky v těchto oblastech v praxi využívají spíše méně formálních způsobů, které nezavazují členské státy v takovém rozsahu, jako rozhodnutí ER a Rady FAC. Jedná se zejména o závěry jednání ER a závěry jednání Rady FAC (Keukeleire – Delreux 2022: 285).

¹⁵ Mezi léty 2016 a 2022 ČS použily nebo hrozily použitím veta v rozhodnutích spojených se SZBP minimálně třicetkrát (Navarra – Jančová – Ioannides 2023: 5).

¹⁶ Co se týče většinového hlasování, Rada také rozhoduje prostou většinou v procedurálních otázkách (Čl. 31(5) SEU). V případě, že Rada nerozhoduje na návrh VP-ZVBP, rozhoduje tzv. superkvalifikovanou většinou (většinu zde představuje minimálně 72 % ČS, které reprezentují alespoň 65 % populace EU) (Keukeleire – Delreux 2022: 215).

¹⁷ Kvalifikovaná většina představuje minimálně 55 % ČS, které reprezentují alespoň 65 % populace EU (Evropská rada/Rada EU 2022).

- Jmenuje zvláštního zástupce¹⁸ (Čl. 31(2) SEU).

Smlouvy obsahují také ustanovení, která umožňují QMV ve SZBP a SBOP i v jiných, než ve výše uvedených případech. Rozšíření většinových prvků v rozhodovacím procesu ve SZBP a SBOP umožňuje například přechodová klauzule (pasarela) obsažená ve čl. 31(3) SEU. Ta umožňuje rozšířit QMV do některých oblastí SZBP na základě jednomyslného rozhodnutí ER¹⁹ (Čl. 31(3) SEU). QMV ale nemůže být za použití této pasarely rozšířeno do oblastí související s vojenstvím nebo obranou (Svoboda 2022: 1374), další limit představuje tzv. záchranná brzda obsažená v čl. 31(2) SEU (Koenig 2022b: 5), dle které se jakýkoliv ČS ze „zásadních důvodů státní politiky“ (Čl. 31(2) SEU) může postavit proti přijetí rozhodnutí kvalifikovanou většinou, v takovém případě se hlasování nekoná. Pokud na úrovni Rady nedojde k nalezení přijatelného řešení situace, může Rada kvalifikovanou většinou požádat ER, aby v dané věci rozhodla jednomyslně (ibid.).

Další možnost, jak rozšířit QMV do dalších oblastí SZBP a SBOP, představuje revize primárního práva řádným postupem pro přijímání změn (Koenig 2022b: 4–5). Ke změnám primárního práva dochází také při přístupu nových ČS do EU. Čl. 49 SEU uvádí, že právě prostřednictvím přístupové smlouvy tak lze v souvislosti s rozšiřováním EU provést nezbytné úpravy Smluv (Tilindyte 2019: 2). Někteří odborníci tak naznačují, že teoreticky by k rozšíření QMV do SZBP a SBOP mohlo dojít i prostřednictvím přístupové smlouvy (Jan Kovář dle Euractiv 2023). V kontextu současné situace ohledně možného rozšíření EU o nové ČS (viz například Bayer 2023) je vhodné zmínit i tuto variantu.

V rámci debaty ohledně rozšíření QMV do SZBP zaznívají různé argumenty²⁰. Hlavními argumenty pro zavedení QMV jsou zejména větší

¹⁸ Smlouvy také umožňují QMV v některých dalších specifických případech v rámci SBOP. Jedná se o rozhodování o definici statutu, sídla a činnosti Evropské obranné agentury, o stálé strukturované spolupráci a o zřízení startovacího fondu pro mise SBOP s vojenskými či obrannými důsledky (Svoboda 2022: 1401).

¹⁹ Existují ovšem určité nejasnosti ohledně aktivace této přechodové klauzule. Nejasný je především její vztah s obecnou pasarelou obsaženou v čl. 48(7) SEU (Ramopoulos 2019: 246), nepanuje tak shoda na tom, zda by v rozhodování o aktivaci pasarely obsažené v čl. 31(3) SEU nemusely být zapojeny i národní parlamenty ČS a EP (Kotanidis 2020: 30–31).

²⁰ Pro podrobný přehled viz Kovář – Eberle (2022a: 3); Pisklová (2023: 6–7).

akceschopnost a efektivita SZBP a silnější odolnost vůči vlivu třetích zemí na zahraničně politická rozhodnutí (Kovář – Eberle 2022a: 2). Dle analýzy Fiotta a Tercovichové (2023: 53–54) sice QMV skutečně může přispívat k rychlejšímu rozhodování ve SZBP, na druhou stranu ale vždy nevede k vyšší efektivitě zahraniční a bezpečnostní politiky EU.

Autoři však potvrzují, že QMV může zvýšit odolnost EU vůči vlivu třetích zemí na zahraničně politická rozhodnutí (ibid.: 53). Jiní autoři upozorňují, že QMV nepředstavuje všelék na řešení problémů spojených se SZBP a SBOP (viz kapitola 1), například Schuette (2019: 7) tak uvádí, že výrazně přidanou hodnotu by zavedení QMV přineslo jen v rozhodování o sankcích EU, ale zřejmě ne v ostatních oblastech SZBP (například prohlášení o lidských právech) a SBOP (například ustanovení civilních misí). I Fiott a Tercovichová (2023: 58) podotýkají, že možný přínos QMV se různí v závislosti na konkrétní problematice.

Hlavní argumenty proti zavedení QMV zahrnují například obavu z dominance velkých ČS (Kovář – Eberle 2022a: 2). Výzkumy zaměřené na rozhodování Rady v oblastech, kde je v současné době používáno QMV, ovšem neprokazují, že z QMV profitují především velké státy (Fiott – Tercovich 2023: 55). Některé menší ČS jsou naopak zřejmě schopnější hájit své zájmy v Radě, než mnohé velké státy (Young – Roederer-Rynning 2020: 56). Toto lze částečně vysvětlit tezí, že výsledek rozhodování v Radě neodráží jen relativní moc ČS, ale i sdílené normy, jako je snaha dosáhnout řešení, které je pro všechny zapojené aktéry alespoň částečně přijatelné (ibid.: 58).

2.2. Síly rychlé reakce

Koncept sil rychlé reakce EU se poprvé objevuje na konci 90. let minulého století, a to v souvislosti s vytvářením a následným rozvojem SBOP (tehdy ještě „Evropské bezpečnostní a obranné politiky“ [EBOP]) (viz Fiala – Krutílek – Pitrová 2018: 767–769). V prosinci roku 1999 byl na summitu ER v Helsinkách stanoven tzv. Evropský základní cíl, jehož obsahem byl závazek ČS vytvořit síly rychlé reakce, k jejichž vyslání by mělo dojít do 2 měsíců od příslušného

rozhodnutí, přičemž měly čítat minimálně 50–60 tisíc vojáků, kteří budou schopni zasahovat v místě určení po dobu jednoho roku. Část jednotek měla být připravena k zásahu do 48 hodin (Krčálová 2010: 148).

Tento koncept byl o několik let později modifikován. V roce 2004 Velká Británie, Německo a Francie společně navrhly vytvoření tzv. bojových skupiny (*EU Battlegroups* – BS). Tento návrh zahrnoval (v porovnání se závazkem z roku 1999) snížení počtu vojáků v rámci těchto uskupení, a to v údajný prospěch vyšší rychlosti nasazení. ER návrh ve stejném roce schválila (Reykers 2019b: 43). BS zahrnuje 1500–2500 vojáků, každý půlrok mají být k nasazení připraveny 1 až 2 skupiny (fungující na principu rotace zapojených ČS), které drží pohotovost a čekají na případné nasazení. BS musí být schopny zaujmout své pozice do 10 dnů, a to v maximální vzdálenosti 6000 km od Bruselu, dále musí být schopny operovat v místě konfliktu po dobu 30 dní s možností prodloužení na maximálně 120 dní (Fiala – Krutílek – Pitrová 2018: 788).

BS dosáhly své plné operační kapacity již v roce 2007. V minulosti se uvažovalo o jejich využití například v Gruzii, Mali nebo v Súdánu (ibid.: 787), ale doposud nikdy nebyly nasazeny v akci (Leruth 2023: 126). Dle Reykerse (2017: 461–462) mezi hlavní problémy spojené s (ne)využíváním BS patří neexistence funkčního a udržitelného finančního mechanismu, který by zajistil spravedlivější sdílení nákladů mezi ČS, a také jejich nedostatečná politická vůle rozhodnout o nasazení BS v akci²¹.

V roce 2021 vznikla iniciativa, která volala po vytvoření nových sil rychlé reakce. Koncept o téměř rok později získal konkrétnější obrysy, když se EU ve *Strategickém kompasu* zavázala k ustanovení tzv. kapacity EU pro rychlé nasazení (EU RDC) do roku 2025 (Clapp 2023: 1). Dle *Strategického kompasu* má EU RDC být založena na „podstatně upravených“ (EEAS 2022a: 25) BS a předem určených kapacitách ČS (ibid.). V porovnání s BS však lze identifikovat několik odlišností. Za prvé, EU RDC má zahrnovat až 5 000 příslušníků, což představuje oproti BS

²¹ K nasazení BS v akci je nutná jednomyslnost v Radě FAC (ibid.).

značné navýšení. Na rozdíl od BS, které jsou založeny na pozemních silách, má být EU RDC modulární, má tak sestávat z různých složek (pozemní, námořní, vzdušné síly), které budou využity v závislosti na typu dané operace. EU RDC má nově zahrnovat také strategické podpůrné schopnosti²². Tyto síly rychlé reakce mají být dále uzpůsobeny předem vytvořeným operačním scénářům pro nasazení v akci. V neposlední řadě mají být připraveny k nasazení po dobu 1 roku, nikoliv jen 6 měsíců (Zandee – Stoetman 2022: 3–4).

Jako možné způsoby, jak překonat nedostatečnou politickou vůli ČS a finanční překážky spojené s možným nasazením BS v akci, navrhuje *Strategický kompas* častější využívání čl. 44 SEU, které má zajistit flexibilnější rozhodování o nasazení²³, a společné financování spojené s větší finanční solidaritou (EEAS 2022a: 26). Dosud je však nejasné, jakým způsobem a do jaké míry bude společné financování zajištěno, jako pravděpodobné se ale zdá především financování skrze EPF²⁴ (Clapp 2023: 1).

EU RDC tak má být v porovnání s BS robustnější, flexibilnější a připravenější k akci. Větší připravenost k akci má demonstrovat i dohoda ČS na 2 operačních scénářích („záchrana a evakuace“ a „počáteční fáze stabilizace“) (EEAS 2023a: 9) a uskutečnění prvního vojenského cvičení EU RDC v rámci cvičení MILEX 2023 (Spanish Presidency 2023). Autoři Zandee a Stoetmanová (2022: 8–9) ale upozorňují na několik potenciálních problémů, které se s EU RDC pojí. Poukazují například na nedostatečné kapacity ČS, respektive na otázku jejich ochoty poskytnout vlastní kapacity pro EU RDC, a to zejména v souvislosti se zvyšujícími se požadavky NATO na zajištění připravenosti Aliance ke kolektivní obraně.

²² Například kybernetická obrana, satelitní komunikace, zpravodajská činnost, průzkumné kapacity a další (EEAS 2022a: 25).

²³ Viz podkapitola 2.3.

²⁴ Viz podkapitola 2.1.2.

2.3. Článek 44 Smlouvy o EU

Smlouvy obsahují několik ustanovení, která nabízejí připraveným a ochotným ČS možnosti hlubší bezpečnostní a obranné integrace nebo spolupráce v rámci SBOP (Svoboda 2022: 1401). Dle čl. 42(5) SEU tak může Rada pověřit skupinu ČS provedením mise v rámci SBOP za účelem zachování hodnot EU a ke službě jejím zájmům. Provedení této mise se řídí čl. 44 SEU (Čl. 42(5) SEU), který zní:

„1. V rámci rozhodnutí přijatých podle článku 43 může Rada svěřit provádění některé mise skupině členských států, které si to přejí a mají pro takovou misi nezbytné schopnosti. Tyto členské státy se ve spojení s vysokým představitelem Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku mezi sebou dohodnou na řízení této mise.

2. Členské státy účastníci se mise informují o vývoji mise pravidelně Radu z vlastního podnětu nebo na žádost jiného členského státu. Členské státy účastníci se mise neprodleně informují Radu v případě, kdy by provedení mise mělo podstatné následky nebo vyžadovalo změnu cíle, rozsahu nebo podmínek mise stanovených rozhodnutím podle odstavce 1. V takových případech přijme Rada nezbytná rozhodnutí.“ (Čl. 44 SEU).

Čl. 42(5) a 44 SEU zavádějí do SBOP více flexibility, přičemž odrážejí již existující praxi, že ČS mají různé kapacity a kolísající politickou ochotu zapojit se do misí SBOP (Svoboda 2022: 1407). Dle některých autorů tento mechanismus představuje pro EU možnost, jak rychle zareagovat na naléhavé a nouzové situace v rámci SBOP (de Langlois – Ara 2015: 9), přičemž umožňuje zapojeným ČS značnou míru autonomie během plnění svěřených úkolů (ibid.: 4).

Podle interpretace právní služby Rady si ovšem Rada ponechává poměrně velkou kontrolu nad ustanovením a prováděním operace. Ustanovení mise, jejíž provádění Rada svěří skupině ČS, totiž vyžaduje formálně 2 jednomyslná rozhodnutí Rady – rozhodnutí o misi přijaté dle čl. 43 SEU a následné rozhodnutí týkající svěřením mise skupině ČS dle čl. 44 SEU (Bakker – Biscop – Drent – Landman 2016: 17; Svoboda 2022: 1407). Rada rozhoduje o politických a

strategických parametrech operace jako jsou cíle, geografický rozsah (Bakker – Biscop – Drent – Landman 2016: 17), délka trvání operace nebo pravidla použití sil (de Langlois – Ara 2015: 4). Skupina ČS pověřená vykonáním mise ovšem rozhoduje například o ustanovení vojenského velení, způsobu organizace velících struktur (ibid.) nebo řídí proces generace sil a rozhoduje o jejich složení (Bakker – Biscop – Drent – Landman 2016: 17).

Během samotné mise je rozhodování na operační úrovni delegováno na systém velení a řízení ustanovený skupinou ČS (ibid.), zatímco Rada a Politický a bezpečnostní výbor²⁵ vykonávají politickou kontrolu a strategické řízení mise²⁶ (ibid.; Tardy 2014: 2; srov. Svoboda 2022: 1407). Dle právní služby Rady by ale Rada v praxi měla mít značnou volnost v rozhodování o rozsahu pravomocí, které deleguje na danou skupinu ČS²⁷ (Bakker – Biscop – Drent – Landman 2016: 17).

Jinými slovy, skupině ČS jsou na základě čl. 44 SEU svěřena některá rozhodnutí spojená s celkovou podobou a fungováním operace, dohodnutí se na konkrétním způsobu plnění svěřených úkolů je tedy (do určité míry) na této skupině (Törö 2014: 67). Zde se projevuje přidaná hodnota čl. 44 SEU, která tak tkví ve zjednodušení rozhodovacího procesu (de Langlois – Ara 2015: 4) a zrychlení procesu ustanovování mise (viz Bakker – Biscop – Drent – Landman 2016: 20).

Čl. 44 SEU ale doposud nikdy nebyl využitý (Amadio Viceré 2023: 38). Jedním z možných vysvětlení je neochota ČS povolovat přílišnou diferenciaci, jelikož by tím mohly ztratit kontrolu nad integrační dynamikou v dané oblasti, což pro ně v budoucnu může mít nežádoucí důsledky (Kovář, osobní komunikace, 2023). Místo využívání ustanovení ve Smlouvách, které umožňují diferenciaci ve SZBP a SBOP, se tak ČS uchylují spíše k neformálním formám spolupráce, které jsou s institucionálním rámcem EU propojeny jen volně (Amadio Viceré

²⁵ Více k Politickému a bezpečnostnímu výboru a jeho roli v SBOP viz například Svoboda (2022: 1390–1391).

²⁶ Pro srovnání s procesem ustanovování a řízení „regulérní“ mise SBOP dle čl. 43. SEU viz Anghel – Bacian (2016: 4); Svoboda (2022: 1404–1405).

²⁷ Na podobnou skutečnost poukazuje i jiný autor – viz Terpan (2013: 1256).

2023: 40). Je tak otázkou, nakolik budou ČS ochotny v budoucnu využívat čl. 44 SEU, a to i s přihlédnutím k výzvě *Strategického kompasu* k jeho častějšímu využívání (EEAS 2022a: 26) a vzhledem ke skutečnosti, že v roce 2023 došlo mezi ČS k dohodě na „praktických modalitách“ (EEAS 2023a: 9) týkajících se využití tohoto článku, díky čemuž je tak EU dle VP-ZVBP nyní připravena pověřit skupinu ČS provedením mise v rámci SBOP (ibid.).

2.4. Článek 42(7) Smlouvy o EU

Lisabonská smlouva zavedla ve SBOP i tzv. doložku o vzájemné pomoci obsaženou v čl. 42(7) SEU (Svoboda 2022: 1401), který zní:

„Pokud se členský stát stane na svém území cílem ozbrojeného napadení, poskytnou mu ostatní členské státy pomoc a podporu všemi prostředky, které jsou v jejich moci, v souladu s článkem 51 Charty Organizace spojených národů. Tím není dotčena zvláštní povaha bezpečnostní a obranné politiky některých členských států.

Závazky spolupráce v této oblasti jsou v souladu se závazky v rámci Organizace Severoatlantické smlouvy, která zůstávají pro ty členské státy, které jsou jejími členy, základem jejich společné obrany a fórem pro její provádění.“ (Čl. 42(7) SEU).

Toto ustanovení tak zavazuje ČS k pomoci členskému státu, který se stal obětí ozbrojeného napadení. Závisí nicméně na jednotlivých ČS, jakým způsobem a jakými prostředky se zapojí do poskytování pomoci (Koutrakos 2013: 68–69; srov. Deen – Zandee – Stoetman 2022a: 12). Tyto prostředky mohou zahrnovat poskytnutí diplomatické a technické podpory, ale i vojenskou pomoc (EEAS 2022b: 1).

Aktivaci doložky vzájemné pomoci ale výrazně komplikuje několik skutečností. Za prvé, evropská společná obrana je založena na NATO (viz podkapitola 2.1.2.), vůle mnohých ČS podporovat fungování struktur překrývajících se s NATO je tradičně spíše omezená. Základ pro realizaci společné

obranu tak pro 22 ČS EU, které jsou i členy NATO, již poskytuje čl. 5 Washingtonské smlouvy (Virkkunen 2022: 23).

Za druhé, operacionalizace čl. 42(7) SEU je výrazně obtížnější, než čl. 5 Washingtonské smlouvy. Pomoc napadenému státu na základě čl. 42(7) SEU by totiž byla poskytována bilaterálně. Ustanovení v tomto článku navíc zdůrazňuje, že poskytovateli pomoci jsou *členské státy*, nikoliv instituce EU. Role institucí EU by se tak zřejmě omezovala na podporu a organizaci pomoci, ačkoliv dle Virkkunenové existují značné pochyby ohledně kapacity evropských institucí efektivně zajistit organizaci vojenské pomoci napadenému ČS (ibid.)

Na rozdíl od čl. 5 Washingtonské smlouvy však čl. 42(7) SEU ovšem neobsahuje žádné striktní geografické vymezení své působnosti (Clapp 2022: 17–18). Doložka vzájemné pomoci tak teoreticky může být aktivována i například při hypotetickém ozbrojeném napadení španělských enkláv Ceuta a Mellila, které se nenacházejí v Evropě (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 28).

Čl. 42(7) SEU byl doposud aktivován jen jednou – v listopadu 2015 ze strany Francie v reakci na teroristický útok na pařížský klub Bataclan. Mnoho ČS se ovšem tehdy necítilo vázáno nabídnout Francii více, než pouhou politickou podporu. Některé ČS ovšem poskytly vojenskou podporu francouzským silám operujícím v Sahelu, Sýrii a Iráku (Bakker – Biscop – Drent – Landman 2016: 28). Aktivace článku následně otevřela diskusi o rozsahu jeho možného využití (Deen – Zandee – Stoetman 2022b: 4).

V této debatě se začala čím dál častěji objevovat volání po operacionalizaci tohoto ustanovení (viz podkapitola 4.4.1.), v souvislosti se *Strategickým kompasem* tak mnohé ČS očekávaly, že strategický dokument určitým způsobem objasní nejasnosti spojené s operacionalizací čl. 42(7) SEU. *Strategický kompas* nicméně problematiku spojenou s doložkou vzájemné pomoci nikterak významně nerozvinul (Clapp 2022: 19). Dokument tak jen zmiňuje, že EU bude pokračovat v pravidelných cvičeních spojených s využitím čl. 42(7) SEU, přičemž v rámci těchto simulací bude kladen důraz zejména na problematiku spojenou s

kybernetickými a hybridními hrozbami nebo s útoky vedenými z vesmíru, popřípadě s útoky mířenými na vesmírnou infrastrukturu (Perot 2024: 15).

3. Metodologie

V rámci této kapitoly práce vymezuje celkový postup vytváření práce, přičemž provádí operacionalizaci klíčového pojmu, kterým je *reforma*. Dále představuje, z jakých dat sestává zdrojová základna textu a jakým způsobem jsou data v dalších částech analyzována. V neposlední řadě práce stanovuje časový rámec analyzovaných debat.

Pro logické vystavění celého textu bakalářské práce bylo potřebné vybrat konkrétní probíhající debaty týkající se konkrétních návrhů na reformu SZBP a SBOP, které budou v práci podrobeny analýze. Nejprve tak bylo nutné určit, jaké iniciativy lze považovat za *reformu* a jaké ne. Dle *Cambridge Dictionary* (nedatováno) představuje reforma určité „zlepšení“, odvozené sloveso *reformovat* dále znamená „učinit něco lepším opravami nebo odstraněním [...] chyb“. Reforma v kontextu SZBP a SBOP tak představuje určitý proces reorganizace dílčích aspektů těchto politik, nebo změnu mechanismů jejich fungování, aby tak fungovaly lépe a efektivněji.

S ohledem na takové pojetí *reformy* práce identifikovala nejvýraznější a nejvýznačnější debaty, které v současnosti probíhají v unijním diskurzu. Pro analýzu tak byly vybrány 4 debaty²⁸, které v současné době probíhají mezi sledovanými aktéry. Jak bylo naznačeno již v kapitole 1, práce nejprve podrobuje analýze debatu spojenou s rozšířením QMV ve SZBP. Ohledně této reformy se totiž v současné době vede zřejmě nejintenzivnější diskuse (viz podkapitola 4.1.), o jejím významu v reformní debatě svědčí i fakt, že diskuse ohledně rozšíření QMV ve SZBP probíhaly již od 90. let (viz Wessel 2012: 504; 506; Nicoll – Salmon 2001: 365), tato rozprava se tak v unijním diskurzu objevuje opakovaně.

Další analyzovaná debata je spojena s vytvořením EU RDC. Této reformě se v unijním diskurzu také dostává značné pozornosti ze strany sledovaných aktérů (viz podkapitola 4.2.). Debatu ohledně EU RDC není vhodné opomíjet ani z toho

²⁸ Vybraný vzorek debat však nepředstavuje v žádném případě vyčerpávající výčet aktuálních témat, která jsou v kontextu reformy SZBP a SBOP v současné době podrobována diskusi.

důvodu, že je součástí dlouhodobě trvající rozpravy o vytvoření sil rychlé reakce (viz podkapitola 2.2.). Tato debata má také přímou vazbu na třetí analyzovanou debatu, která se týká využití čl. 44 SEU (viz podkapitola 4.3.1.), je tak vhodné analýze podrobit obě debaty. Bez ohledu na vazbu mezi oběma debatami, tak i rozprava ohledně čl. 44 SEU má v rámci této práce sama o sobě své opodstatnění. Za důležitou politickou prioritu ji totiž považují i někteří vlivní sledovaní aktéři (například Francie) (viz podkapitola 4.3.2.), to lze tvrdit i v souvislosti s debatou týkající se operacionalizace čl. 42(7) SEU (viz podkapitola 4.4.2.).

Význam výše zmíněných reformních návrhů v současné debatě o reformě SZBP a SBOP rozeznávají i někteří autoři, což je patrné například v textu Gubalové et al. (2022). Vyjma rozšíření QMV ve SZBP se všechny zmíněné reformní iniciativy navíc objevují i ve *Strategickém kompasu* (viz výše), o jejich významu dále svědčí i pozornost, kterou těmto konkrétním návrhům v kontextu strategického dokumentu věnuje také poměrně velké množství autorů (viz například Latici – Lazarou 2021; Terlikowski 2021a; Fiott 2022; Freitag 2022; Koenig 2022a; Zandee – Stoetman 2022; Clapp 2023).

Dále došlo k vymezení klíčových pojmů spojených se SZBP a SBOP s ohledem na analyzované debaty. Tato část je stěžejní nejen proto, že nabízí čtenáři základní vhled do problematiky, ale zejména umožňuje odůvodnit výběr konkrétních aktérů, jejichž pozice v příslušných debatách budou v dalších částech práce podrobeny analýze. Práce se v analytické části (viz kapitola 4) zaměřuje primárně na pozice ČS, a to především kvůli jejich predominanci ve SZBP a SBOP²⁹ (viz podkapitola 2.1.3.). Analyzovány jsou pozice všech ČS.

Menší prostor je věnován EK, EP a VP-ZVBP. Tito aktéři totiž nemají ve SZBP a SBOP tak silnou pozici jako ČS, přesto jsou schopni procesy v těchto oblastech do určité míry ovlivňovat (viz podkapitola 2.1.3.). V analytické části se práce nebude zabývat pozicemi ESVČ a SDEU, jelikož tyto aktéři nejsou do debat

²⁹ Důležitost ČS v této problematice je navíc zdůrazněna i skutečností, že ČS jsou klíčovými aktéry i v rámci procesu reformování SZBP a SBOP (viz Bergmann – Müller 2021).

o reformě SZBP a SBOP zapojení, což vyplývá z jejich povahy a role v těchto oblastech (viz podkapitola 2.1.3.).

Analytickou část tvoří případová studie analyzující reformu SZBP a SBOP³⁰. Případová studie je členěna na 4 části, přičemž každá z nich je věnována příslušné debatě týkající se jednoho z výše zmíněných reformních návrhů. Jak stanovují výše formulované výzkumné otázky (viz kapitola 1), práce usiluje o určení a vysvětlení pozic jednotlivých aktérů v příslušných debatách.

Zdrojovou základnu textu tvoří množství primárních a sekundárních zdrojů. Co se primárních zdrojů týče, teoretická část vychází zejména z primárního práva EU, konkrétně ze *Smlouvy o EU*, dále z oficiálních dokumentů vydaných institucemi EU (například *Strategický kompas*) a z informací uveřejněných na oficiálních stránkách institucí EU. Ze sekundárních zdrojů je pro teoretickou část přínosná zejména monografie Keukeleireho a Delreuxe (2022), která nabízí obecnou analýzu vnějších politik EU. Koutrakos (2013) dále poskytuje detailní právní analýzu SZBP a SBOP. Velmi užitečná je také kapitola Svobody (2022), která nabízí komentář a potřebný kontext k jednotlivým ustanovením ve Smlouvách. Práce také vychází z množství aktuálních odborných článků, které byly uveřejněny například v časopisech *Journal of European Integration* nebo *Contemporary Security Policy*.

V analytické části práce využívá především primárních zdrojů, čerpá například z oficiálních dokumentů a prohlášení vydaných vládami ČR nebo jejich představiteli, usnesení EP, dále pracuje i s prohlášeními VP-ZVBP a předsedů EK. Ze sekundární literatury se jako velmi užitečné jeví zejména *policy* publikace Kováře a Eberleho (2022a; 2022b), kteří se z českých autorů věnují problematice QMV v souvislosti se SZBP nejvýrazněji. Ze zahraničních autorů stojí za pozornost zejména Koenigová (2020; 2022b) a Pisklová (2023), které analyzují pozice ČR v debatě týkající se rozšíření QMV do SZBP. Pro práci je přínosný také text Gubalové et al. (2022), které se s autorským kolektivem podařilo zmapovat

³⁰ Jelikož se jedná o jedinečnou případovou studii, případ je zároveň předmětem výzkumu (Kořan 2008: 46).

postoje *policymakerů* z jednotlivých ČS vůči některým reformním návrhům, které v práci zaznívají. Aktuální informace o debatách spojených s EU RDC, čl. 44 a 42(7) SEU lze najít v publikacích nizozemského výzkumného ústavu *Clingendael*. Jako aktuální a spolehlivý zdroj se osvědčily také publikace *Výzkumné služby Evropského parlamentu*. Neopomenutelným zdrojem informací jsou i zpravodajské internetové portály, jmenovitě například *Euractiv*, *Euronews* nebo *Politico*.

Práce usilovala také o nasbírání dat pomocí rozhovorů se současnými nebo bývalými představiteli vlády ČR a výzkumníky, kteří se ve svém výzkumu zabývají tématy úzce souvisejícími s analyzovanými debatami. Odpovědi na zasláný strukturovaný dotazník autor této práce obdržel od pracovníkům odboru politik EU Ministerstva zahraničních věcí ČR a od Jana Kováře z Ústavu mezinárodních vztahů³¹.

Vedle metod sběru dat se práce opírá i o metody analýzy textů a kontextu. Tyto metody umožňují hledat příčiny a důsledky chování jednotlivých aktérů v rámci příslušných debat. Za využití těchto metod dochází nejprve k určení pozic aktérů v jednotlivých debatách (tedy k určení důsledku jejich chování), a následně k vysvětlení toho, proč zastávají takové pozice (tedy k odhalení příčiny jejich chování).

Časový rámec analýzy debaty (1) byl stanoven na období od roku 2017, kdy se debata začíná po několika letech opět významněji rozvíjet (viz podkapitola 4.1.1.), až do konce roku 2023. V případě debaty (2) lze její počátky stanovit na rok 2021 (viz podkapitola 4.2.1.), její vývoj je sledován do konce roku 2023. obdobný časový rámec byl zvolen i pro debatu (3) (viz podkapitola 4.3.1.). Debata (4) je v unijním diskurzu patrná zejména od roku 2016 (viz podkapitola 4.4.1.), její vývoj je, stejně jako u předchozích debat, sledován až do konce roku 2023.

³¹ Strukturované dotazníky byly rozeslány také bývalému ministrovi obrany ČR Lubomíru Metnarovi a představitelům Ministerstva pro evropské záležitosti ČR. S žádostmi o rozhovor byli osloveni také bývalý ministr obrany Slovinska Matej Tonin a výzkumnice Vladislava Gubalová, autor práce ale neobdržel žádnou odpověď.

4. Analýza debat vis-à-vis reformám v SZBP a SBOP

4.1. Debata (1): Rozšíření QMV ve SZBP

4.1.1. Vývoj a kontext

Začátek debaty o rozšíření QMV do SZBP se pojí již se samotným vyjednáváním o vzniku této oblasti a o její podobě na počátku 90. let³² (Wessel 2012: 506). I v průběhu následujících let tato debata probíhala také v rámci vyjednávání o revizi Smluv (viz Nicoll – Salmon 2001: 365), v kontextu vyjednávání o Lisabonské smlouvě lze jako příklad uvést návrhy Německa a Francie ohledně zavedení QMV jako standartní hlasovací procedury ve SZBP (Wessel 2012: 504).

V prvních letech po přijetí Lisabonské smlouvy se téma rozšíření QMV ve SZBP objevovalo v politické debatě spíše sporadicky (viz například European Parliament 2013). K výraznému rozvoji této debaty ale došlo zejména ve druhé polovině minulého desetiletí, kdy otázku QMV ve SZBP napomohl oživit tehdejší předseda EK Jean-Claude Juncker, který se opakovaně zasazoval za rozšíření většinového hlasování ve SZBP, přičemž ho spojoval především s nutností posílit schopnost EU působit jako silný, vlivný a efektivní globální aktér (European Commission 2017a; 2018).

Ne náhodou se tato debata rozvíjí v době, kdy zhoršující se evropské bezpečnostní prostředí, vnitřní krize EU a proměňující se kontext mezinárodní politiky³³ podněcují EU ke snaze rozvinout vlastní kapacity vystupovat v mezinárodních vztazích jako „poskytovatel bezpečnosti, propagátor míru a globální aktér“ (Lařici 2021: 6). Vazbu debaty o rozšíření QMV ve SZBP na širší snahy posílit zahraničněpolitickou, bezpečnostní a obrannou dimenzi politiky EU dokládá i fakt, že problematika QMV ve SZBP (respektive SBOP) byla diskutována i v souvislosti s vyjednáváním o *Strategickém kompasu* (viz Nováky 2021: 12).

³² Více ke kontextu debaty o QMV ve SZBP během vyjednávání o *Smlouvě o EU* viz Fiala – Krutílek – Píťrová (2018: 737–740).

³³ Viz Christiansen – Haar (2021: 1–3).

S výše naznačenými trendy úzce souvisela i tehdy probíhající diskuse o budoucnosti EU (viz European Commission 2017b; 2017c). Tato širší rozprava také přispěla k rozvoji debaty ohledně rozšíření QMV ve SZBP (viz European Commission 2017a; 2018; European Parliament 2019b; Anghel – Drachenberg 2019: 8; Herszenhorn – Barigazzi – Eder 2019). V kontextu debat o směřování a budoucnosti EU se diskutovala problematika rozšíření QMV ve SZBP i v následujících letech, o čemž svědčí i Konference o budoucnosti Evropy. Diskuse zde ovšem neprobíhala pouze mezi politiky a odborníky, ale i mezi veřejnosti. I výstupy Konference, které podporovaly reformu EU (a mj. i zavedení QMV ve SZBP) (Navarra – Jančová – Ioannides 2023: 6), přispěly také k rozvoji politické debaty o rozšíření QMV ve SZBP (viz Brennan 2022; European Parliament 2022b; European Parliament 2022c; Zachová – Vasques – Zichová – Noyan 2022).

Je také vhodné podotknout, že debata o rozšíření QMV ve SZBP nabrala na intenzitě obzvláště po začátku ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022. Geopolitická situace tak působila jako důležitý faktor, který podnítil snahu některých aktérů posílit SZBP (Navarra – Jančová – Ioannides 2023: 6). Ústředním tématem této debaty po invazi na Ukrajinu je především dynamický vývoj v agendě rozšíření EU o nové ČS (který do značné míry ovlivnila právě válka na Ukrajině) a s ním spojená rozprava o nutnosti institucionální reformy EU (viz Borrell 2022; European Council/Council of the EU 2022b; The Federal Chancellor 2022; Federal Foreign Office 2023; Noyan 2023).

4.1.2. Pozice aktérů

Jak už bylo naznačeno výše, rozšíření QMV ve SZBP podporovala Junckerova Komise (viz podkapitola 4.1.1.) a z dostupných dat dále vyplývá, že tuto reformu podporuje i současná EK (viz von der Leyen 2019: 5; European Commission 2020b; Herszenhorn 2022). Podpora QMV ve SZBP je v souladu s ambicemi obou předchozích EK posílit zahraničněpolitickou dimenzi EU (Nováky 2021: 8–9). Pozice EK tak do velké míry vychází z přesvědčení, že rozhodování založené na jednomyslnosti omezuje v době zesilujícího geopolitického soupeření a nestability v evropském sousedství schopnost EU efektivně jednat na světové scéně (ibid.).

Vysvětlení postoje EK lze částečně opřít i o teoretické poznatky autorů, kteří EK obecně charakterizují jako aktéra usilujícího o navýšení svého vlivu a vlastních pravomocí vůči ČS (Hartlapp – Metz – Rauh 2014: 14), nebo jako aktéra, jehož jednání je hnáno „institucionálním závazkem“ k prohlubování integrace (Dinan 1997: 261). Ačkoliv by rozšíření QMV ve SZBP neznamenal přímé posílení kompetencí EK, jednalo by se bezesporu o oslabení mezivládního rozměru této oblasti politiky, což by představovalo určitý posun kupředu směrem k možnému budoucímu posílení pravomocí EK a skutečnému prohloubení integrace v této oblasti³⁴.

Junckerova Komise se v rámci SZBP zasazovala zejména za zavedení QMV v přijímání rozhodnutí o lidskoprávních prohlášeních, sankcích a o ustanovení misí SBOP (European Commission 2018). Návrhy předsedkyně EK von der Leyenové ale byly, jak podotýká Nováky (2021: 9), o něco méně ambiciózní. Na rozdíl od Junckerových návrhů totiž nevolaly po rozšíření QMV do SBOP, ale pouze do oblasti lidskoprávních prohlášení a sankcí³⁵ (European Commission 2020b). V roce 2022 ale von der Leyenová vyzvala k rozhodování QMV ve *všech* zahraničněpolitických záležitostech, což zdůvodnila svým přesvědčením, že geopolitická situace vyžaduje, aby EU byla schopna rychleji reagovat na světové dění (Herszenhorn 2022).

Oba předsedové EK volali v kontextu svých návrhů po využití již existujících nástrojů ve Smlouvách (například pasarel) (European Commission 2018; von der Leyen 2019: 5). V roce 2023 ale předsedkyně EK podpořila širší reformu EU pomocí revize primárního práva řádným postupem pro přijímání změn, a to v souvislosti s rozšířením EU (European Commission 2023a).

EP je další z institucí EU, která rozšíření QMV ve SZBP v rámci analyzovaného období stabilně podporuje. Ve svých usneseních v minulosti EP uvedl, že QMV ve SZBP „by zefektivnilo zahraniční a bezpečnostní politiku EU“

³⁴ V neposlední řadě je postoj EK vhodné vnímat také v kontextu její současné podpory širší reformy EU s ohledem na budoucí rozšíření (viz Wax 2024).

³⁵ Zde je zajímavé podotknout, že Ursula von der Leyenová prosazovala tento návrh již dříve z pozice německé ministryně obrany (Reuters 2018).

(European Parliament 2020a) a také konstatoval, že EU „pomalu reaguje a přizpůsobuje se“ bezpečnostnímu prostředí, ve kterém se nachází, přičemž vyzval k rozšíření QMV i do SBOP (European Parliament 2020b).

I u EP lze jeho postoj opřít o teoretické poznatky některých výzkumníků. Například Pollak a Slominski (2015: 246) pojímají EP jako „maximalizátora kompetencí“, který usiluje o posílení vlastní autority proti ČS a o rozšíření svého vlivu i na oblasti, ve kterých nemá žádné, nebo kde disponuje jen malými pravomocemi. Argument lze pak rozvést podobně jako výše u EK, a to tak, že oslabení mezivládního rozměru SZBP by mohlo být krokem směrem k budoucímu posílení pravomocí EP v této oblasti.

EP se ve funkčním období 2014–2019 zasazoval za rozšíření QMV do všech oblastí SZBP, a to konkrétně za využití pasarel (European Parliament 2019b). Současný EP se také zasazuje o rozšíření QMV do všech oblastí SZBP (tedy i do SBOP) (European Parliament 2020a; 2020b; 2023a), přičemž přímo zdůrazňuje i konkrétní oblasti, jako jsou sankce (European Parliament 2022c; 2023a). EP krom rozšíření QMV za pomoci pasarel (European Parliament 2020a; 2022c; 2023a) vyzývá také ke svolání konventu k revizi Smluv a k následnému smluvnímu zakotvení používání QMV ve SZBP (European Parliament 2023a).

Zatímco bývalá VP-ZVBP, Federica Mogherini, byla vůči možné přidané hodnotě QMV pro rozhodovací proces ve SZBP spíše skeptická (Puglierin 2019: 13), současný VP-ZVBP rozšíření QMV do SZBP podporuje. Po svém jmenování do funkce byl předsedkyní EK vyzván, aby usiloval o přijímání rozhodnutí QMV za pomoci již existujících ustanovení ve Smlouvách, která to umožňují (von der Leyen 2019: 5). Od té doby se VP-ZVBP osvědčil jako „silný zastánce rozšíření QMV ve SZBP“ (Nováky 2021: 9).

Jeho rétorická podpora reformy se navíc zdá být důraznější od roku 2022. V roce 2020 VP-ZVBP totiž spíše jen připouštěl užitečnost rozšíření QMV ve SZBP, přičemž akcentoval, že se rozhodně nejedná o všespásné řešení problémů a nedostatků SZBP (Borrell 2020), v roce 2022 toto tvrzení sice zopakoval, ale navíc

ještě prohlásil: „Nedokážu si představit jedinou změnu, která by měla silnější účinek na zlepšení naší schopnosti jednat v nepřátelském světě“ (Borell 2022). Z jeho dále projevu vyplývá, že klíčovými faktory, které ovlivnily jeho stanovisko, je válka na Ukrajině a rozšíření EU o nové ČS (viz Borrell 2022). VP-ZVBP tak zřejmě vidí v rozšíření většinového rozhodování ve SZBP možnost, jak tváří v tvář těmto výzvám posílit akceschopnost zahraniční politiky EU.

VP-ZVBP podporuje postupné rozšíření QMV do některých oblastí SZBP. V roce 2019 naznačil, že podporuje i již zmiňovaný Junckerův plán (Nováky 2021: 9), který zahrnoval mimo jiné i rozhodování QMV o ustanovení civilních misí ve SBOP (viz výše). O rok později zmínil jako vhodné oblasti pro rozšíření QMV sankce, prohlášení a demarše (Borrell 2020). Ve stejném roce VP-ZVBP taktéž částečně přehodnotil svou podporu rozšíření QMV i do SBOP (Nováky 2021: 9). V roce 2022 Borrell dokonce navrhl i alternativní konstrukci kvalifikované většiny³⁶, která by ČS dala širší možnosti zablokovat přijetí rozhodnutí, než nyní nabízí „klasická“ konstrukce kvalifikované většiny (Borrell 2022).

Co se týče ČS, dostupná literatura identifikuje jako hlavní zastávce rozšíření QMV ve SZBP zejména Francii a Německo³⁷ (Nováky 2021: 8; Kovář – Eberle 2022b: 2; Fiott – Tercovich 2023: 1; Pisklová 2023: 3). Přestože se může zdát, že se pozice obou ČS v této debatě překrývají, lze mezi nimi rozlišit určité rozdílnosti. Jak bylo zmíněno výše, Francie podporuje rozšíření QMV ve SZBP, je ale nutné poukázat na fakt, že rozšíření QMV ve SZBP Paříž spojuje s rozšířením většinového hlasování i do dalších oblastí politiky EU (např. fiskálních a daňových záležitostí), kde je doposud požadována jednomyslnost (Fiott – Tercovich 2023: 1). Podpora rozšíření QMV ve SZBP ze strany Francie tak v současné době úzce souvisí se snahou Emmanuela Macrona o prohloubení evropské integrace (Koenig

³⁶ Dle Borrellova návrhu „superkvalifikované většiny“ by kvorum nutné k přijetí rozhodnutí zahrnovalo 24 nebo 25 ČS, které nehlasují proti návrhu (Borrell 2022).

³⁷ Obě země v kontextu této problematiky také úzce spolupracují, což dokládá několik společných iniciativ na podporu rozšíření QMV ve SZBP, které v posledních letech vznikly (viz například Elysée 2018; The Group of Twelve 2023)

2020: 4), za kterou se aktivně zasazuje (viz Emmanuel Macron dle European Parliament 2022b).

V kontextu možného integračního pokroku Macron v minulosti mimo jiné zdůrazňoval nutnost, aby ČS delegovaly na nadnárodní úroveň především takové pravomoci, které posílí vliv EU v mezinárodních vztazích (jako je právě rozhodování ve SZBP). Autor Mašlanka spojuje Macronovu ambici posílit vnější dimenzi politiky EU prostřednictvím prohloubení integrace v této oblasti s naplněním jeho vize strategické autonomie EU³⁸, přičemž dodává, že Francie využívá koncepci strategické autonomie EU jako nástroj k dosažení vlastních zahraničněpolitických cílů (Mašlanka 2021: 1). Francouzskou podporu rozšíření QMV ve SZBP lze tak vnímat i z této perspektivy.

Dále je patrné, že za současnou francouzskou pozicí v debatě stojí částečně taktéž perspektiva rozšíření EU o nové ČS. Paříž totiž spojuje svou podporu rozšíření EU o nové ČS s nutností institucionální reformy EU, což zahrnuje mimo jiné i rozšíření QMV do některých oblastí, kde se doposud rozhoduje jednomyslně (OSW 2023: 3). V neposlední řadě je také nutné zmínit, že Francie podporuje rozšíření QMV ve SZBP nejen za využití přechodových klauzulí (Koenig 2020: 3), ale i pomocí revize primárního práva řádným postupem pro přijímání změn³⁹ (viz Emmanuel Macron dle European Parliament 2022b).

Pro rozšíření QMV ve SZBP se v uplynulých letech zasazovali i představitelé vlády Angely Merkelové. V roce 2021 například bývalý německý ministr zahraničí, Heiko Maas, vyzval k opuštění jednomyslného rozhodování v této oblasti, čímž reagoval především na zablokování prohlášení EU o situaci v Hong Kongu ze strany Maďarska. Maas v rozhovoru pro *Politico* použil častý argument⁴⁰, že jednomyslnost ve SZBP napomáhá prosazování zahraničněpolitických zájmů třetích zemí (zde Číny) (von der Burchard – Barigazzi 2021). Rozšíření QMV ve SZBP tak Německo vnímá jako možnost, jak

³⁸ Dále ke strategické autonomii EU viz například Zandee – Deen – Kruijver – Stoetman (2020).

³⁹ Viz podkapitola 2.3.

⁴⁰ Viz podkapitola 2.3.

posílit akceschopnost a důvěryhodnost EU v mezinárodních vztazích (Gubalova et al. 2022: 33–34).

Přenastavení rozhodovacích procesů ve SZBP směrem k častějšímu využívání QMV výrazně podporuje také současná německá vláda. Rozšíření QMV ve SZBP je jednou ze stěžejních priorit institucionální reformy EU, kterou Berlín aktivně posazuje (OSW 2023: 1). Tato pozice je dnes bezprostředně ovlivněna minimálně dvěma faktory. Za prvé, na vládním půdorysu existuje konsenzus ohledně podoby možné reformy EU napříč všemi vládními stranami. Za druhé, důraz na otázku institucionální reformy EU podnítila také ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022 a následné rozhodnutí EU udělit kandidátský status několika zemím, které usilují o vstup do EU (ibid.: 2). Spolkový kancléř Olaf Scholz tak krátce po udělení kandidátského statusu Ukrajině a Moldavsku explicitně přiznal, že přechod na QMV v oblastech, kde je doposud rozhodováno jednomyslně, je v kontextu budoucího rozšíření EU o nové státy nutností (viz The Federal Chancellor 2022).

Vzhledem k obecnému nesouhlasu ČS měnit Smlouvy (viz dále), Berlín prosazuje postupné rozšiřování QMV ve SZBP (nejdříve do méně kontroverzních oblastí jako jsou prohlášení o lidských právech) pomocí již existujících možností obsažených ve Smlouvách, dlouhodobým cílem je ale rozšíření QMV napříč politikami EU revizí primárního práva (OSW 2023: 2).

Dokladem o pozici Německa jako zřejmě nejaktivnějšího zastávce rozšíření QMV ve SZBP⁴¹ je také iniciování vzniku Skupiny přátel hlasování kvalifikovanou většinou v roce 2023. Tato skupina ČS, která kromě Německa v době svého vzniku⁴² zahrnovala i Belgie, Finsko, Francii, Itálii, Lucembursko,

⁴¹ Pro dokreslení pozice Německa v této debatě je také vhodné podotknout fakt, že, jak uvádějí autoři Aggestamová a Hyde-Price (2020: 8), Německo zastává ve SZBP roli lídra. Autoři si také všimají klíčového vlivu propuknutí ukrajinské krize v roce 2013 (a následného vývoje na Ukrajině) na formování vedoucí role Německa ve SZBP v polisabonském období. Důležitou úlohu v profilování Německa jako lídra sehrála zejména očekávání ze strany německých spojenců a partnerů ohledně německého přístupu k této krizi (ibid.: 16–17). Blumenau (2022: 1904–1905) dokonce uvádí, že Německo bylo v souvislosti s ukrajinskou krizí do pozice lídra spíše „dotlačeno“ okolnostmi. Nejen Blumenau, ale i další autoři poukazují, že „zdráhavé vůdcovství“ je jedním z charakteristických rysů německé zahraniční politiky (ibid.: 1903).

⁴² Ke skupině se později připojily i Rumunsko, Švédsko a Dánsko jako pozorovatel (OSW 2023: 4; viz dále).

Nizozemsko, Slovinsko a Španělsko, prosazuje zvýšení efektivity a zrychlení rozhodovacího procesu v rámci SZBP. Zainteresované ČS společně uvádějí, že tváří v tváři ruské agresí na Ukrajině a množství výzev v mezinárodním systému, kterým EU čelí, musí dojít k posílení EU jako zahraničněpolitického aktéra, čemuž má namocí právě zefektivnění rozhodovacího procesu (Federal Foreign Office 2023).

Aktivní zájem o rychlejší a efektivnější zahraniční politiku EU a posílení pozice EU v mezinárodních vztazích šlo u některých z výše uvedených ČS vyzorovat ale již dříve. Například minulá finská vláda v jednom z vládních dokumentů uvedla, že EU musí být schopna efektivně prosazovat své cíle a chránit své zájmy před vnějšími vlivy, což spojovala s rozšířením QMV ve SZBP, které dle ní může přispět k vyšší rychlosti rozhodování a větší důvěryhodnosti zahraniční politiky EU (Finnish Government 2021: 26).

Jak si dále všímají autoři Petsu, Iso-Markku a Jokela (2020: 28), finské volání po nutnosti posílit roli EU jako globálního aktéra zesílilo s návratem velmocenské rivality a se zintenzivňujícím se soupeřením v systému mezinárodních vztahů⁴³. Dle autorů tak EU pro Finsko v současnosti představuje klíčovou strukturu, která mu umožňuje v takovémto prostředí ovlivňovat globální agendu.

Někteří autoři jako například Nováky (2021: 11) si i v souvislosti s Finskem všímají zajímavého faktu, že rozšíření QMV ve SZBP podporují i relativně (populačně) menší ČS, a to i přes hrozbu případné dominance velkých ČS, což je argument, který mnohé menší ČS v kontextu této problematiky často zmiňují (viz dále). Jak ale tento autor uvádí, menší ČS jako je Nizozemsko, Belgie, Švédsko (nebo právě Finsko) podporují rozšíření QMV ve SZBP, jelikož výhody spojené s rozhodováním QMV ve SZBP dle nich převažují nad potenciálním rizikem, že budou přehlasovány⁴⁴.

⁴³ Viz kapitola 1.

⁴⁴ Dále k problematice úspěšnosti prosazování zájmů ČS v rámci rozhodovacího procesu v Radě viz podkapitola 2.3.

V souvislosti s pozicí Švédska v této debatě autorka Kacaová (2018: 1) poukazuje také na švédský zájem prosazovat lidskoprávní agendu⁴⁵ ve vnějších vztazích EU. Zde je nutné připomenout, že v minulosti ČS již několikrát zamezily svým vetem přijetí prohlášení EU o lidských právech (viz Koenig 2020: 2). Rozšíření QMV do oblasti lidských práv je tak ze švédské perspektivy žádoucí⁴⁶. Dle švédských vládních představitelů rozšíření většinového rozhodování ve SZBP dále posílí hlas EU v mezinárodní politice (Government Offices of Sweden 2019: 10) a pomůže zajistit, aby EU v mezinárodních vztazích „mluvila jedním hlasem“ (ibid. 2023b).

Na tom má Švédsko očividný zájem, jelikož, jak před několika lety uvedla vláda Stefana Löfvena, EU je pro Švédsko nejvýznamnější arénou pro realizaci švédské zahraniční a bezpečnostní politiky⁴⁷ (ibid. 2021: 2). V souvislosti s tímto prohlášením Håkansson (2021: 58) dále poukazuje na ambici této vlády, aby Švédsko příslušelo k „jádru“ SZBP. Přetrvání této ambice zřejmě dokládá fakt, že Švédsko minulý rok dodatečně rozšířilo řady Skupiny přátel hlasování kvalifikovanou většinou ve SZBP (viz výše).

Co se týče dalších výše zmiňovaných zemí, pozice Belgie v této debatě je zcela v souladu s jejím dlouhodobým přístupem k EU jako k důležité platformě pro prosazování cílů její zahraniční politiky. Belgie tak obecně vnímá posilování EU jako jeden ze svých klíčových zahraničněpolitických zájmů, jedná se navíc o jednoho z nejvíce konzistentních podporovatelů prohlubování evropské integrace v zahraničních, bezpečnostních a obranných záležitostech (Whitman – Tondra 2017: 45). Belgie je také zastáncem konceptu strategické autonomie, zavedení QMV ve SZBP/SBOP tak vnímá jako důležitý krok k naplnění této vize (De Neve 2023: 158).

⁴⁵ Dále k tradici lidskoprávní agendy v zahraniční politice Švédska viz například Carlson-Rainer (2017).

⁴⁶ Toto dokládá i fakt, že lidská práva patří mezi oblasti SZBP, na které Švédsko klade v otázce rozšíření QMV důraz (viz Government Offices of Sweden 2019: 10; 2023b).

⁴⁷ Dle některých výzkumníků důležitost EU pro realizaci švédské zahraniční politiky očividně ještě vzrostla v důsledku geopolitických proměn v systému mezinárodních vztahů a aktuálních bezpečnostních hrozeb v evropském sousedství (zejména ruská invaze a Ukrajinu) (Brommesson – Ekengren – Michalski 2024: 37).

Pozice dalšího zástupce Beneluxu – Nizozemska, je výsledkem poněkud odlišných vlivů, než tomu je u Belgie. Nizozemsko v předchozích letech projevovalo stále kritičtější postoj k EU a sníženou podporu evropské integraci (Whitman – Tondra 2017: 45). I přesto, že čtvrtá vláda Marka Rutteho byla, jak uvádí Hees, van Shaiková a Zweers (2023: 3), více proevropská, než předchozí nizozemské vládní koalice, otázka reformy EU v Nizozemsku zůstává stále politicky velmi citlivým tématem, jelikož panuje obava, aby pravomoci EU nebyly posíleny na úkor ČS. Podpora rozšíření QMV ve SZBP tak může působit překvapivě. Jak uvádějí výše zmínění autoři, problematika QMV ale představuje v kontextu nizozemského postoje k institucionální reformě EU skutečně určitou výjimku (ibid.: 2).

Již v roce 2019 se tak nizozemský předseda vlády zasazoval za rozšíření QMV do oblasti sankcí, přičemž zdůraznil, že je nutné stále dbát na to, že zahraniční politika tvoří jádro státní suverenity, ale že zároveň není žádoucí, aby požadavek jednomyslnosti negativně působil na akceschopnost a efektivitu zahraniční politiky EU (Government of the Netherlands 2019). Tento pragmatický postoj dokládá platnost výše zmíněné teze, že některé malé ČS podporují rozšíření QMV do SZBP, jelikož si uvědomují, že možné přínosy většinového hlasování převažují riziko, že jejich zájmy budou potlačeny v důsledku dominance velkých ČS.

Zvýšenou pozornost si zde zaslouhuje také pozice Dánska. Dánsko dle dostupných dat zastávalo v posledních letech spíše nejasný, skeptický nebo až odmítavý postoj (viz Koenig 2020: 3; Nissen 2021: 26; Navarra – Jančová – Ioaninides 2023: 9). Michalski (2022: 7) nicméně poukazuje na zvýšený důraz Dánska na podporu zahraničněpolitické a bezpečnostní dimenze EU za současné turbulentní geopolitické situace. Toto dokládá i fakt, že ruská invaze na Ukrajinu pobídla Dánsko k bezprecedentnímu zahraničněpolitickému kroku – zapojení Dánska do SBOP, ze které mělo až do roku 2022 *opt-out* (Brommesson – Ekengren – Michalski 2024: 33). Pod vlivem proměňujících se podmínek v systému

mezinárodních vztahů se tak Dánsko dle některých autorů posunulo k „jádro“ SZBP (ibid.: 37).

Jiní autoři tak uvádějí, že Dánsko rozšíření QMV do SZBP v současné přímo podporuje (OSW 2023: 7), o čemž má svědčit také fakt, že se v květnu 2023 jako pozorovatel přidalo ke Skupině přátel hlasování kvalifikovanou většinou (ibid.: 4). Jak tehdy ale informoval dánský *Alinget*, pozice dánské vlády v této problematice ještě nebyla určena, jelikož mělo teprve dojít k debatě v parlamentu ohledně dánské pozice v této debatě (Albrechtsen – Lauritzen 2023). Dánský ministr zahraničí Lars Løkke Rasmussen v rozhovoru pro *Financial Times* tak později uvedl, že není v pozici, kdy by mohl říct, zda Dánsko podporuje tuto reformu, nicméně potvrdil otevřenost ke změně rozhodovacích mechanismů v EU (Hall 2023). V prosinci dánský ministr zahraniční ovšem po nalezení shody mezi vládou a parlamentem přímo potvrdil, že Dánsko podporuje (omezené) rozšíření QMV ve SZBP (Regeringen 2023)

Jak potvrzují výzkumníci Kovář a Eberle (2023: 44), rozšíření QMV ve SZBP podporují zejména státy západní Evropy. Z předchozích odstavců ale vyplývá, že tuto reformu podporují i státy severní Evropy. Podpora rozšíření QMV ve SZBP je ale patrná i u dvou ČS ze střední, respektive východní Evropy, což dokazují pozice Slovinska a Rumunska (viz výše), kteří jsou členy Skupiny přátel hlasování kvalifikovanou většinou ve SZBP. Pozice těchto ČS budou v následujících odstavcích blíže rozebrány, jelikož představují v kontextu států střední a východní Evropy určitou výjimku (viz dále).

Slovinsko ještě v roce 2019 zastávalo v debatě nejasnou nebo skeptickou pozici (viz Koenig 2020: 3), dle Lovece (2021: 22) Slovinsko mělo v dalších letech k reformě spíše rezervovaný přístup, současní vládní představitelé nicméně zdůrazňují nutnost určité reformy rozhodovacího procesu, a to především v kontextu blížícího se rozšíření EU (Republic of Slovenia 2023). V neposlední řadě je vhodné zmínit, že Slovinsko v souvislosti s možným rozšířením QMV do dalších oblastí politiky EU požaduje existenci funkčních „pojistek“, které by ČS

umožnily chránit jejich národní zájmy (Lovec 2021: 22; Republic of Slovenia 2023).

Existenci takových pojistek požaduje také Rumunsko (Guvernul României 2023). Podobně jako Slovinsko, i Rumunsko ještě v roce 2019 zastávalo v příslušné debatě nejasnou nebo skeptickou pozici (viz Koenig 2020: 3). Bývalý rumunský ministr zahraničí Bogdan Aurescu minulý rok však přímo poukázal na nutnost adaptovat existující procedury na nový mezinárodní kontext, který je významně ovlivněn především válkou na Ukrajině, aby EU byla schopna na mezinárodní krize reagovat rychleji a efektivněji (Guvernul României 2023).

Jak podotýkají již výše zmínění autoři, rozšíření QMV ve SZBP obecně nepodporují ČS ze střední a východní Evropy a také některé jihoevropské ČS (Nováky 2021: 11; Kovář – Eberle 2023: 44). Mezi jednoznačné odpůrce této reformy dle dostupných dat v současné době patří Česko, Estonsko, Chorvatsko, Kypr, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko a Řecko (viz Tabulka 1). Postoj těchto ČS vychází částečně z obavy z dominance velkých ČS (Nováky 2021: 11; Pisklová 2023: 8; OSW 2023: 4). Tuto obavu v minulosti napřímo vyjádřil například bývalý polský premiér Mateusz Morawiecki (viz Website of the Republic of Poland 2022).

Schuette (2019: 10) identifikuje u mnohých menších ČS charakteristiky, které je činí opatrnými v přílišném vzdávání se vlastní autonomie v zahraniční politice. Jako příklad uvádí pozici Estonska a Lotyšska, kteří, jakožto zarytí atlantisté, nebudou například chtít být „zavlečeni“ k zaujmutí takové unijní pozice, která by s ohledem na jejich vztahy s USA mohla být nežádoucí. Například Estonsko v tomto kontextu dále poukazuje na problematičnost odlišného vnímání hrozeb, a to s odkazem na postoj některých ČS a EU k Rusku před rokem 2014 (Kuusik 2021: 13). Jinými slovy, takový postoj je zde jakýmsi „reflexem“ vyvolaným z obavy ze ztráty části vlastní národní suverenity (Koenig 2020: 4). Podobné obavy v minulosti přiznali například i kyperští představitelé (viz Gubalova et al. 2022: 24)

Přílišná odlišnost zahraničněpolitických zájmů a odlišné vnímání hrozeb ze strany ČS jsou tak jedním z nejčastějších argumentů odpůrců QMV ve SZBP (Kovář – Eberle 2023: 44). Tento důvod reflektují konkrétně například řeční představitelé (viz Gubalova et al. 2022: 35). Závažnost zmíněného argumentu zdůrazňuje i praxe, jelikož některé ČS, například Česko a Maďarsko, v minulosti neváhaly využít práva veta právě kvůli svým odlišným postojům vůči některým tématům (zde například v souvislosti s izraelsko-palestinským konfliktem) (Kovář – Eberle 2022b: 3).

Veto ale v minulosti některé ČS ve SZBP použily také za účelem „vyobchodování“ svého souhlasu za ústupky v jiných oblastech. Nesouvisející témata takto v minulých letech propojovalo například Polsko nebo Kypr (ibid.), v létě minulého roku zase Maďarsko a Řecko spojovaly svůj souhlas s přijetím 12. balíčku protiruských sankcí EU s odstraněním společností z těchto zemí z ukrajinského seznamu entit sponzorujících ruské válčení na Ukrajině (Moens – Barigazzi – Kijewski 2023). Zrušením veta by tak některé ČS přišly o prostředek, který jím může pomoci v prosazování vlastních zájmů, což ostatně přímo reflektovali i maďarští představitelé, dle kterých by Maďarsko s opuštěním jednomyslného rozhodování přišlo o nástroj, pomocí kterého může ovlivňovat dění v EU (Gubalova et al. 2022: 37).

Další častý argument proti většinovému hlasování ve SZBP⁴⁸ vnesl v minulosti například předseda ER Charles Michel, který v kontextu této problematiky varoval, že odchýlení se od jednomyslnosti by mohlo mít negativní dopad na jednotu ČS, a tedy i na váhu a legitimitu rozhodnutí EU v zahraniční politice (European Council/Council of the EU 2020). V souladu s tímto přesvědčením je například i česká pozice. Česko totiž zdůrazňuje, že jednomyslnost propůjčuje zahraničněpolitickým rozhodnutím EU značnou autoritu (Vláda České republiky 2022; Homolová, osobní komunikace, 2024).

⁴⁸ Viz Pisklová (2023: 7).

Podobný postoj je patrný také třeba u Estonska (viz Kuusik 2021: 13) nebo Polska (viz Gubalova et al. 2022: 37).

V kontextu Česka stojí také za povšimnutí, že Česko odmítá rozšíření většinového hlasování ve SZBP i přesto, že by QMV zřejmě prospělo lepšímu prosazování některých českých zájmů, jmenovitě například zaujímání tvrdé pozice EU vůči Rusku nebo rozšíření EU o Ukrajinu, Moldavsko a země západního Balkánu⁴⁹ (Kovář – Eberle 2023: 45). Čeští představitelé ale argumentují, že EU byla doposavad schopna se i ve chvílích krize sjednotit a přijmout zásadní rozhodnutí. V kontextu rozšíření EU o nové ČS připouštějí, že je nutná určitá reforma EU, ta by ale měla být zaměřena na aspekty, které nyní nefungují tak efektivně, jak je potřeba (Homolová, osobní komunikace, 2024). Tímto se očividně nemyslí jednomyslné rozhodování v SZBP.

U některých aktérů z řad ČS nelze z dostupných dat jejich pozici v debatě jednoznačně určit, konkrétně se jedná o Bulharsko, Irsko, Litvu, Portugalsko, Rakousko a Slovensko⁵⁰ (viz Tabulka 1). Nicméně například vyjádření představitelů Rakouska a Irska mohou indikovat určitou otevřenost k revizi rozhodovacího procesu ve SZBP (viz Brennan 2022; Gubalova et al. 2022: 38–39; Treichler – Geets 2022; srov. Brzozowski 2023).

Závěrem je také vhodné přiblížit postoj výše zmiňovaných ČS ke způsobům, kterými lze rozšířit QMV do SZBP. Zatímco Francie a Německo jsou pro rozšíření QMV jak za využití přechodových klauzulí, tak i pomocí revize primárního práva (viz výše), většina ČS je proti „otevírání“ Smluv. V reakci na závěry Konference o budoucnosti Evropy se například skupina 13 ČS ve společném *non-paperu* otevřeně vymezila vůči návrhům na revizi Smluv⁵¹ (Sweden in EU 2022). Součástí této skupiny byly i některé ČS, které dle provedené

⁴⁹ Podobný argument lze vztáhnout i na další ČS, které oponují rozšíření QMV ve SZBP. Kacaová (2021: 19) potvrzuje, že rozhodování QMV v přijímání sankcí by prospělo například některým polským zájmům ve SZBP, i přesto Polsko tuto reformu nepodporuje.

⁵⁰ Lze však alespoň poukázat na vyjádření slovenského předsedy vlády Roberta Fica z února tohoto roku, ve kterém projevil obavu z negativního důsledků možného zrušení národního veta ve SZBP pro Slovensko (Úrad vlády Slovenskej republiky 2024). Toto vyjádření sahá až za časový rámec této analýzy.

⁵¹ Dle zdrojů serveru *Politico* z řad bruselských diplomatů je ČS, které jsou proti revizi primárního práva, až 17 (Vela – Scheftalovich 2022).

analýzy rozšíření QMV ve SZBP podporují, konkrétně se jednalo o Dánsko, Finsko, Rumunsko, Slovinsko a Švédsko (ibid.). Tyto ČS tak očividně podporují jiné způsoby, jak rozšířit QMV ve SZBP (nejpravděpodobněji za využití příslušných pasarel).

Tabulka č. 1: *Pozice aktérů v debatě (1): Rozšíření QMV ve SZBP*

<i>Pro</i>	<i>Proti</i>	<i>Nejasná pozice</i>
Belgie	Česko	Bulharsko
Dánsko	Estonsko	Irsko
Finsko	Chorvatsko	Litva
Francie	Kypr	Portugalsko
Itálie	Lotyšsko	Rakousko
Lucembursko	Malta	Slovensko
Německo	Maďarsko	
Nizozemsko	Polsko	
Rumunsko	Řecko	
Slovinsko		
Španělsko		
Švédsko		
EK		
EP		
VP-ZVBP		

Zdroj: autor práce; Koenig (2020); Nováky (2021); Gubalova et al. (2022); Freund (2022); Vláda České republiky (2022); Navarra – Jančová – Ioaninides (2023); Pisklová (2023); OSW (2023); Kovář – Eberle (2023).

4.2. Debata (2): Kapacita EU pro rychlé nasazení

4.2.1. Vývoj a kontext

Rozprava o vytvoření sil rychlé reakce (a o jejich případném využití) probíhá v unijním diskurzu dlouhodobě – již od 90. let (viz podkapitola 2.2.). Debata o vytvoření vojenské síly, která začala být později označována jako EU RDC, ale začíná pravděpodobně až v roce v 2021. Určit počátek debaty je nicméně obtížné, jelikož není jasné, kdo jako první přišel s touto iniciativou (Jakobsson – Sjökvist 2024: 6). Některé zdroje naznačují, že se s tímto nápadem původně přišel VP-ZVBP (ibid.; Meyer – Van Osch – Reykers 2024: 198), nejčastěji je však uváděno, že konceptu EU RDC dala za vznik iniciativa 14 ČS z května 2021 v podobě společného *non-paperu* (Brzozowski 2021e; Emmott 2021; Clapp 2023: 1), kterým zainteresované ČS reagovaly zejména na „zhoršující se geopolitické prostředí“ (Bruxelles2 2021: 1).

Jako určitý katalyzátor ve vyjednávání zapůsobilo chaotické stažení mezinárodních vojsk z Afghánistánu v létě roku 2021, kdy si evropské státy uvědomily, s o kolik většími obtížemi by se při evakuaci kábulského letiště mohly potýkat, kdyby do evakuace nebyly zapojeny USA⁵² (Scazzieri 2022: 2). Možnost vytvoření kapacity rychlého nasazení byla tak následně diskutována na neformálním setkání ministrů obrany ČS (viz Brzozowski 2021e). V reakci na afghánskou krizi do diskuse zakrátko přispěla svou iniciativou také skupina ČS zahrnující Německo, Finsko, Nizozemsko, Portugalsko a Slovinsko (viz Carter 2021).

Otázka vytvoření EU RDC byla dále diskutována během jednání o podobě *Strategického kompasu*⁵³ (Jakobsson – Sjökvist 2024: 6). V současné době se téma v unijní debatě objevuje zejména v souvislosti s implementací tohoto dokumentu,

⁵² O velkém vlivu zkušenosti s koncem mezinárodního angažmá v Afghánistánu na vytvoření EU RDC svědčí i fakt, že první z dohodnutých operačních scénářů se týká záchrany a evakuace (viz podkapitola 2.2.), což je očividně odkazuje právě na výše popsané události (Mašlanka 2023: 2; viz Zandee – Stoetman 2022: 2).

⁵³ Jak již bylo zmíněno výše, závazek k vytvoření EU RDC je ve *Strategickém kompasu* skutečně zahrnutý (viz podkapitola 2.2.).

vedly se tak například diskuse o podobě operačních scénářů (viz podkapitola 2.2.). Nelze opomenout ani spojitost této reformy s debatami o častějším využívání čl. 44 SEU (viz podkapitola 4.3.).

4.2.2. Pozice aktérů

Velmi významnou roli při zrodu iniciativy ohledně vytvoření EU RDC sehrál VP-ZVBP. Autoři Meyer, Van Osch a Reykers (2024: 198) naznačují, že právě Josep Borrell přišel s touto iniciativou, jelikož uvádějí, že evakuace mezinárodních sil z Afghánistánu v roce 2021 poskytla VP-ZVBP politickou příležitost, kdy mohl upozornit na nedostačující kritické kapacity EU a zmobilizovat podporu pro určitou změnu. Jeho podpora iniciativy tak vyhází zřejmě z přesvědčení, že existující nástroje EU v oblasti bezpečnosti a obrany jsou v kontextu měnících se potřeb nedostatečné (Jakobsson – Sjökvist 2024: 6).

EK se v kontextu této reformy netají svou podporou (viz EEAS 2023b). Pozitivní přístup EK k EU RDC není překvapivý, a to zejména v kontextu ambice současné předsedkyně EK vést *geopolitickou* Komisi (European Commission 2019), s čímž se pojí i ambice dosáhnout většího stupně autonomie v oblasti bezpečnosti a obrany (Koenig 2019: 1). To určitým způsobem potvrzuje i vyjádření jednoho z komisařů, který poukázal na nutnost, aby EU disponovala kapacitami, které ji umožňují jednat „samostatně[,] když [je to – pozn. autora] nutné“ (EEAS 2023b).

EP v roce 2023 vyzval k co nejrychlejší možné implementaci EU RDC (European Parliament 2023a). O několik měsíců později europoslanci vyzvaly ČS k navýšení ambicí nových sil rychlé reakce. EP například požadoval, aby EU RDC zahrnovaly *minimálně 5 000 vojáků*⁵⁴, a to bez započítání personálu pro „strategické podpurné schopnosti“ (ibid. 2023c). Podpora této reformy je v souladu s postojem EP vůči posilování bezpečnostní a obranné dimenze politiky EU, což bylo reflektováno například v obecně pozitivním postoji EP vůči

⁵⁴ Srov. podkapitola 2.2.

Strategickému kompasu, který dle EP představuje „významný krok ke skutečné evropské obranné unii“ (ibid. 2022d).

Výše zmíněná skupina 14 ČS, která v květnu roku 2021 vyzvala k vytvoření „prvotní vstupní síly“ (*first entry force*), zahrnovala Belgie, Česko, Francii, Irsko, Itálii, Kypr, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko a Španělsko (Bruxelles2 2021: 1). Tato skupina ve společném *non-paperu* prohlásila, že považuje za nutné posílení krizového *managementu* EU, aby tak EU byla schopna jednat jako „důvěryhodný, spolehlivý, proaktivní a responzivní poskytovatel bezpečnosti“ (Bruxelles2 2021: 1), přičemž výzvu k vytvoření EU RDC představila jako konkrétní návrh, který má EU pomoci adaptovat se na „současné strategické a operační prostředí“ (ibid.).

Jako hlavní podporovatel této iniciativy vystupuje Německo, které se jen o několik měsíců od vydání výše zmíněného *non-paperu* za realizaci této reformy zasadilo prostřednictvím vlastní iniciativy, kterou prezentovalo s dalšími ČS (viz podkapitola 4.1.2). Podpora vytvoření těchto vojenských sil ze strany Německa je v souladu s prohlášením tehdejší vládní koalice, která se shodla na závazku k prohlubování integrace a spolupráce v bezpečnostní a obranné politice EU (CDU, CSU & SPD 2018: 145–146), ambice této vlády ilustruje i volání tehdejší ministryně obrany von der Leyenové po „obránné unii“ a „armádě Evropanů“ (Weise 2019)

Německý přístup k této oblasti politiky vychází do velké míry z přesvědčení, že podporou integrace (a spolupráce) v oblasti bezpečnosti a obrany může Německo podnítit širší integraci v rámci EU (Bunde 2021: 225; Huntley 2022: 177). Německo je tak na jednu stranu odhodlané rozvíjet evropské obranné kapacity, na druhou stranu se ale stále považuje za oddaného člena NATO⁵⁵, závislého na vojenské síle USA (Huntley 2022: 177), přičemž se obává oslabení pozice aliance jako hlavního pilíře evropské obrany (Bunde 2021: 253). Je zde tak

⁵⁵ Dále viz například Puglierin (2024: 3).

patrný záměr prohlubovat integraci a spolupráci v této oblasti, aniž by však byl narušen rámec kolektivní obrany tvořený NATO (ibid.: 251).

Právě krizový *management* se může v současné době pro Německo jevit jako vhodná oblast, kde prohlubování integrace nemusí v kontextu NATO nutně působit negativně (srov. podkapitola 2.2.), a to vzhledem k určitému odklonu NATO od krizového *managementu* a operací mimo teritorium aliance směrem k většímu záměru na odstrašení a teritoriální obranu (viz Jakobsson – Sjökvist 2024: 5).

Vysvětlení francouzské pozice v této debatě lze taktéž opřít o širší představení francouzské role ve SBOP, respektive v bezpečnostní a obranné dimenzi politiky EU. Například Huntley (2022: 176–177) poukazuje na tendenci Francie směřovat evropskou bezpečnostní a obrannou spolupráci ke krizovému *managementu* v Africe a na Blízkém východě, což naznačuje snahu využívat cizí kapacity k naplňování vlastních cílů v tradiční sféře francouzských zájmů. V současné době tak Francie zdůrazňuje nutnost předejít nestabilitě v jižním evropském sousedství, která by mohla v konečném důsledku destabilizovat Evropu samotnou (ibid.: 179). Vytvoření kapacit rychlého nasazení je pro francouzské zájmy prospěšné, jelikož tyto síly mohou být využity při zvládání krizí v oblastech francouzského strategického zájmu. Reforma je také v souladu s francouzskou vizí strategické autonomie EU (viz Zandee – Deen – Kruijver – Stoetman 2020: 35–36).

Jak v kontextu operačních scénářů EU RDC podotýká Mašlanka, druhý scénář („počáteční fáze stabilizace“⁵⁶) dle něj odkazuje především k intervenci v jižním evropském sousedství a „upřednostňuje bezpečnostní zájmy členských států EU [...] ve středomořském regionu“ (Mašlanka 2023: 2). EU RDC tak údajně podporují zejména státy z tohoto regionu (ibid.). Předchozí řádky potvrzují, že vytvoření EU RDC skutečně podporují státy středomořského regionu, uskutečněné cvičení MILEX 2023⁵⁷ navíc může naznačovat i podporu ze strany Malty, jelikož

⁵⁶ Viz podkapitola 2.2.

⁵⁷ Viz podkapitola 2.2.

tehdy, společně s Francií, Irskem, Itálií, Maďarskem, Portugalskem, Rakouskem, Rumunskem a Španělskem, poskytla pro cvičení své kapacity (The Brussels Times 2023).

Velmi specifickým případ v této debatě představuje Dánsko, které po dlouhá léta v kontextu SBOP určitým způsobem vybočovalo z řady díky svému *opt-outu*. Jak bylo ale naznačeno v jedné z předchozích částí (podkapitola 4.1.2.), pod vlivem ruského útoku na Ukrajinu se ovšem dánská politická elita shodla na tom, že pro Dánsko je nutností hrát aktivní roli v bezpečnostní a obranné politice EU, a to včetně vojenských misí a operací (Danish Ministry of Defence 2023a). I díky zkušenosti s výše popsány událostmi z Afghánistánu si dánští politici představitelé navíc uvědomili, že EU by měla dosáhnout i určitého stupně autonomie v této oblasti politiky (Nissen 2021: 21), Kodaň tak otevřeně podporuje i vytvoření EU RDC (viz Danish Ministry of Defence 2023b).

Některé ČS se ale vůči této iniciativě v minulosti otevřeně vymezily, respektive vyjádřily rezervovaný nebo skeptický postoj. Dle Terlikowského (2021a: 1) byl výše zmiňovaný návrh 14 ČS ohledně vytvoření EU RDC ostře kritizován zejména východoevropskými ČS (respektive státy východního křídla NATO), přičemž nejkontroverznější je především pro ty ČS, které v současnosti cítí akutní a bezprostřední ohrožení ze strany Ruska (Terlikowki 2021c: 2).

Tyto ČS se totiž dle autora obávají, že rostoucí ambice EU v záležitostech spojených s bezpečností a obranou mohou negativně ovlivnit dostupnost vojenských kapacit pro potřeby NATO, a tedy i schopnost Aliance efektivně reagovat na ruskou hrozbu (ibid. 2021b: 3). Dalším argument, který zaznívá z této strany, spočívá v přesvědčení, že snahy o rozvoj autonomních vojenských schopností EU mohou oslabit transatlantické bezpečnostní vazby (Freitag 2022: 4), což by mohlo mít negativní dopad na ochotu USA se i nadále aktivně angažovat v evropských bezpečnostních záležitostech.

Takové argumenty mohou být například pro Polsko skutečně aktuální, jelikož mezi polskými vládními elitami je dlouhodobě patrné vnímání Ruska jako

závažné vojenské hrozby ohrožující polskou suverenitu (Figulová – Janková 2021: 177), Polsko navíc představuje „jeden z nejvíce pro-[a]tlantistických států v rámci Aliance“ (Michnik 2021: 126). Polští představitelé tak dříve skutečně vyjádřili svůj nesouhlas s vytvořením EU RDC (Gajauskaitė 2023: 65), přičemž bývalý ministr obrany Mariusz Błaszczak zdůraznil, že EU již disponuje BS, a že tedy nepotřebuje vytvářet další vojenské síly⁵⁸ (Bielecki 2021).

Na existenci podobného, ale doposud nevyužitého nástroje v podobě BS, před několika lety poukázal také lotyšský ministr obrany Artis Pabriks (viz Brzozowski 2021e). Jak ale dále uvádí Rostoks (2023: 113), lotyšské námitky vůči EU RDC vychází z velké části z přesvědčení, že zatímco EU (ve jménu strategické autonomie) posiluje vlastní vojenské schopnosti, nedisponuje stále dostatečnými kapacitami ani politickou vůlí, aby byla schopna efektivně naplňovat lotyšské bezpečnostní potřeby. Taková snaha o naplnění ambicí EU spojených se strategickou autonomií může totiž dle lotyšských představitelů negativně ovlivnit připravenost NATO ke kolektivní obraně (Kozioł 2020: 2).

Platnost výše formulovaných argumentů potvrzuje také jiná autorka. Dle ní se tak nejen Lotyšsko, ale i například Estonsko, Litva anebo právě Polsko, skutečně obávají, že aktivity, kterými EU usiluje o větší autonomii na poli bezpečnostní a obranné politiky, mohou narušit transatlantické bezpečnostní vazby. Z toho důvodu tyto ČS pokládají za nutné, aby mezi obrannými iniciativami EU a NATO panovala komplementarita, a aby nedocházelo k jejich duplikaci (Karpavičiūtė 2023: 127). Přijatelným východiskem by tak mohlo být propojení EU RDC s NATO, s tím by ale zřejmě nesouhlasily neutrální ČS (například Irsko, Kypr nebo Rakousko), pro které, jak naznačuje Terlikowski (2021c: 2), atraktivita této iniciativy spočívá právě v autonomii EU RDC.

⁵⁸ Současná vláda Donalda Tuska ovšem vůči EU RDC očividně zastává mnohem otevřenější postoj. Ministr obrany Władysław Kosiniak-Kamysz dokonce přislíbil záměr Polska aktivně přispět k naplnění závazku ze *Strategického kompasu* ohledně dosažení plné operability nových vojenských uskupení do roku 2025 (Website of the Republic of Poland 2024a; 2024b). Takový krok dává vzpomenout aktivnímu a otevřenému přístupu předchozích Tuskových vlád k rozvoji SBOP (viz Zięba 2020: 150–154).

V neposlední řadě je nutné přiblížit také pozici Švédska, jelikož se v minulosti vůči této reformě otevřeně vymezovalo. Bývalý švédský ministr obrany, Peter Hulquist, v roce 2021 vyjádřil podobné obavy jako výše zmiňované Polsko nebo pobaltské státy, a to i přes to, že Švédsko v té době ještě nebylo členem NATO. Dle Hulquista ovšem transatlantické bezpečnostní vazby představují klíčový element pro udržení stability v Evropě, a to zejména v kontextu hrozby, kterou pro Švédsko představuje chování Ruska (Brzozowski – Vanttinen 2021). Současný švédský ministr obrany se nicméně minulý rok nechal slyšet, že Švédsko podpoří rozvoj a implementaci EU RDC (Government Offices of Sweden 2023a), jelikož, kvůli návratu války do Evropy, je nutné, aby se z EU stal „silnější a soudržnější geopolitický aktér“ (ibid.).

Tabulka č. 2: *Pozice aktérů v debatě (2): Kapacita EU pro rychlé nasazení*

<i>Pro</i>	<i>Proti</i>	<i>Nejasná pozice</i>	<i>Žádná data</i>
Belgie	Estonsko	Bulharsko	Chorvatsko
Česko	Litva	Rumunsko	
Dánsko	Lotyšsko	Slovensko	
Finsko	Polsko		
Francie			
Irsko			
Itálie			
Kypr			
Lucembursko			
Maďarsko			
Malta			
Německo			
Nizozemsko			
Portugalsko			
Rakousko			
Řecko			
Slovinsko			
Španělsko			
Švédsko			
EK			
EP			
VP-ZVBP			

Zdroj: autor práce; Guvernul României (2022); Maślanka (2023); Hungarian Defence Forces Online (2022); Varga (2023).

4.3. Debata (3): Článek 44 Smlouvy o EU

4.3.1. Vývoj a kontext

Debata ohledně využívání možností čl. 44 SEU se výrazněji objevuje až v roce 2021. Diskuse tehdy probíhala zejména v souvislosti s vyjednáváním o podobě *Strategického kompasu* (Koenig 2021: 5). Ve stejném roce bývalý portugalský ministr obrany, João Gomes Cravinho, v médiích vyzval k bližšímu prozkoumání a uvážení možností, které nabízí tento článek. V rozhovoru pro *Euractiv* svůj návrh zdůvodnil tím, že podmínky, ve kterých je realizována evropská obrana, se změnily, a že EU se stává „geopoliticky irelevantní“ (Brzozowski 2021d), EU tak dle něj musí posílit vojenskou dimenzi své politiky (ibid.). Zde je vhodné doplnit, že v době, kdy probíhala vyjednávání o podobě *Strategického kompasu* předsedalo Radě EU také právě Portugalsko (Latici – Lazarou 2021: 3).

Myšlenka častěji využívat „koalice ochotných“ v rámci SBOP nabrala na síle zejména po stažení mezinárodních sil z Afghánistánu v létě 2021. V návaznosti na toto téma tak bývalá německá ministryně obrany, Annegret Kramp-Karrenbauer (2021), v září roku 2021 po neformálním setkání ministrů obrany ČS veřejně prezentovala své představy o budoucnosti evropské obranné a bezpečnostní politiky, přičemž podpořila právě častější využívání čl. 44 SEU. Svou podporou tohoto mechanismu přispěl do veřejné diskuse i tehdejší slovinský ministr obrany Matej Tonin (viz Brzozowski 2021e).

Je důležité poznamenat, že výše zmíněná vyjádření měla očividnou návaznost na návrh o vytvoření EU RDC, který byl diskutován na výše zmíněném setkání ministrů obrany. Vazba debaty o čl. 44 SEU na diskusi o vytvoření EU RDC je patrná i v samotném *Strategickém kompasu* (viz EEAS 2022a: 26). V kontextu návrhu na vytvoření sil rychlé reakce se k čl. 44 SEU v minulosti vyjádřil také další aktéři (viz Carter 2021; European Parliament 2022d; 2023c; EEAS 2023b). V neposlední řadě je vhodné zmínit, že čl. 44 SEU byl probírán i v souvislosti s implementací *Strategického kompasu* poté, co byl strategický dokument schválen (viz Republic of Slovenia 2022; EEAS 2023a: 9).

4.3.2. Pozice aktérů

Co se týče pozic jednotlivých institucionálních aktérů, tak EK tuto reformu podporuje. Jeden z jejích současných komisařů totiž s odkazem na EU RDC minulý rok zdůraznil, že EK usiluje o zrychlení rozhodovacího procesu ve SBOP, přičemž konkrétně upozornil právě na možnost využití čl. 44 SEU⁵⁹ (Johannes Hahn dle European Parliament 2023b).

EP přivítal a podporuje tuto reformu (viz European Parliament 2023a), přičemž ve svém usnesení z minulého roku prezentoval i návrhy, jak udělat příslušné ustanovení pro ČS atraktivnější (viz European Parliament 2023c). Z usnesení EP vyplývá, že podpora této reformy očividně souvisí s jeho zájmem na vytvoření EU RDC⁶⁰ (viz European Parliament 2022d), dále konkrétně zdůrazňuje, že čl. 44 SEU by mohl EU umožnit rychleji, efektivněji a pružněji reagovat na bezpečnostní rizika (European Parliament 2022d). V souvislosti s již výše analyzovanou debatou je také zajímavé, že vyzývá k rozhodování QMV při implementaci mise ustanovení čl. 44 SEU (European Parliament 2023c).

Podobné stanovisko zastává i VP-ZVBP, který se ve svém vyjádření pro *Euractiv* z roku 2021 nechal slyšet, že institucionální nastavení EU je příliš rigidní, a že pokud má být EU připravena rychleji reagovat na problémy, kterým její bezpečnostní a obranná politika čelí, musí být v této oblasti flexibilnější. Zároveň pragmaticky dodal, že jelikož zanechání jednomyslného rozhodování nemá mezi ČS dostatečnou podporu, je nutné využít jiné možnosti, kterak institucionálnímu nastavení EU dodat potřebnou flexibilitu (Brzozowski 2021a).

V kontextu ČS je v první řadě nutné zdůraznit, že tato reforma není mezi ČS ani zdaleka tak kontroverzní, jako je například rozšíření QMV do SZBP (viz podkapitola 4.1.2.). Výzva k používání čl. 44 SEU se tak objevuje i například ve *Strategickém kompasu* (viz podkapitola 4.3.1.), jehož podobu jednomyslně přijala Rada, a následně podpořila i ER (European Council/Council of the EU 2022a: 3).

⁵⁹ Že se skutečně jedná o stanovisko EK bylo Komisí později potvrzeno – viz European Commission (2023b).

⁶⁰ Viz podkapitola 4.2.2.

I přes to ale lze mezi jednotlivými aktéry pozorovat určité rozdíly v jejich podpoře realizace této reformy.

Mezi stěžejní podporovatele reformy z řad ČS se od počátku debaty řadilo především Německo, Finsko, Nizozemsko, Portugalsko a Slovinsko (viz Carter 2021). Tyto ČS v roce 2021 podpořily ustanovování „koalic ochotných“ dle čl. 44 SEU, přičemž svou podporu vyjádřily jako součást jejich iniciativy o vytvoření „sil rychlé reakce“ (Bundesministerium der Verteidigung 2021). V této perspektivě je tak zřejmé, že podpora této reformy vyplývá do velké míry ze zájmu výše uvedených ČS na vytvoření EU RDC (dále viz podkapitola 4.2.2).

Co se týče Německa, zde si Gotkowská (2021: 5) všímá, že tato reforma je v zájmu Berlína také vzhledem ke skepsi, kterou Německo v minulosti projevilo vůči Francií vedeným koalicím operujícím mimo rámec EU (např. Úkolové uskupení Takuba nebo mise EMASoH). Využití čl. 44 SEU by totiž usnadnilo realizaci těchto misí v rámci SBOP⁶¹, pro Německo by pak bylo snadnější se do dané iniciativy zapojit, a to vzhledem k tomu, že jeho účast na *ad hoc* vojenských iniciativách mimo multilaterální rámce je limitována ústavními omezeními (Scazzieri 2022: 2).

Lze si povšimnout, že z výše uvedených podporovatelů této reformy všichni vyjma Portugalska jednoznačně podporují i rozšíření QMV ve SZBP (viz Tabulka 1). Nabízí se teze, že využívání čl. 44 SEU podporují zejména ti aktéři, kteří se zasazují za rozšíření většinového hlasování ve SZBP, jelikož usilují nejen o rozšíření QMV ve SZBP, ale o zefektivnění rozhodování napříč různými oblastmi SZBP a SBOP. Význam čl. 44 SEU totiž tkví právě ve zjednodušení rozhodovacího procesu o ustanovení dané mise (viz podkapitola 2.3.).

Například Koenigová (2022b: 6) taktéž prezentuje využití čl. 44 SEU jako jednu z alternativních možností, která v situaci, kdy nepanuje mezi ČS shoda na rozšíření QMV ve SZBP, umožňuje alespoň částečně překonat omezení spojená s

⁶¹ Stojí za povšimnutí, že Francie, která tuto reformu také podporuje (viz dále), ve své aktuální bezpečnostní strategii používá stejný argument, přičemž odkazuje právě k případům dvou výše zmíněných francouzských vojenských iniciativ (République française 2022: 44).

jednomyslným rozhodováním. I *Strategický kompas* rámuje tuto reformu jako jednu z možností, jak dosáhnout vyšší flexibility rozhodovacího procesu ve SBOP (EEAS 2022a: 26). V neposlední řadě také bývalý slovinský ministr obrany v minulosti přímo spojil otázku využití čl. 44 SEU s debatou o rozšíření QMV ve SZBP a s nutností zefektivnit rozhodovací proces v této oblasti (viz Brzozowski 2021e).

Platnost této teze lze prokázat například u Francie, která je jedním z nejvýznamnějších zastánců této reformy. Dle francouzských představitelů Francie dlouhodobě silně podporuje tuto reformu, ve které vidí příležitost, která může napomoci překonat některé problémy s rozhodováním ve SZBP a SBOP (Gubalova et al: 31–32). Z aktuální francouzské bezpečnostní strategie také vyplývá, že Paříž, podobně jako výše zmínění aktéři, předpokládá využívání ustanovení v čl. 44 SEU jako důležitý předpoklad pro úspěšnou realizaci EU RDC (République française 2022: 44).

Francouzský postoj k této reformě také souhlasí s přesvědčením Paříže, že SZBP by měla fungovat v souladu s principem, že ti, kteří chtějí dělat více, tak mohou učinit, zatímco ostatní, kteří se nechtějí k dané akci připojit, se vyvarují zabránění její realizace⁶² (Gubalova et al. 2022: 31). Francouzští představitelé ovšem přiznávají, že čl. 44 SEU vyžaduje revizi, aby pravidla pro jeho využití byla flexibilnější (ibid.: 32).

Využívání čl. 44 SEU podporuje i další zastávce rozšíření QMV ve SZBP – Belgie, pro kterou představovala tato reforma klíčový strategický cíl posledních let. V roce 2021 se například významně zasloužila za to, že se tato problematika začala probírat na unijní úrovni (ibid.: 21). Již dříve navíc Biscop (2015: 41) identifikoval právě ustanovování „koalic ochotných“ dle čl. 44 SEU jako jednu ze stěžejních iniciativ, kterou Belgie v kontextu SBOP podporovala, přičemž podotknul, že Belgie takovými iniciativami usilovala o určité oživení SBOP, což

⁶² Toto přesvědčení se promítlo i do francouzského postoje vůči jiným formám diferencované integrace ve SZBP a SBOP, například PESCO (viz Huntley 2022: 179).

by mělo napomoci navýšit autonomii EU ve vojenské oblasti. Na tom má Belgie dlouhodobý zájem (viz podkapitola 4.1.2.).

Poměrně opatrně k této reformě přistupuje Itálie. Její představitelé zdůrazňují, že nutným předpokladem pro podporu reformy je mj. nutnost zapojení Itálie a VP-ZVBP do dané „koalice ochotných“. V takovém případě připouštějí, že Itálie by ve skupině ČS mohla sehrát významnou roli například při řešení problémů ve Středomoří a v jižní Evropě (Gubalova et al. 2022: 41). Obezřetný postoj Říma může naznačovat, že Itálie se obává, aby v důsledku příliš čtené diferenciace neztratila kontrolu nad integrační dynamikou v dané oblasti (viz podkapitola 2.3.). Podpora reformy je ale v italském zájmu, jelikož Itálie očividně cítí potřebu přispět k větší nezávislosti obranné politiky EU na USA/NATO (viz Gubalova et al. 2022: 41).

Z řad ČS, které jednoznačně podporují jak ustanovování „koalic ochotných“ dle čl. 44 SEU, tak i rozšíření QMV ve SZBP, zbývá už jen Dánsko (ibid.: 65). Ostatní podporovatelé rozšíření většinového hlasování totiž vykazují buď nejednoznačné, respektive nevyhraněné pozice (Španělsko, Švédsko⁶³ – viz dále), nebo přímo nesouhlasné postoje (Rumunsko – viz Tabulka č. 3). Částečný překryv mezi stoupenci obou reforem je pravděpodobně daný také tím, že se v kontextu SZBP a SBOP jedná o proreformně naladěné aktéry (viz kapitola 5). Tuto reformu ale podporují i ČS, které rozšíření QMV ve SZBP nepodporují. Jedná se o Estonsko, Chorvatsko, Maltu, Litvu, Rakousko (nebo právě již výše zmiňované Portugalsko) (viz Tabulka č. 3).

Tyto ČS mohou také cítit potřebu zefektivnit rozhodovací proces ve SBOP, zatímco se ovšem stále obávají ztráty práva veta. Taková pozice je blízka například Portugalsku, které se zasazuje za zachování jednomyslného rozhodování ve SBOP, zároveň však v minulosti vítalo reformní iniciativy v této oblasti, pokud ovšem příliš nezasahovaly do portugalské suverenity (Branco 2015: 83–84).

⁶³ Bývalý švédský ministr obrany nicméně dříve vyjádřil otevřenost vůči využívání čl. 44 SEU (Håkansson 2021: 60).

O zefektivnění rozhodovacího procesu usiluje také Estonsko, jehož představitelé uvádějí, že pragmatický přístup Tallinnu vychází z frustrace pramenící z pomalého rozhodování a obtíží spojených s ustanovováním misí v rámci SBOP (Gubalova et al. 2022: 27). Takto formulovaná pozice potvrzuje i tvrzení nejmenovaného unijního diplomata, který v roce 2021 v rozhovoru pro *Euractiv* v kontextu čl. 44 SEU uvedl, že mnohé východoevropské ČS jsou otevřeny diskusi ohledně zefektivnění rozhodovacího procesu, pokud však zůstane zachován princip jednomyslnosti (Brzozowski 2021c).

Velmi širokou skupinu dále představují ČS, které vůči použití čl. 44 SEU zastávají nejednoznačné, respektive nepřilíš vyhraněné pozice. Jedná se o Bulharsko, Česko, Irsko, Maďarsko, Lotyšsko, Polsko, Řecko, Slovensko, Španělsko a Švédsko (viz Tabulka č. 3). Velikost skupiny ČS, které danou reformu přímo nepodporují, ale ani ji jednoznačně neodmítají, jen dokládá výše zmíněnou tezi, že čl. 44 SEU skutečně nepředstavuje příliš kontroverzní reformní návrh. Představitelé jednotlivých států se navíc nezřídka liší v interpretaci obsahu čl. 44 SEU, což je důsledkem toho, že tento článek doposud nebyl aktivován (Gubalova et al. 2022: 53). Možné nejasné představy příslušných autorit ohledně fungování tohoto článku v praxi mohou přispět k formulaci nepřilíš jednoznačné národní pozice.

U některých ČS, například u Španělska, je ale nutné zdůraznit velmi specifické důvody, které vedou Madrid k zaujetí takové pozice. Jak uvedli španělští představitelé, jedná se zejména o obecnou nedůvěru Španělska vůči zavádění jakékoliv flexibility ve SZBP a SBOP pomocí mechanismů diferencované integrace (vyjma PESCO) (ibid.: 46–47). V kontrastu se španělskou pozicí dále například irští představitelé zastávají poměrně pragmatický postoj, jelikož zdůrazňují, že pozice Irska k dané problematice závisí na konkrétním kontextu, kdy má být čl. 44 SEU využitý k ustanovení mise (ibid.: 39).

Zajímavé zdůvodnění toho, proč některé ČS nepodporují tuto reformu, předkládá Kovář (osobní komunikace, 2024). Dle něj menší ČS a státy s větší euroskeptickou populací mají větší tendenci zastávat negativní postoj ke „koalicím

ochotných“, jelikož je berou jako zásah do suverenity a „diktát velkých“. Například Česko tak zastává skeptický postoj vůči této reformě. Kritika je dle Kováře (ibid.) především taková, že „koalice ochotných“ představují formát, kde jsou zastoupeny zejména velké ČS⁶⁴, a který je také obcházením tradičního rozhodovacího procesu, který, ač může sice být zdlouhavý, je všeobjímající. Kritika je tedy vedena na linii dominance velkých ČS a obcházení mezivládního rozhodování více nadnárodní formou spolupráce.

Dle některých českých představitelů by diferencovaná integrace tak měla být chápána spíše jako druhé nejlepší možné řešení, nikoliv jako běžný způsob, jak realizovat společnou obrannou a bezpečnostní politiku (Kovář – Kočí 2022: 8). Takové argumenty lze dle výše zmiňovaného autora nalézt i u dalších ČS, které se vyznačují podobnými charakteristikami jako ČR (Kovář, osobní komunikace, 2024).

⁶⁴ Viz například Amadio Viceré (2023); Siddi – Karjalainen – Jokela (2022). Zde je ale vhodné zdůraznit, že Kovář odkazuje k neformálním „koaliciím ochotných“ operujícím mimo rámec SZBP a SBOP.

Tabulka č. 3: *Pozice jednotlivých aktérů v debatě (3): Článek 44 Smlouvy o EU*

<i>Pro</i>	<i>Proti</i>	<i>Nejasná pozice</i>	<i>Žádná data</i>
Belgie	Rumunsko	Bulharsko	Kypr
Dánsko		Česko	Lucembursko
Estonsko		Irsko	
Finsko		Maďarsko	
France		Polsko	
Chorvatsko		Řecko	
Itálie		Slovensko	
Litva		Španělsko	
Malta		Švédsko	
Německo			
Nizozemsko			
Portugalsko			
Rakousko			
Slovinsko			
EK			
EP			
VP-ZVBP			

Zdroj: autor práce; Gubalova et. al (2022).

4.4. Debata (4): Článek 42(7) Smlouvy o EU

4.4.1. Vývoj a kontext

Diskuse o doložce o vzájemné pomoci se v unijním diskurzu objevují poprvé v souvislosti s problematikou Západoevropské unie (ZEU) ve vyjednávání o Smlouvě o Ústavě pro Evropu (viz Perot 2019: 43). Modifikovaná Bruselská smlouva, která se stala základem pro vytvoření ZEU, totiž obsahovala vlastní „doložku o vzájemné pomoci“⁶⁵ (viz čl. 5 modifikované Bruselské smlouvy), ta se následně, na návrh Německa a Francie⁶⁶, stala součástí ústavní smlouvy (Perot 2019: 43). Perot (ibid.) v tomto kontextu poukázal na nutnost dané ustanovení patřičně upravit, aby bylo přijatelné jak pro „atlantisty“, „evropeisty“, tak i pro neutrální ČS.

Po neúspěšné ratifikaci ústavní smlouvy se doložka vzájemné pomoci stala součástí primárního práva EU až s Lisabonskou smlouvou (Deen – Zandee – Stoetman 2022a: 7). Již od Konventu o budoucnosti Evropy ale byla doložka o vzájemné pomoci kritizována pro její neaktuálnost, jelikož nereflektovala existenci nových hrozeb jako mezinárodní terorismus a obecně působení nestátních aktérů, ale pouze možnost útoku ze strany dalšího státu (Bakker – Biscop – Drent – Landman 2016: 23).

Doložka tak byla považována za neaktuální a „ztratila politický význam“ (ibid.) až do roku 2015, kdy byla právě v důsledku teroristického útoku aktivována Francií⁶⁷, čímž dle autorů Deena, Zandeeho a Stoetmanové (2022a: 10) vytvořila precedent pro použití čl. 42(7) SEU v reakci na útok nestátních aktérů. V důsledku aktivace této doložky se následně otevřela diskuse o rozsahu využití tohoto článku, k této debatě ovšem její účastníci přistupovaly poměrně obezřetně, a to vzhledem k určité citlivosti této problematiky (Engberg 2021: 11). V roce 2016 tehdejší VP-

⁶⁵ Vzhledem k tomu, že tato doložka vychází již z Bruselské smlouvy, kterou byla v roce 1948 založena Západní unie, lze počátky debat spojených s jejím využitím datovat již do 40. let 20. století (viz Deen – Zandee – Stoetman 2022a: 6). V přímé souvislosti s EU a SBOP se ale tyto debaty, jak je uvedeno v textu, pochopitelně objevují až později.

⁶⁶ viz Bakker – Biscop – Drent – Landman (2016: 23).

⁶⁷ Viz podkapitola 2.2.

ZVBP nicméně vyzvala k přezkoumání možností využití čl. 42(7) SEU v případě rozsáhlého hybridního útoku a k operacionalizaci tohoto ustanovení pomocí vytvoření společného protokolu (European Commission 2016: 18). Dle závěrů Rady došlo během roku 2021 také k množství simulací a diskusí ohledně aktivace čl. 42(7) SEU, které měly pomoci objasnit možné způsoby jeho implementace (Council of the European Union 2021: 4). Volání po operacionalizaci čl. 42(7) SEU zaznívalo také v rámci domácí politické diskuse v některých ČS, například ve Francii (viz Perot 2022: 40). V roce 2021 dále také nizozemský parlament v kontextu debat o *Strategickém kompasu* vyzval vládu, aby se zasadila za možnost aktivovat doložku vzájemné pomoci pro případy, kdy se ČS stane obětí hybridního kampaně (Deen – Zandee – Stoetman 2022c: 21).

Problematika čl. 42(7) SEU byla diskutována také v rámci vyjednávání o aktuálním unijním strategickém dokumentu (Håkansson 2021: 60), ačkoliv jí byla zřejmě věnována jen omezenější pozornost (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 27). *Strategický kompas* ale obsahuje například závazek zajistit vzájemnou pomoc a solidaritu mezi ČS ve „[stále – pozn. doplněna autorem] více nepřátelském bezpečnostním prostředí“ (EEAS 2022a: 10). Fiott (2022: 2) tak vyvozuje, že význam čl. 42(7) SEU v rámci *Strategického kompasu* je odvozen mj. od závažnosti hrozby, kterou pro ČS představuje agresivní chování Ruska. Volání po určité revizi fungování čl. 42(7) SEU je také očividně nutné vnímat v kontextu celkové diskuse ohledně širší reformy EU, kterou podnítily především výstupy Konference o budoucnosti Evropy, perspektiva rozšíření EU nebo právě ruská válka na Ukrajině (Gubalova et al. 2022: 19–20).

4.4.2. Pozice aktérů

Mezi nejhlásitější podporovatele operacionalizace čl. 42(7) se řadí EP (Virkkunen 2022: 22). Již minulý EP podporoval úsilí o hlubší porozumění čl. 42(7) SEU (viz European Parliament 2016), v současné době vyzývá k plnému rozvinutí

potenciálu Smluv, což zahrnuje například i vyjasnění okolností, kdy lze dané ustanovení aktivovat⁶⁸ (European Parliament 2023a).

O operacionalizaci doložky o vzájemné pomoci usilovala nejen bývalá VP-ZVBP, Federica Mogherini (viz podkapitola 4.4.1.), ale i Josep Borrell, který například v roce 2020 s EK v rámci společné komunikace ohledně strategie EU o kybernetické bezpečnosti vyzval k reflexi možného propojení využití čl. 42(7) SEU s některými nástroji EU v oblasti kyberbezpečnosti (European Commission 2020a: 17).

Aktivní snaha VP-ZVBP posílit nástroje, které mohou zvýšit odolnost EU vůči agresivnímu chování aktérů v mezinárodním systému, zapadá i do jeho širšího postoje ke strategické autonomii. Před několik lety se totiž nechal slyšet, že strategická autonomie spočívá taktéž v disponování potřebnými kapacitami, které EU umožní účinně čelit krizím. Dle Borrella ovšem EU takovými kapacitami stále nedisponuje. Pro EU je ale nutné dosáhnout určitého stupně autonomie, aby tak byla schopná bránit své zájmy (Adamides 2022: 46).

Z jednoho z předchozích odstavců je také zřejmé, že tuto reformu aktivně podporuje i EK, jejíž pozice je blízká postoji VP-ZVBP. Pro současnou EK je taková pozice v souladu s jejími politickými prioritami, které jsou reflektovány například v jejím prohlášení z roku 2019 o cíli vytvořit „obrannou unii“ (viz Engberg 2021: 4), nebo celkově s jejím rostoucím zájmem o bezpečnostní a obrannou dimenzi politiky EU (viz Håkansson 2024: 26).

Výše zmiňovaní autoři Deen, Zandee a Stoetmanová (2022d: 28) rozlišují v souvislosti s jejich postoji vůči této reformě několik skupin ČS. Mezi „principiálními zastánci“ řadí především Francii. O kladném postoji Francie ke čl. 42(7) SEU svědčí například fakt, že existence doložky o vzájemné pomoci je zdůrazněna i v aktuální francouzské obranné strategii (viz République française 2022: 20), již dříve navíc francouzští představitelé volali po operacionalizaci tohoto ustanovení (viz Perot 2022: 40). Francouzská unikátní zkušenost s aktivací

⁶⁸ K motivům EP, které ho vedou k podpoře této reformy, viz podkapitola 4.2.2.

čl. 42(7) SEU může dle Perota (2022: 39) pomoci vysvětlit, proč dnes Paříž přikládá tomuto ustanovení větší důležitost, než mnohé ostatní ČS. U Francie lze nicméně identifikovat i politické důvody, které ji vedou k aktivní podpoře této reformy. Existence doložky vzájemné pomoci je například zcela v souladu s francouzskou vizí strategické autonomie a ambicí, aby se EU stala geopolitickým aktérem (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 28).

Francie v roce 2020 také spolu s Itálií, Německem a Španělskem ve společném prohlášení vyzvala k operacionalizaci doložky vzájemné pomoci prostřednictvím pravidelných diskusí založených na předem definovaných scénářích, cvičeníh a simulacích (Engberg 2021: 12). Reforma se tak zdá být i v zájmu těchto ČS. Co se týče posledního jmenovaného, Španělska, to Deen, Zandee a Stoetmanová (2022d: 28) v rámci své analýzy řadí mezi skupinu „pragmatiků“. Ačkoliv španělští představitelé přiznávají, že NATO zůstává pro Madrid hlavním pilířem kolektivní obrany (Gubalova et al. 2022: 47), pro Španělsko může být čl. 42(7) SEU ovšem užitečnou záložní variantou, jejíž přínos může být patrný například v kontextu španělských enkláv v Maroku, které nespádají do rámce kolektivní obrany NATO⁶⁹ (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 28).

Do této skupiny ovšem spadají i další ČS, které vnímají čl. 42(7) SEU zejména jako nástroj k řešení možných krizí, které napřímo negativně ovlivňují jejich národní bezpečnost (ibid.). Například první vláda Kyriakose Mitsotakise tak dle řeckých představitelů zastávala pozitivní postoj vůči operacionalizaci doložky o vzájemné spolupráci, a to především kvůli přetrvávající hrozbě ze strany Turecka, které je také součástí NATO (Gubalova et al. 2022: 36).

Podobným případem je i Kypr, který, stejně jako Řecko, vnímá čl. 42(7) SEU především jako nástroj zaměřený vůči aktivitám Turecka, které mohou narušit jeho suverenitu. Řecko a Kypr ale počítají také s tím, že doložka vzájemné

⁶⁹ Viz podkapitola 2.4.

pomoci může posloužit i jako odstrašující diplomatický nástroj (Adamides 2022: 52). I přesto ale ze strany Kypru nelze určit jednoznačný postoj vůči této reformě.

Agresivní chování některých států v systému mezinárodních vztahů ovlivňuje v souvislosti s touto reformou i postoj dalších ČS, jmenovitě Finska a Švédska, kteří v současné době pocítují akutní ohrožení především ze strany Ruska (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 28). Krátce po ruské invazi na Ukrajinu tak ministerské předsedkyně obou zemí ve společném dopise určeném předsedovi ER uvedly, že EU je i bezpečnostním společenstvím, přičemž zdůraznily význam doložky o vzájemné pomoci (Finnish Government 2022).

Právě Finsko je jedním z hlavních zastánců čl. 42(7) SEU (Virkkunen 2022: 22), jeho podpora operacionalizace tohoto ustanovení také odráží dlouhodobě pozitivní přístup Helsinek k iniciativám EU v bezpečnostní a obranné sféře. Finsko také zdůrazňuje, že EU by měla převzít i odpovědnost za vlastní teritoriální obranu (Tillikainen 2022: 43). V neposlední řadě je vhodné uvést, že Finsko usiluje zejména o odstranění nejasností týkajících se implementace čl. 42(7) SEU v případech, kdy se ČS stane obětí hybridního nebo kybernetického útoku (Gubalova et al. 2022: 29–30).

Případ Švédska je ale v mnohých ohledech odlišný. Dle Håkanssona (2021: 60) Švédsko vůči operacionalizaci čl. 42(7) SEU dříve obecně zastávalo spíše zdráhavý nebo skeptický postoj. V důsledku ruské invaze na Ukrajinu se toto ustanovení ovšem dočkalo obnoveného zájmu ze strany Stockholmu (viz Government Offices of Sweden 2022: 26). Mnohé ČS navíc v této době také otevřeně potvrdily závazek pomoci Švédsku na základě čl. 42(7) SEU v případě napadení (viz Perot 2024: 14). Švédští představitelé tak zdůrazňují především nutnost zajistit větší důvěryhodnost doložky o vzájemné pomoci (Government Offices of Sweden 2022: 26), čemuž může napomoci právě operacionalizace tohoto ustanovení.

Co se týče již výše zmíněného Německa, tak i přes výzvu k operacionalizaci čl. 42(7) SEU ze strany předchozí vlády (viz výše), je postoj

vlády Olafa Scholze poněkud méně jasný. Deen, Zandee a Stoetmanová (2022d: 28) řadí Německo mezi „legalisty“. Tyto ČS dle autorů kladou zvláštní důraz zejména na právní aspekty doložky o vzájemné pomoci (například na problematiku týkající se definice *ozbrojeného napadení*⁷⁰), přičemž se obávají, aby nedošlo k rozšíření interpretace daného ustanovení⁷¹. Tyto státy jsou tak poměrně zdrženlivé v zapojení se do debat o operacionalizaci čl. 42(7) SEU (srov. Tabulka č. 4), což se určitým způsobem odráží i v přesvědčení německých představitelů, že čl. 42(7) SEU je v současném bezpečnostním kontextu „poněkud hypotetickým a nadbytečným ustanovením“ (Gubalova et al. 2022: 34).

Jinou skupinu tvoří některé další výše nezmiňované neutrální ČS – například Irsko a Rakousko. Tyto ČS se budou v případě aktivace čl. 42(7) SEU pravděpodobně zdráhat poskytnout svou pomoc, obzvláště pokud oběť ozbrojeného napadení bude volat po vojenské podpoře (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 27–28). Například v Rakousku je totiž doložka vzájemné pomoci často interpretována tím způsobem, že díky existujícím zárukám⁷² nemusí neutrální ČS, v případě aktivace čl. 42(7) SEU, participovat na vojenské pomoci, o kterou oběť útoku žádá (Gressel 2021: 11). Nicméně i neutrální ČS jsou také právně vázány poskytnout oběti ozbrojeného napadení svou pomoc, ačkoliv jen takovým způsobem, který uznají za vhodný (Széb et al. 2021: 8). Nevyhnutelně zde tak vzniká určité napětí mezi závazky a deklarovanou neutralitou, je tak v zájmu Irska a Rakouska problematiku čl. 42(7) SEU udržovat mimo politický zájem a diskusi (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 27–28).

Ačkoliv z odlišných důvodů, tak podobný zájem mají i mnohé z ČS, které zdůrazňují, že v bezpečnostních a obranných otázkách se orientují primárně na NATO. Do této skupiny dle výše zmiňovaných autorů spadají především pobaltské státy, Polsko, ale i některé východoevropské ČS (ibid. 28). Perot (2021: 33–34)

⁷⁰ Dále viz European Parliament (2022a: 1).

⁷¹ Taková pozice je poměrně blízká i výše zmiňovanému Švédsku, které v minulosti například zdůrazňovalo, že kvůli existenci čl. 4(2) SEU („národní bezpečnost zůstává výhradní odpovědností každého členského státu“ [čl. 4(2) SEU]) nelze doložku o vzájemné pomoci vykládat jakožto závazek ke kolektivní obraně (Government Offices of Sweden 2022: 28).

⁷² Viz například 2. odstavec čl. 42(7) SEU.

dále dodává, že nejen východoevropské ČS, ale i mnohé ČS střední Evropy mohou vnímat jakékoliv snahy EU vměšovat se do záležitostí spojených s kolektivní obranou s patřičnou nedůvěrou, jelikož se obávají oslabení pozice NATO a narušení bezpečnostních vazeb s USA. V kontextu tohoto argumentu je ale zajímavé, že představitelé ČR, Chorvatska, Maďarska, Rumunska a Slovinska zastávají vůči využívání čl. 42(7) SEU pozitivní postoj (Gubalova et al. 2022: 65–67). Jejich postoj vůči využívání tohoto ustanovení nicméně nemusí znamenat otevřenost vůči jeho operacionalizaci.

Například polští představitelé ale nejenže neskrývají svůj nezájem týkající se operacionalizace čl. 42(7) SEU, ale dávají také najevo obavu, že operacionalizace doložky o vzájemné pomoci by *de facto* představovala projev „izolacionalismu“, který by poškodil kohezi EU a NATO (Gubalova et al. 2022: 43). Podobné obavy sdílejí i například pobaltské státy⁷³ (Deen – Zandee – Stoetman 2022d: 28). Cílem těchto ČS je tak minimalizovat význam čl. 42(7) SEU a (v ideálním případě) o jeho implementaci nevést žádné debaty. Tyto ČS ovšem nebrání simulacím a cvičením spojenými s doložkou o vzájemné pomoci, pokud její využití zůstane v teoretické rovině (ibid.).

⁷³ Srov. Gubalova et al. (2022: 27–28).

Tabulka č. 4: *Pozice jednotlivých aktérů v debatě (4): Článek 42(7) Smlouvy o EU*

<i>Pro</i>	<i>Proti</i>	<i>Nejasná pozice</i>	<i>Žádná data</i>
Belgie	Estonsko	Bulharsko	Lucembursko
Finsko	Litva	Česko	
Francie	Lotyšsko	Dánsko	
Itálie	Polsko	Chorvatsko	
Německo		Irsko	
Nizozemsko		Kypr	
Řecko		Maďarsko	
Španělsko		Malta	
Švédsko		Portugalsko	
EK		Rakousko	
EP		Rumunsko	
VP-ZVBP		Slovensko	
		Slovinsko	

Zdroj: autor práce; Engberg (2021); Håkansson (2021); Nissen (2021); Gubalova et. al (2022); Mungenber – Noll (2023); Varga (2023).

5. Závěr

Práce podrobila analýze 4 aktuální debaty týkající se reformy SZBP a SBOP, které v současnosti probíhají v unijním diskurzu. Výsledky analýzy jsou zaneseny v Tabulce č. 5 (viz níže), která vznikla syntézou Tabulek č. 1, 2, 3 a 4. Zaznamenává tak pozice sledovaných aktérů v příslušných debatách, čímž poskytuje odpověď na výzkumnou otázku (1).

Z analýzy vyplývá, že nejintenzivnější (a zřejmě nejvýznamnější) reformní debatou je rozprava ohledně rozšíření QMV ve SZBP. O jejím rozsahu svědčí i fakt, že nepřekvapivě „přerostla“ unijní diskurz, a běžně se objevuje i ve veřejné diskusi. S problematikou, která je v této debatě ústřední, se totiž pojí značná kontroverze, o čemž svědčí i poměrně vyhraněné pozice jednotlivých aktérů (viz Obrázek č. 1). To představuje jeden z hlavních rozdílů oproti dalším analyzovaným debatám, ve kterých je počet aktérů, kteří se vůči daným iniciativám otevřeně vymezují, značně nižší (viz Obrázek č. 2; 3; 4). To značí, že v debatách (2), (3), (4) se objevují mnohem méně kontroverzní, a naopak snáze akceptovatelné reformní návrhy. O poměrně široké přijatelnosti těchto reforem svědčí i fakt, že příslib k jejich realizaci se v určité formě stal součástí *Strategického kompasu*, který ČS jednomyslně schválily.

Obecně poměrně pozitivní přijetí reforem objevujících se v debatách (2), (3) a (4) souvisí i s jejich spíše malým rozměrem. Reformy spojené s čl. 44 a 42(7) SEU totiž spočívají ve snaze podnitit ČS k častějšímu využívání, respektive operacionalizaci již existujících nástrojů ustanovených ve Smlouvách, které ovšem doposud nebyly náležitě využity. EU RDC dále představuje staronovou iniciativu, která v podstatě usiluje o reformování (a posílení) již existujících BS. Nepříliš radikální a převratné reformy tak jsou pro jednotlivé aktéry očividně snáze akceptovatelnější, než reformy, které by výrazným způsobem pozměnily fungování SZBP a SBOP.

Malý rozměr těchto reformních iniciativ samozřejmě odráží i fakt, že EU není primárně bezpečnostní organizací, a že NATO „zůstává základem pro

kolektivní obranu“ většiny ČS EU (EEAS 2022a: 10). Na druhou stranu ale nelze opomenout, že rozvoj debat o některých výše zmíněných reformních návrzích byl podnícen i uvědoměním, že ČS se v záležitostech spojených s bezpečností a obranou nemohou, tváří v tvář zhoršujícímu se bezpečnostnímu prostředí a proměňující se geopolitické situaci, spoléhat pouze na NATO v čele s USA.

Jak bylo naznačeno výše, nezanedbatelný vliv na současnou reformní debatu měly především vnější faktory, které podnítily vznik některých reformních iniciativ, nebo napomohly znovuotevřít, respektive dodat na intenzitě již probíhajícím debatám. Z analytické části vyplývá, že zcela klíčovým faktorem, který určitým (a často významným) způsobem ovlivnil všechny analyzované debaty, byla ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022.

O významu války na Ukrajině na reformní debatu svědčí i fakt, že pod jejím vlivem (přímým nebo nepřímým) došlo mezi mnohými sledovanými aktéry i k určitým posunům v kontextu jejich pozic v příslušných debatách. Typickým příkladem je zde Dánsko, které se v roce 2022 plně zapojilo do SBOP, ze které mělo do té doby *opt-out*. Tento krok měl zásadní vliv na dánskou pozici vůči některým reformám.

Z výsledků provedené analýzy lze identifikovat taktéž aktéry, kteří se vyznačují obecně velmi pozitivními postoji k reformě SZBP a SBOP. Mezi nejzapálenější propagátory reformy těchto oblastí se řadí zejména Francie, Německo, Belgie, Finsko, Itálie, Nizozemsko. K proreformnímu jádru dále náleží i právě již zmiňované Dánsko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko. Jedná se tak především o státy (jiho)západní a severní Evropy. Naopak mezi nejvíce protireformně orientované aktéry patří Polsko, Estonsko a Lotyšsko. Ostatní ČS střední a (jiho)východní Evropy tvoří velmi pestrou skupinu, kde jednotliví aktéři zastávají vůči konkrétním reformám různé postoje. Určitou výjimku zde tvoří Bulharsko a Slovensko. Tyto ČS zastávají v jednotlivých debatách pouze nejednoznačné nebo nevyhraněné pozice.

Neschopnost nebo neochota formulovat vůči dané reformě jasnou národní pozici může v případě Bulharska a Slovenska souviset s tamní domácí politickou nestabilitou, která činí místní vlády opatrnější v přístupu k reformě SZBP a SBOP (Gubalova et. al. 2022: 55). Práce z předchozího výčtu záměrně vynechala instituce EU. Analýza prokázala, že jak EK a EP, tak i VP-ZVBP jsou v současnosti jasně proreformně orientovanými aktéry, kteří nejenže aktivně využívají svého vlivu k podpoře realizace výše zmíněných reforem, ale mohou sehrát i podstatnou úlohu při formulaci samotné reformy, což dokládá například případ VP-ZVBP, který sehrál důležitou roli při vzniku iniciativy o vytvoření EU RDC.

I přesto, že se v jednotlivých debatách objevují různé konfliktní linie (mezivládní/nadnárodní přístup, atlantismus/evropeismus/neutralita, integrační jádro/periferie, velké/malé ČS apod.), lze identifikovat několik argumentů, které, v různé podobě, zaznívají napříč debatami. Na straně zastánců reforem se velmi často objevuje například argument ohledně nutnosti posílit kapacitu EU včas a efektivně jednat v proměňujícím se mezinárodním systému a zhoršujícím se bezpečnostním prostředí. Zatímco mnozí zastánci tohoto argumentu dále zdůrazňují, že posilování bezpečnostní a obranné dimenze politiky EU nemá negativní vliv na připravenost NATO k obraně a že žádným způsobem nepodkopává roli Aliance jako základního pilíře evropské bezpečnostní architektury, tak odpůrci upozorňují na opak.

Z problematického hledání konsenzuální pozice v souvislosti s reformou SZBP a SBOP lze tak snadno nabýt dojmu, že problémem představuje právě nutnost nalézt konsenzus. Určitá část reformní debaty tak může připomínat Hlavu 22. Zatímco zde sice existují nástroje, které mohou pomoci překonat požadavek jednomyslnosti, který mnohdy limituje a zpomaluje realizaci společné akce, k jejich využití je nutné právě dosažení konsenzu. Jádrem problému zde ale není mezivládní charakter těchto politik. Existenci skutečně akceschopné a efektivní *společné* zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky, která není *společná* jen ve svém názvu, znemožňuje zejména neexistence sdílené strategické kultury, odlišná percepce hrozeb, rozličné zahraničněpolitické priority a odlišné představy

zainteresovaných aktérů ohledně budoucnosti evropského integračního projektu. Je tak na místě také uvážit, zda v tomto kontextu mají výše navrhované reformy jakoukoliv naději skutečně zlepšit fungování SZBP a SBOP.

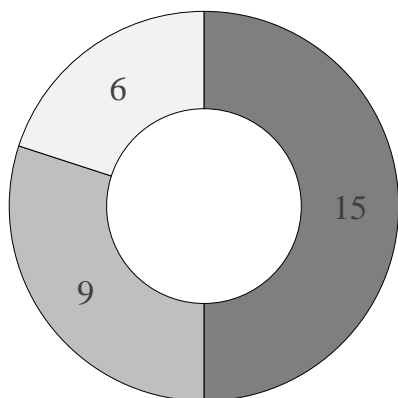
Závěrem práce v Tabulce č. 5 shrnuje pozice sledovaných aktérů v jednotlivých debatách, pro větší přehlednost a názornost tuto tabulku také doplňuje o 4 grafy (viz Obrázek 1; 2; 3; 4), které zobrazují, jaký počet sledovaných aktérů zastává v jednotlivých debatách příslušné pozice.

Tabulka č. 5: *Pozice jednotlivých aktérů v příslušných debatách*

<i>Aktér</i>	<i>QMV</i>	<i>EU RDC</i>	<i>Čl. 44 SEU</i>	<i>Čl. 42(7) SEU</i>
Belgie	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
Bulharsko	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>
Česko	<i>proti</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>
Dánsko	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>
Estonsko	<i>proti</i>	<i>proti</i>	<i>pro</i>	<i>proti</i>
Finsko	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
Francie	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
Chorvatsko	<i>proti</i>	<i>žádná data</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>
Irsko	<i>nejasná pozice</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>
Itálie	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
Kypr	<i>proti</i>	<i>pro</i>	<i>žádná data</i>	<i>nejasná pozice</i>
Litva	<i>nejasná pozice</i>	<i>proti</i>	<i>pro</i>	<i>proti</i>
Lotyšsko	<i>proti</i>	<i>proti</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>proti</i>
Lucembursko	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>žádná data</i>	<i>žádná data</i>
Maďarsko	<i>proti</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>
Malta	<i>proti</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>
Německo	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
Nizozemsko	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
Polsko	<i>proti</i>	<i>proti</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>proti</i>
Portugalsko	<i>nejasná pozice</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>
Rakousko	<i>nejasná pozice</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>
Rumunsko	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>proti</i>	<i>nejasná pozice</i>
Řecko	<i>proti</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>pro</i>
Slovensko	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>nejasná pozice</i>
Slovinsko	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>
Španělsko	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>pro</i>
Švédsko	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>nejasná pozice</i>	<i>pro</i>
EK	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
EP	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>
VP-ZVBP	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>	<i>pro</i>

Zdroj: autor práce.

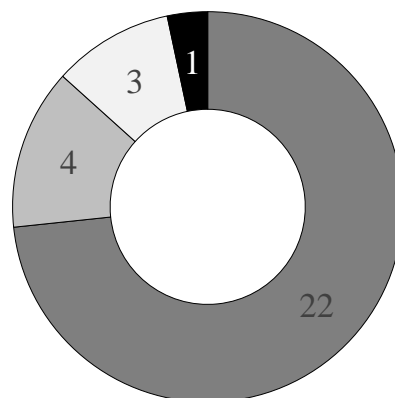
Obrázek č. 1: *Debata (1) – velikost podpory pro rozšíření QMV ve SZBP*

■ Pro □ Proti □ Nejasná pozice

Zdroj: autor práce.

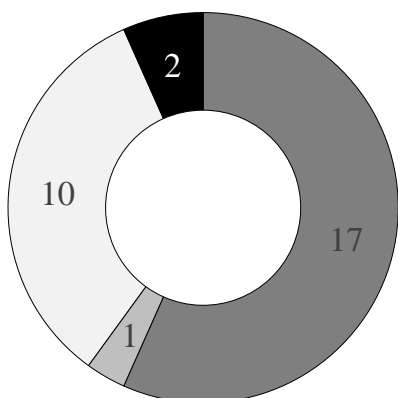
Obrázek č. 2: *Debata (2) – velikost podpory pro vytvoření EU RDC*

■ Pro □ Proti □ Nejasná pozice ■ Žádná data

Zdroj: autor práce.

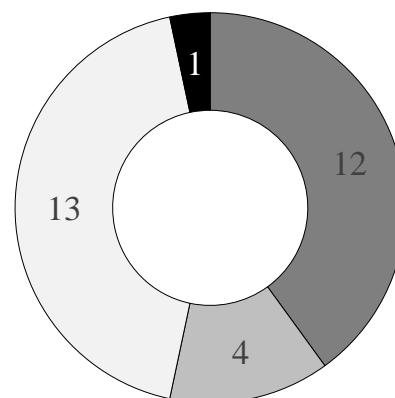
Obrázek č. 3: *Debata (3) – velikost podpory pro ustanovování misí dle čl. 44 SEU*

■ Pro □ Proti □ Nejasná pozice ■ Žádná data

Zdroj: autor práce.

Obrázek č. 4: *Debata (4) – velikost podpory pro operacionalizaci čl. 42(7) SEU*

■ Pro □ Proti □ Nejasná pozice ■ Žádná data

Zdroj: autor práce.

Bibliografie

Adamides, C. (2022). Article 42(7) as an insufficient tool of last resort for Eastern Mediterranean stability. In: Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. eds., *Uncharted and uncomfortable in European defence. The EU's mutual assistance clause of Article 42(7)* (Hague: Clingendael), s. 46–52.

Aggestam, L. – Hyde-Price, A. (2019). Double Trouble: Trump, Transatlantic Relations and European Strategic Autonomy. *Journal of Common Market Studies* 57 (S1), s. 114–127.

Aggestam, L. – Hyde-Price, A. (2020). Learning to Lead? Germany and the Leadership Paradox in EU Foreign Policy. *German Politics* 29 (1), s. 8–24.

Albrechtsen, R. – Lauritzen, T. (2023). Løkke vil drøfte EU-veto, men de fleste partier tøver: ”Det korte svar er nej”. *Altinget*. 23. 5. 2023 (<https://www.altinget.dk/artikel/loekke-vil-droefte-dansk-holdning-til-eu-veto-men-de-fleste-partier-toever-det-korte-svar-er-nej>, 4. 3. 2024).

Amadio Viceré, M. G. (2023). Informal groupings as types of differentiated cooperation in EU foreign policy: the cases of Kosovo, Libya, and Syria. *Contemporary Security Policy* 44 (1), s. 35–66.

Anghel, S. – Bacian, I. C. (2016). Implementation of the Lisbon Treaty provisions on the Common Security and Defence Policy (CSDP). *European Parliamentary Research Service*. February 2016 (https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573285/EPRS_BRI%282016%29573285_EN.pdf, 25. 4. 2024), s. 1–10.

Anghel, S. – Drachenberg, R. (2019). Origins of the 2019-24 EU Strategic Agenda. The Future of Europe debate and the Sibiu European Council. *European Parliamentary Research Service*. October 2019 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631762/EPRS_STU\(2019\)631762_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631762/EPRS_STU(2019)631762_EN.pdf), 4. 2. 2024), s. 1–56.

- Bakker, A. – Biscop, S. – Drent, M. – Landman, L. (2016). Spearheading European Defence. Employing the Lisbon Treaty for a Stronger CSDP. *Clingendael*. September 2016 (https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Report_Spearheading_European_Defence.pdf, 6. 4. 2024), s. 1–32.
- Bayer, L. (2023). Charles Michel: Get ready by 2030 to enlarge EU. *Politico*. 28. 8. 2023 (<https://www.politico.eu/article/european-council-president-charles-michel-eu-enlargement-by-2030/>, 7. 1. 2024).
- Bergmann, J. – Müller, P. (2021). Failing forward in the EU's common security and defence policy: the integration of EU crisis management. *Journal of European Public Policy* 28 (10), s. 1669–1687.
- Bielecki, T. (2021). UE zapowiada kolejne sankcje wobec Białorusi. Odpowiedź na działania wobec polskiej mniejszości. *Wyborcza*. 10. 5. 2021 (<https://wyborcza.pl/7,75399,27068171,ue-zapowiada-kolejne-sankcje-wobec-bialorusi-odpowiedz-na-dzialania.html>, 6. 4. 2024).
- Biscop, S. (2015). Belgium and the miracle of European defence. In: Fiott, D. ed., *The Common Security and Defence Policy: National Perspectives* (Gent/Brussels: Academia Press/Egmont), s. 39–40.
- Blumenau, B. (2022). Breaking with convention? *Zeitenwende* and the traditional pillars of German foreign policy. *International Affairs* 86 (6), s. 1895–1913.
- Borrell, J. (2020). When member states are divided, how do we ensure Europe is able to act? *EEAS*. 2. 10. 2020 (https://www.eeas.europa.eu/eeas/when-member-states-are-divided-how-do-we-ensure-europe-able-act-0_en, 3. 2. 2024).
- Borrell, J. (2022). The geo-political imperative for the EU is to both widen and deepen. *EEAS*. 27. 6. 2022 (https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/geo-political-imperative-eu-both-widen-and-deepen_en, 4. 2. 2024).

Branco, C. (2015). Portugal and the CSDP. In: Fiott, D. ed., *The Common Security and Defence Policy: National Perspectives* (Gent/Brussels: Academia Press/Egmont), s. 83–86.

Braun, M. et al. (2024). The Future of EU Enlargement in a Geopolitical Perspective. *Institute of International Relations Prague*. 19. 1. 2024 (<https://www.iir.cz/en/the-future-of-eu-enlargement-in-a-geopolitical-perspective-1>, 23. 4. 2024), s. 1–13.

Brennan, J. (2022). Taoiseach ‘open’ to EU treaty change to remove vetoes on enlargement and sanctions. *The Irish Times*. 25. 5. 2022 (<https://www.irishtimes.com/business/2022/05/25/davos-taoiseach-says-eu-cant-sit-still-on-enlargement-amid-russian-aggression/>, 1. 2. 2024).

Brommesson, D. – Ekengren, A. – Michalski, A. (2024). From variation to convergence in turbulent times – foreign security policy choices among the Nordics 2014–2023. *European Security* 33 (1), s. 21–43.

Bruxelles2 (2021). *Non paper presented by Austria, Belgium, Cyprus, Czech Republic, Germany, Greece, France, Ireland, Italy, Luxemburg, The Netherlands, Portugal, Slovenia, Spain. Strategic Compass – For a more coherent, flexible and robust EU crisis management* (<https://club.bruxelles2.eu/wp-content/uploads/2021/05/nonpaperboussolestrategiegestioncrises@ue210501-1.pdf>, 26. 3. 2024), s. 1–4.

Brzozowski, A. (2021a). Europe has to become a security provider, says EU’s Borrell. *Euractiv*. 10. 11. 2021 (<https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/interview/europe-has-to-become-a-security-provider-says-eus-borrell/>, 23. 3. 2024).

Brzozowski, A. (2021b). Germany slams ‘hostage-taking’ of EU’s foreign policy. *Euractiv*. 7. 6. 2021 (<https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/germany-slams-hostage-taking-of-eus-foreign-policy/>, 6. 2. 2024).

Brzozowski, A. (2021c). LEAK: What the EU's future military strategy could look like. *Euractiv*. 10. 11. 2021 (<https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/leak-how-the-eus-future-military-strategy-could-look-like/>, 25. 3. 2024).

Brzozowski, A. (2021d). Portuguese defence minister: We should make better use of 'Coalitions of the Willing'. *Euractiv*. 10. 5. 2021 (<https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/portuguese-defence-minister-we-should-make-better-use-of-coalitions-of-the-willing/>, 23. 3. 2024).

Brzozowski, A. (2021e). Post-Afghanistan, EU defence moves closer towards military coalitions. *Euractiv*. 2. 9. 2021 (<https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/post-afghanistan-eu-defence-moves-closer-towards-military-coalitions/>, 23. 3. 2024).

Brzozowski, A. (2023). Nine EU members states renew push to change foreign policy decision-making. *Euractiv*. 4. 5. 2023 (<https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/nine-eu-members-states-renew-push-to-change-foreign-policy-decision-making/>, 4. 3. 2024).

Brzozowski, A. – Vanttinen, P. (2021). Non NATO-member Sweden rejects EU rapid reaction force. *Euractiv*. 6. 9. 2021 (https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/non-nato-member-sweden-rejects-eu-rapid-reaction-force/, 6. 4. 2024).

Bunde, T. (2021). Defending European integration by (symbolically) integrating European defence? Germany and its ambivalent role in European security and defence policy. *Journal of European Integration* 43 (2), s. 243–259.

Bundesministerium der Verteidigung (2021). *NATO-Verteidigungsminister stärken Verteidigungsplanung und Abschreckung* (<https://www.bmvg.de/de/aktuelles/nato-verteidigungsminister-verteidigungs-abschreckung-5234124>, 23. 3. 2024).

Buonanno, L. – Nugent, N. (2021). *Policies and policy processes of the European Union* (London: Red Globe Press).

Cambridge Dictionary (nedatováno). *Reform* (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/reform>, 28. 1. 2024).

Carlson-Rainer, E. (2017). Sweden is a World Leader in Peace, Security, and Human Righ. *World Affairs* 180 (4), s. 79–85.

Carter, L. (2021). 5 EU states launch crisis reaction force initiative – report. *Deutsche Welle*. 21. 10. 2021 (<https://www.dw.com/en/germany-4-eu-states-launch-military-reaction-force-initiative-report/a-59574641>, 23. 3. 2024).

CDU, CSU & SPD (2018). *Ein neuer Aufbruch für Europa Eine neue Dynamik für Deutschland Ein neuer Zusammenhalt für unser Land* (<https://perma.cc/3PNK-DFAQ>, 26. 3. 2024), s. 1–175.

Clapp, S. (2022). Implementation of the Strategic Compass. Opportunities, challenges and timelines. *European Parliamentary Research Service*. December 2022 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/739249/EPRS_STU\(2022\)739249_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/739249/EPRS_STU(2022)739249_EN.pdf), 28. 4. 2024), s. 1–62.

Clapp, S. (2023). Establishing an EU rapid deployment capacity. *European Parliamentary Research Service*. April 2023 ([https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2023\)747090](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2023)747090), 7. 1. 2024), s. 1–2.

Council of the European Union (2021). *Council Conclusions on Security and Defence, 10 May 2021* (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8396-2021-INIT/en/pdf>, 6. 4. 2024), 1–20.

Cremona, M. (2018). The position of CFSP/CSDP in the EU's constitutional architecture. In: Blockmans, S. – Koutrakos, P. eds., *Research Handbook on the EU's Common Foreign and Security Policy* (Cheltenham/Northampton: Edward Elgar Publishing), s. 5–21.

Čl. 5 modifikované Bruselské smlouvy. *Bruselská smlouva*, pozměněna Protokolem modifikujícím a doplňujícím Bruselskou smlouvu.

Čl. 4(2) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 22(1) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 26(1) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 27(2) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 31(2) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 31(3) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 31(5) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 42(1) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 42(2) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 42(5) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 42(7) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 43(1) SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Čl. 44 SEU. *Smlouva o EU*, konsolidované znění.

Danish Ministry of Defence (2023a). *A milestone for Danish Defence and Security* (<https://www.fmn.dk/en/news/2023/a-milestone-for-danish-defence-and-security/>, 6. 4. 2024).

Danish Ministry of Defence (2023b). *Denmark and the EU* (<https://www.fmn.dk/en/topics/international-cooperation/eu/>, 6. 4. 2024).

de Langlois – Ara (2015). Article 44 of the Treaty on European Union: enhancing efficiency in EU operations. Content, benefits and limits. *Institut de Recherche Stratégique de l'École Militaire*. November 2015 (https://www.irsem.fr/data/files/irsem/documents/document/file/887/NRS_n26_2015_en.pdf, 7. 1. 2024), 1–11.

- De Neve, A. (2023). Belgium and European Strategic Autonomy. In: Česnakas, G. – Juizaitis, J. eds., *European Strategic Autonomy and Small States' Security. In the Shadow of Power* (Routledge: Abingdon/New York), s. 153–166.
- Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. (2022a). Historical and legal context. In: Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. eds., *Uncharted and uncomfortable in European defence. The EU's mutual assistance clause of Article 42(7)* (Hague: Clingendael), s. 6–12.
- Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. (2022b). Introduction. In: Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. eds., *Uncharted and uncomfortable in European defence. The EU's mutual assistance clause of Article 42(7)* (Hague: Clingendael), s. 4.
- Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. (2022c). Possible situations in which Article 42(7) could be invoked. In: Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. eds., *Uncharted and uncomfortable in European defence. The EU's mutual assistance clause of Article 42(7)* (Hague: Clingendael), s. 19–26.
- Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. (2022d). Views from member states and the role of EU institutions. In: Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. eds., *Uncharted and uncomfortable in European defence. The EU's mutual assistance clause of Article 42(7)* (Hague: Clingendael), s. 27–33.
- Dinan, D. (1997). The Commission and the Intergovernmental Conferences. In: Nugent, N. ed., *At the Heart of the Union* (Basingstoke: Macmillan), s. 245–264.
- EEAS (2022a). *A Strategic Compass for Security and Defence* (https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-0_en, 11. 11. 2023), s. 1–64.
- EEAS (2022b). *Article 42(7) TEU - The EU's mutual assistance clause* (https://www.eeas.europa.eu/eeas/article-427-teu-eus-mutual-assistance-clause_en, 7. 4. 2024), s. 1–2.

EEAS (2023a). *Annual progress report on the implementation of the Strategic Compass for Security and Defence* (https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/StrategicCompass_1stYear_Report.pdf, 7. 1. 2024), s. 1–24.

EEAS (2023b). *EP plenary: The way forward of EU Rapid Deployment Capacity, EU Battlegroups and Article 44 TEU* (https://www.eeas.europa.eu/eeas/ep-plenary-way-forward-eu-rapid-deployment-capacity-eu-battlegroups-and-article-44-teu_en, 23. 3. 2024).

Elysée (2018). *Meseberg Declaration – Renewing Europe’s promises of security and prosperity* (<https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2018/06/19/meseberg-declaration-renewing-europes-promises-of-security-and-prosperity>, 4. 2. 2024).

Emmott, R. (2021). EU seeks rapid response military force, two decades after first try. *Reuters*. 5. 10. 2021 (<https://www.reuters.com/world/europe/eu-seeks-rapid-response-military-force-two-decades-after-first-try-2021-05-05/>, 25. 3. 2024).

Engberg, K. (2021). A European Defence Union by 2025? Work in progress. *Swedish Institute for European Policy Studies*. January 2021 (https://www.sieps.se/globalassets/publikationer/temasidor/european_defence_union_policy_overview.pdf, 6. 4. 2024), s. 1–42.

Euractiv (2023). *Podcast: Po změně smluv v EU chut’ není. Připravít se na rozšíření jde i bez ní, říká Kovář* (<https://euractiv.cz/section/budoucnost-eu/interview/podcast-po-zmene-smluv-v-eu-chut-neni-pripravit-se-na-rozsireni-jde-i-bez-ni-rika-kovar/>, 7. 1. 2024).

European Commission (2016). *Joint Communication to the European Parliament and the Council* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018>, 6. 4. 2024).

European Commission (2017a). *PRESIDENT JEAN-CLAUDE JUNCKER’S State of the Union Address 2017**

(https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_17_3165, 4. 2. 2023).

European Commission (2017b). *Reflection paper on the future of European defence* (https://commission.europa.eu/document/download/172d0a7c-161c-450b-b7f6-2d36acd7861f_en?filename=reflection-paper-defence_en.pdf, 8. 2. 2024), s. 1–24.

European Commission (2017c). *White paper on the future of Europe* (https://commission.europa.eu/publications/white-paper-future-europe_en, 8. 2. 2024), s. 1–32.

European Commission (2018). *State of the Union 2018: Making the EU a stronger global actor – European Commission proposes more efficient decision-making in Common Foreign and Security Policy* (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_5683, 28. 1. 2024).

European Commission (2019). *Speech by President-elect von der Leyen in the European Parliament Plenary on the occasion of the presentation of her College of Commissioner and their programme* (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_19_6408, 7. 4. 2024).

European Commission (2020a). *Joint Communication to the European Parliament and the Council. The EU's Cybersecurity Strategy for the Digital Decade* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0018>, 9. 4. 2024), s. 1–28.

European Commission (2020b). *State of the Union Address by President von der Leyen at the European Parliament Plenary* (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ov/SPEECH_20_1655, 28. 1. 2024).

European Commission (2023a). *2023 State of the Union Address by Presiden von der Leyen*

(https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_4426, 6. 4. 2024).

European Commission (2023b). *Replies of the Commission to positions and resolutions adopted by the European Parliament – April 2023 part-session* ([https://www.europarl.europa.eu/sedcms/documents/NEXT_STEP/1092/2023%2004%20-%20SP\(2023\)260%20Communication%20final_EN.docx](https://www.europarl.europa.eu/sedcms/documents/NEXT_STEP/1092/2023%2004%20-%20SP(2023)260%20Communication%20final_EN.docx), 23. 3. 2024), s. 1–19.

European Council/Council of the EU (2020). *'Strategic autonomy for Europe - the aim of our generation' - speech by President Charles Michel to the Bruegel think tank* (<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/09/28/1-autonomie-strategique-europeenne-est-l-objectif-de-notre-generation-discours-du-president-charles-michel-au-groupe-de-reflexion-bruegel/>, 3. 2. 2024).

European Council/Council of the EU (2022a). *European Council conclusions, 24-25 March 2022* (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1-2022-INIT/en/pdf>, 23. 3. 2024), s. 1–10.

European Council/Council of the EU (2022b). *General Affairs Council. Press conference. 20 September 2022* (<https://video.consilium.europa.eu/event/en/26030>, 30. 1. 2024).

European Council/Council of the EU (2023). *European Peace Facility* (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>, 4. 1. 2024).

European Parliament (2013). *European Parliament recommendation to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy and Vice President of the European Commission, to the Council and to the Commission of 13 June 2013 on the 2013 review of the organisation and the functioning of the EEAS* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2013-0278_EN.html, 4. 2. 2023).

European Parliament (2016). *European Parliament resolution of 21 January 2016 on the mutual defence clause (Article 42(7) TEU)* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0019_EN.html, 8. 4. 2024).

European Prliament (2019a). *A European human rights violations sanctions régime. European Parliament resolution of 14 March 2019 on a European rights violations sanctions régime* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0215_EN.pdf?redirect, 4. 2. 2024), s. 1–6.

European Parliament (2019b). *The state of the debate on the Future of Europe. European Parliament resolution of 13 February 2019 on the state of the debate on the future of Europe* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0098_EN.pdf, 4. 2. 2024), s. 1–15.

European Parliament (2020a). *Annual report on the implementation of the Common Foreign and Security Policy. European Parliament resolution of 15 January 2020 on the implementation of the common foreign and security policy – annual report* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0008_EN.html, 4. 2. 2024).

European Parliament (2020b). *Annual report on the implementation of the Common Security and Defence Policy. European Parliament resolution of 15 January 2020 on the implementation of the common security and defence policy – annual report* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0009_EN.html, 4. 2. 2024).

European Parliament (2022a). *A comparative analysis of Article 5 Washington Treaty (NATO) and Article 42(7) TEU (EU)* ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739250/EPRS_AT A\(2022\)739250_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739250/EPRS_AT A(2022)739250_EN.pdf), 6. 4. 2024), s. 1–2.

European Parliament (2022b). *Conference on the Future of Europe – Closing Event: Speech by Emmanuel MACRON, President of the French Republic*

(https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/conference-on-the-future-of-europe-closing-event-speech-by-emmanuel-macron-president-of-the-french-republic_I224701, 3. 2. 2023).

European Parliament (2022c). *European Parliament resolution of 9 June 2022 on the call for a Convention for the revision of the treaties* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0244_EN.html, 28. 1. 2024).

European Parliament (2022d). *European Parliament resolution of 17 February 2022 on the implementation of the Common Security and Defence Policy – annual report 2021* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0040_EN.html, 23. 3. 2024).

European Parliament (2023a). *Annual report on the implementation of the Common Foreign and Security Policy. European Parliament resolution of 18 January 2023 on the implementation of the common foreign and security policy – annual report 2022* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0009_EN.html, 4. 2. 2023).

European Parliament (2023b). *EU Rapid Deployment Capacity, EU Battlegroups and Article 44 TEU: the way forward (debate)* (<https://www.europarl.europa.eu/plenary/en/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=EN&internalEPId=1681846839641&providerMeetingId=f7a08da4-b5a1-49bb-5367-08db3be9b319#>, 23. 3. 2024).

European Parliament (2023c). *European Parliament resolution of 19 April 2023 on the EU Rapid Deployment Capacity, EU Battlegroups and Article 44 TEU: the way forward* (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0113_EN.html, 23. 3. 2024).

European Union (nedatováno). *European External Action Service (EEAS)* (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-external-action-service-eeas_en, 4. 1. 2024).

Evropská rada/Rada EU (2022). *Kvalifikovaná většina* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/qualified-majority/>, 7. 1. 2024).

Federal Foreign Office (2023). *Joint Statement of the Foreign Ministers on the Launch of the Group of Friends on Qualified Majority Voting in EU Common Foreign and Security Policy* (<https://www.auswaertigesamt.de/en/newsroom/news/-/2595304>, 28. 1. 2024).

Fiala, P. – Krutílek, O. – Pitrová, M. (2018). *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Figulová, A. – Janková, K. (2021). One Region, Different Strategies: Slovakia and the V4 in the Euro-Atlantic Security Environment. In: Brady, A. –Thorhallsson, B. eds., *Small States and the New Security Environment* (Heidelberg/New York: Springer), s. 173–188.

Finnish Government (2021). *Government Report on EU Policy. Strong and United EU – towards a more sustainable European Union* (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162704>, 17. 2. 2024), s. 1–43.

Finnish Government (2022). *Prime Ministers of Finland and Sweden stress role of EU as security provider* (<https://valtioneuvosto.fi/en/-/10616/prime-ministers-of-finland-and-sweden-stress-role-of-eu-as-security-provider>, 6. 4. 2024).

Fiott, D. (2022). Risking Risks: Protecting Europe with the Strategic Compass. *Brussels School of Governance*. October 2022 (https://brussels-school.be/sites/default/files/CSDS%20Policy%20brief_2210.pdf, 6. 4. 2024), s. 1–4.

Fiott, D. – Tercovich, G. (2023). Qualified Majority Voting in EU Foreign Policy: A Cost of non-European Report. *European Parliamentary Research Service*. 2023 (<https://researchportal.vub.be/en/publications/qualified-majority-voting-in-eu-foreign-policy-a-cost-of-non-euro>, 20. 11. 2023), s. 1–70.

Freitag, V. (2022). French presidency of the EU and Strategic Compass: More EU military mission to come? *Europeum*. January 2022 (<https://europeum.org/data/articles/policy-brief-freitag.pdf>, 6. 4. 2022), s. 1–5).

Freund, D. (2022). Scrapping national vetoes in EU-politics. Who's in favor – Who's against? *X*. 29. 9. 2022 (https://twitter.com/daniel_freund/status/1575426953645113344, 25. 2. 2024).

Gajauskaitė, I. (2023). Poland's Resilient Atlanticism. In: Česnakas, G. – Juizaitis, J. eds., *European Strategic Autonomy and Small States' Security. In the Shadow of Power* (Routledge: Abingdon/New York), s. 63–80.

Gotkowska, J. (2021). The EU's security and defence policy: in search of a compass. *OSW*. 17. 9. 2021 (https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/Commentary_408.pdf, 27. 3. 2024), s. 1–11.

Government of the Netherlands (2019). *Churchill Lecture by Prime Minister Mark Rutte, Europa Institut at the University of Zurich* (<https://www.government.nl/documents/speeches/2019/02/13/churchill-lecture-by-prime-minister-mark-rutte-europa-institut-at-the-university-of-zurich>, 24. 2. 2024).

Government Offices of Sweden (2019). *Statement of Government EU Policy* (<https://www.government.se/speeches/20192/11/statement-of-government-eu-policy/>, 24. 2. 2024), s. 1–12.

Government Offices of Sweden (2021). *Statement on Foreign Policy 2021* (<https://www.government.se/speeches/2021/02/statement-of-foreign-policy/>, 24. 2. 2024), s. 1–8.

Government Offices of Sweden (2022). *Deterioration of the security environment – implications for Sweden* (<https://www.government.se/legal-documents/2022/05/ds-20228/>, 6. 4. 2024), s. 1–52.

Government Offices of Sweden (2023a). *Opening speech by the Minister for Defence Pål Jonson at the conference on security and defence within the framework of Sweden's presidency of the EU* (<https://www.government.se/speeches/2023/02/opening-speech-by-the-minister-for-defence-pal-jonson-at-the-conference-on-security-and-defence-within-the-framework-of-swedens-presidency-of-the-eu/>, 6. 4. 2024).

Government Offices of Sweden (2023b). *Speech by Minister for EU Affairs Jessika Roswall* (<https://www.government.se/speeches/2023/11/speech-by-minister-for-eu-affairs-jessika-roswall/>, 24. 2. 2024).

Gressel, G. (2021). Free-rider for life: Austria's inability to fulfil its defence commitments. In: Cramer, C. S. – Franke, U. eds., *Ambiguous Alliance: Neutrality, Opt-outs, and European Defence* (Berlin: European Council on Foreign Relations) s. 7–14.

Guvernul României (2022) *Foreign Affairs Minister Bogdan Aurescu's statements before the Gymnich – Brest (France) meeting* (<https://www.mae.ro/node/57558>, 8. 4. 2024).

Guvernul României (2023). *Minister Bogdan Aurescu Attended the Informal Meeting of the Group of Friends on the Use of Qualified Majority Voting in CFSP Matters and the Launch of the Civilian CSDP Compact Respectively* (<https://www.mae.ro/en/node/61971>, 1. 3. 2024).

Gubalova, V. ed. (2021). *From contestation to buy-in: the EU's Common Foreign and Security Policy as seen from European capitals* (Bratislava: GLOBSEC).

Gubalova, V. et al. (2022). Analysing Political Acceptability of Reforms Among National Policymakers. *Engage*. December 2022 (<https://www.engage-eu.eu/publications/analysing-political-acceptability-of-reforms-among-national-policymakers>, 4. 3. 2024), s. 1–72.

Håkansson, C. (2021). European Strategic Autonomy – Engaged, Drawing Red Lines. A View from Stockholm. In: Lewander, J. – Helwig, N. – Håkansson, C. –

Iso-Markku, T. – Nissen, C. eds., *Strategic Autonomy – Views from the North. Perspectives on the EU in the World of the 21st Century* (Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies), s. 48–63.

Håkansson, C. (2024). The Ukraine war and the emergence of the European commission as a geopolitical actor. *Journal of European Integration* 46 (1), s. 25–45.

Hall, B. (2023). EU should not ‘lower the bar’ to take in Ukraine, says Denmark. *Financial Times*. 29. 6. 2023 (<https://ft.com/content/3374e390-29ea-4cf0-9a03-c168d1b5614a>, 4. 3. 2024).

Hartlapp, M. – Metz, J. – Rauh, C. (2014). *Which Policy for Europe? Power and Conflict inside the European Commission* (Oxford: Oxford University Press).

Hees, C. – van Schaik, L. – Zweers, W. (2023). The Dutch Dragging Their Feet. The Challenge of Being Constructive While Making the EU ‘FitFor30+'. *Clingendael*. November 2023 (<https://www.clingendael.org/publication/dutch-dragging-their-feet>, 24. 2. 2024), s. 1–9.

Herszenhorn, D. M. (2022). Commission president calls to end unanimity in EU foreign policy decisions. *Politico*. 20. 6. 2022 (<https://www.politico.eu/article/commission-president-ursula-von-der-leyen-end-unanimity-eu-foreign-policy/>, 3. 2. 2024).

Herszenhorn, D. M. – Barigazzi, J. – Eder, F. (2019). EU leaders, stressing unity, see turbulence ahead. *Politico*. 9. 5. 2019 (<https://www.politico.eu/article/eu-leaders-stressing-unity-see-turbulence-ahead-sibiu-summit/>, 4. 2. 2024).

Homolová, N. (2024). [Osobní komunikace] 5. 2. 2024 (Ministerstvo zahraničních věcí ČR).

Hungarian Defence Forces Online (2022). *European Union Military Committee meets at Chiefs of Defence level in Brussels* (<https://defence.hu/news/european-union-military-committee-meets-at-chiefs-of-defence-level-in-brussels.html>, 8. 4. 2024).

Huntley, M. D. (2022). European defence policy at a crossroads – Germany preserving the status quo and France seeking change? *European Politics and Society* 23 (2), s. 173–188.

Christiansen, T. – Haar, R. N. (2021). Introduction: Global challenges and institutional dynamics in the making of European security policy. In: Haar, R. N. – Christiansen, T. – Lange, S. – Vanhoonacker, S. eds., *The Making of European Security Policy* (New York: Routledge), s. 1–10.

Jakobsson, E. – Sjökvist, E. (2024). The EU's Rapid Deployment Capacity – Raised Ambitions in Military Crisis Management? *FOI*. January 2024 (<https://www.foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%208434>, 25. 3. 2024), s. 1–10.

Kaca, E. (2018). The Introduction of Qualified Majority Voting in EU Foreign Policy: Member State Perspectives. *The Polish Institute of International Affairs*. 4. December 2018 (https://www.pism.pl/publications/The_Introduction_of_Qualified_Majority_Voting_in_EU_Foreign_Policy__Member_State_Perspectives, 22. 2. 2024), s. 1–2.

Kaca, E. (2021). Poland's views on CFSP: priority for Eastern Neighbourhood and transatlantic relations. In: Gubalova, V. ed., *From contestation to buy-in: the EU's Common Foreign and Security Policy as seen from European capitals* (Bratislava: GLOBSEC), s. 19.

Karpavičiūtė, I. (2023). European Strategic Autonomy in Lithuania's Foreign Policy Discourse. In: Česnakas, G. – Juizaitis, J. eds., *European Strategic Autonomy and Small States' Security. In the Shadow of Power* (Routledge: Abingdon/New York), s. 121–137.

Keukeleire, S. – Delreux, T. (2022). *The Foreign Policy of the European Union* (London: Bloomsbury Academic).

Koenig, N. (2019) The 'geopolitical' European Commission and its pitfalls. *Jacques Delors Centre*. 2. 12. 2019 (<https://www.hertie->

school.org/fileadmin/user_upload/Policy_Brief_Nicole_geopolitical_commission.pdf, 7. 4. 2024), s. 1–4.

Koenig, N. (2020). Qualified Majority Voting in EU Foreign Policy: Mapping Preferences. *Jacques Delors Centre*. 10. 2. 2020 (<https://www.delorscentre.eu/en/publications/detail/publication/qualified-majority-voting-in-eu-foreign-policy-mapping-preferences>, 27. 1. 2024), s. 1–6.

Koenig, N. (2021). From Strategic Compass to Common Course: Key deliverables and implementation paths. *Jacques Delors Centre*. 10. 12. 2021 (https://www.delorscentre.eu/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20211210_Vision_Koenig.pdf, 28. 4. 2024), s. 1–16.

Koenig, N. (2022a). Putin's war and the Strategic Compass. A quantum leap for the EU's security and defence policy? *Jacques Delors Centre*. 29. 4. 2022 (<https://www.delorscentre.eu/en/publications/detail/publication/putins-war-and-the-strategic-compass-a-quantum-leap-for-the-eus-security-and-defence-policy>, 24. 4. 2024), s. 1–8.

Koenig, N. (2022b). Towards QMV in EU Foreign Policy: Different Paths at Multiple Speeds. *Jacques Delors Centre*. 14. 10. 2022 (<https://www.delorscentre.eu/en/publications/towards-qmv-in-eu-foreign-policy>, 7. 1. 2022), s. 1–9.

Kořan, M. (2008). Jednopřípadové studie. In: Drulák, P. a kol., *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál), s. 29–61.

Kotanidis, S. (2020). *Passarelle* clauses in the EU Treaties. Opportunities for more flexible supranational decision-making. *European Parliamentary Research Service*. December 2020 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659420/EPRS_STU\(2020\)659420_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659420/EPRS_STU(2020)659420_EN.pdf), 7. 1. 2024), s. 1–80.

Koutrakos, P. (2013). *The EU Common Security and Defence Policy* (Oxford: Oxford University Press).

Koutrakos, P. (2018). Judicial review in the EU's Common Foreign and Security Policy. *International and Comparative Law Quarterly* 67 (1), s. 1–35.

Kovář, J. (2023). [Osobní komunikace] 17. 10. 2023 (Ústav mezinárodních vztahů).

Kovář, J. (2024). [Osobní komunikace] 19. 3. 2024 (Ústav mezinárodních vztahů).

Kovář, J. – Eberle, J. (2022a). Kvalifikovaná většina ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie: argumenty pro a proti. *Ústav mezinárodních vztahů*. 15. 11. 2022 (<https://www.iir.cz/kvalifikovana-vetsina-ve-spolecne-zahranicni-a-bezpecnostni-politice-evropske-unie-argumenty-pro-a-proti>, 7. 1. 2024), s. 1–8.

Kovář, J. – Eberle, J. (2022b). Použití veta ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie: kdo a proč. *Ústav mezinárodních vztahů*. 10. 10. 2022 (<https://www.iir.cz/pouziti-veta-ve-spolecne-zahranicni-a-bezpecnostni-politice-evropske-unie-kdo-a-proc>, 7. 1. 2024), s. 1–6.

Kovář, J. – Eberle, J. (2023). Většinové hlasování o zahraniční politice Evropské unie: vstřícný přístup je ve světle geopolitických výzev v českém zájmu. In: Ditrych, O. – Eberle, J. – Metodieva, A. eds., *Svět v proměnách 2023: Analýzy ÚMV* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 42–57.

Kovář, J. – Kočí, K. (2022). Informal Differentiated Integration in EU Foreign and Security Policy: Perspectives of a Small Member State. *EU IDEA*. January 2022 (https://www.iai.it/sites/default/files/euidea_pb_5.pdf, 23. 3. 2024), s. 1–10.

Kozioł, A. (2020). The European Peace Facility: a New EU Security Initiative. *The Polish Institute of International Affairs*. 14. 8. 2020 (https://pism.pl/publications/The_European_Peace_Facility_a_New_EU_Security_Initiative, 6. 4. 2021), s. 1–2.

Kramp-Karrenbauer, A. (2021). Germany's defense minister: Only political will can protect Europe. *Atlantic Council*. 3. 9. 2021 (<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/germanys-defense-minister-only-political-will-can-protect-europe/>, 23. 3. 2024).

Krčálová, Z. (2010). Vývoj konceptu evropské armády. In: Cabada, L. a kol., *Aktuální výzvy evropského integračního procesu* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 139–166.

Kuusik, P. (2021). National approaches towards EU's common foreign and security policy: Estonia. In: Gubalova, V. ed., *From contestation to buy-in: the EU's Common Foreign and Security Policy as seen from European capitals* (Bratislava: GLOBSEC), s. 13.

Lañici, T. (2021). Qualified majority voting in foreign and security policy. Pros and Cons. *European Parliamentary Research Service*. January 2021 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659451/EPRS_BRI\(2021\)659451_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659451/EPRS_BRI(2021)659451_EN.pdf), 4. 2. 2024), s. 1–8.

Latici, T. – Lazarou, E. (2021). Where will the EU's Strategic Compass point? *European Parliamentary Research Service*. October 2021 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698057/EPRS_BRI\(2021\)698057_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698057/EPRS_BRI(2021)698057_EN.pdf), 23. 3. 2024), s. 1–12.

Lavenex, S. – Kržić, I. (2019). Conceptualising Differentiated Cooperation: Governance, Effectiveness and Legitimacy. *EU IDEA*. 29. 11. 2019 (<https://euidea.eu/2019/12/02/conceptualising-differentiated-integration-governance-effectiveness-and-legitimacy/>, 15. 10. 2023), s. 1–33.

Leruth, B. (2023). Experimental differentiation as an innovative form of cooperation in the European Union: Evidence from the Nordic Battlegroup. *Contemporary Security Policy* 44 (1), s. 125–149.

Lovec, M. (2021). Slovenia: strong union of strong member states. In: Gubalova, V. ed., *From contestation to buy-in: the EU's Common Foreign and Security Policy as seen from European capitals* (Bratislava: GLOBSEC), s. 23.

Marquardt, S. (2018). The institutional framework, legal instruments and decision-making procedures. In: Blockmans, S. – Koutrakos, P. eds., *Research Handbook on the EU's Common Foreign and Security Policy* (Cheltenham/Northampton: Edward Elgar Publishing), s. 22–43.

Maślanka, Ł. (2021). A Crash Test: EU Strategic Autonomy in the Foreign Policy of France. *The Polish Institute of International Affairs*. 23 March 2021 (https://pism.pl/publications/A_Crash_Test_EU_Strategic_Autonomy_in_the_Foreign_Policy_of_France, 16. 2. 2024), s. 1–2.

Maślanka, Ł. (2023). The EU Rapid Deployment Capacity: political priorities and real needs. *OSW*. 24. 1. 2023 (https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/OSW_Commentary_567.pdf, 27. 3. 2024), s. 1–4.

Mengelberg, S. – Noll, J. (2023). Dutch Security and Defence Policy: From Faithful Ally to Pragmatic European. In: Česnakas, G. – Juizaitis, J. eds., *European Strategic Autonomy and Small States' Security. In the Shadow of Power* (Routledge: Abingdon/New York), s. 167–181.

Meyer, C. O. – Van Osch, T. – Reykers, Y. (2024). From EU battlegroups to Rapid Deployment Capacity: learning the right lessons? *International Affairs* 100 (1), s. 181–201.

Michalski, A. (2022). Denmark's Foreign and Security Policy: Perfecting the Balance Between an Atlantic, Nordic, and European Outlook. *Swedish Institute of International Affairs*. 2022 (<https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2022/ui-brief-no.-6-2022.pdf>, 25. 2. 2024), s. 1–11.

Michnik, W. (2021). Poland's role in NATO: toward a transatlantic bargain 2.0? In: Testoni, M. ed., *NATO and Transatlantic Relations in the 21st Century. Foreign and Security Policy Perspectives* (Abingdon/New York: Routledge), s. 125–141.

Moens, B. – Barigazzi, J. – Kijewski, L. (2023). New sanctions against Russia stuck in limbo over Greek-Hungarian protest. *Politico*. 26. 5. 2023 (<https://www.politico.eu/article/new-sanctions-against-russia-stuck-limbo-greece-hungary-protest-ukraine-war/>, 13. 6. 2023).

Navarra, C. – Jančová, L. – Ioannides, I. (2023). Qualified majority voting in common foreign and security policy. A cost of non-Europe report. *European Parliamentary Research Service*. August 2023 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU\(2023\)740243_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU(2023)740243_EN.pdf), 4. 2. 2024), s. 1–255.

Nicoll, W. – Salmon, T. C. (2001). *Understanding the European Union* (Harlow: Longman).

Nissen, C. (2021). European Strategic Autonomy as seen from Denmark: Essentially Contested. In: Lewander, J. – Helwig, N. – Håkansson, C. – Iso-Markku, T. – Nissen, C. eds., *Strategic Autonomy – Views from the North. Perspectives on the EU in the World of the 21st Century* (Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies), s. 14–27.

North Atlantic Treaty Organization (2023). *Relations with the European Union* (https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm, 4. 1. 2023).

Nováky, N. (2021). Qualified Majority Voting in EU Foreign Policy: Make It So. *Wilfred Martens Centre for European Studies*. September 2021 (<https://www.martenscentre.eu/wp-content/uploads/2021/09/Qualified-Majority-Voting-in-EU-Foreign-Policy-Make-It-So-.pdf>, 6. 2. 2024), s. 1–26.

Noyan, O. (2023). EU reform: France, Germany confident on reaching agreement this year. *Euractiv*. 23. 6. 2023 (<https://www.euractiv.com/section/eu-reforms/interview/eu-reform-france-germany-confident-on-reaching-agreement-this-year/>, 6. 2. 2024).

Ojanen, H. (2021). The EU's Engagement with International Organisations: NATO's Impact on the Making of EU Security Policy. In: Haar, R. N. –

Christiansen, T. – Lange, S. – Vanhoonacker, S. eds., *The Making of European Security Policy* (New York: Routledge), s. 83–103.

OSW (2023). *The EU debate on qualified majority voting in the Common Foreign and Security Policy. Reform and enlargement* (https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/OSW_Commentary_545.pdf, 16. 2. 2024), s. 1–8.

Perot, E. (2019). The art of commitments: NATO, the EU, and the interplay between law and politics within Europe's collective defence architecture. *European Security* 28 (1), s. 40–65.

Perot, E. (2021). Solidarity and deterrence in the Eastern Mediterranean. *Fondation pour la Recherche Stratégique*. June 2021 (<https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/publications/recherches-et-documents/2021/132021.pdf>, 9. 4. 2024), s. 1–38.

Perot, E. (2022). France and Article 42(7) TEU: great expectations. In: Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. eds., *Uncharted and uncomfortable in European defence. The EU's mutual assistance clause of Article 42(7)* (Hague: Clingendael), s. 38–42.

Perot, E. (2024). The European Union's nascent role in the field of collective defence: between deliberate and emergent strategy. *Journal of European Integration* 46 (1), s. 1–23.

Petsu, M. – Iso-Markku, T. – Jokela, J. (2020). Finnish Foreign Policy During EU Membership. Unlocking the EU's Security Potential. *Finish Institute of International Affairs*. October 2020 (<https://www.fiia.fi/en/publication/finnish-foreign-policy-during-eu-membership>, 20. 2. 2024), s. 1–34.

Pisklová, M. (2023). QMV in CFSP: Impending necessity or resurfacing utopia? *Think Visegrad* (<https://europeum.org/data/articles/pisklova-intempl-final.pdf>, 27. 1. 2024), s. 1–15.

- Pollak, J. – Slominski, P. (2015). The European Parliament. Adversary or Accomplice of the New Intergovernmentalism? In: Bickerton, C. J. – Hodson, D. – Puetter, U. eds., *The New Intergovernmentalism: States and Supranational Actors in the Post-Maastricht Era* (Oxford: Oxford University Press), s. 245–262.
- Puglierin, J. (2019). Priorities for the EU's New Foreign Policy Agenda up to 2024. Unleashing the Potential of the Common Foreign and Security Policy. *German Council on Foreign Relations*. November 2019 (<https://dgap.org/en/research/publications/priorities-eus-new-foreign-policy-agenda-2024>, 4. 3. 2024), s. 1–19.
- Puglierin, J. (2024). Germany's Perception of the EU Defence Industrial „Tollbox“. *Armament Industry European Research Group*. January 2024 (<https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2024/01/ARES-91-Comment.pdf>, 27. 3. 2024), s. 1–10.
- Ramopoulos, T. (2019). Articles 23–41. In: Kellerbauer, M. – Klamert, M. – Tomkin, J. eds., *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights* (Oxford: Oxford University Press), s. 212–271.
- Regeringen (2023). *Regeringen indgår bred aftale om helhjertet dansk EU-engagement* (<https://www.regeringen.dk/nyheder/2023/regeringen-indgaar-bred-aftale-om-helhjertet-dansk-eu-engagement/>, 4. 3. 2024).
- Republic of Slovenia (2022). *EU defence ministers meet in Brussels* (<https://www.gov.si/en/news/2022-05-17-eu-defence-ministers-meet-in-brussels/>, 23. 3. 2024).
- Republic of Slovenia (2023). *Minister Fajon: 'We are actively engaged in the debate on increased use of qualified majority voting in the EU'* (<https://www.gov.si/en/news/2023-09-29-minister-fajon-we-are-actively-engaged-in-the-debate-on-increased-use-of-qualified-majority-voting-in-the-eu/>, 1. 3. 2024).

- République française (2022). *National strategic review 2022* (<https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/rns-uk-20221202.pdf>, 23. 3. 2024), s. 1–55.
- Reuters (2018). *EU considering majority voting on foreign affairs decisions: Germany* (<https://www.reuters.com/article/idUSKCN1GC2RW/>, 4. 3. 2024).
- Reykers, Y. (2017). EU Battlegroups: High costs, no benefits. *Contemporary Security Policy* 38 (3), s. 457–470.
- Reykers, Y. (2019a). A permanent headquarters under construction? The Military Planning and Conduct Capability as a proximate principal. *Journal of European Integration* 41 (6), s. 783–799.
- Reykers, Y. (2019b). EU Battlegroups: From standby to standstill. In: Karlsrud, J. – Reykers, Y. eds., *Multinational Rapid Response Mechanisms. From Institutional Proliferation to Institutional Exploitation* (Abingdon/New York: Routledge), s. 41–56.
- Rhode, B. (2024). Europe Without America. *Survival* 66 (2), s. 7–18.
- Riddervold, M. – Rosén, G. (2016). Trick and treat: how the Commission and the European Parliament exert influence in EU foreign and security policies. *Journal of European Integration* 38 (6), s. 687–702.
- Rodt, A. P. (2017). Member State policy towards EU military operations. In: Hadfield, A. – Manners, I. – Whitman, R. eds., *Foreign Policies of EU Member States* (Abingdon/New York: Routledge), s. 131–147.
- Rostoks, T. (2023). Military Capabilities First, Politics Later: Latvia's Approach to European Strategic Autonomy. In: Česnakas, G. – Juizaitis, J. eds., *European Strategic Autonomy and Small States' Security. In the Shadow of Power* (Routledge: Abingdon/New York), s. 109–120.
- Scazzieri, L. (2022). Could EU-endorsed 'coalitions of the willing' strengthen EU security policy? *Centre for European Reform*. 9. 2. 2023 (https://www.cer.eu/sites/default/files/insight_LS_willing_coalition_9.2.22.pdf, 15. 10. 2023), s. 1–3.

- Schuette, L. (2019). Should the EU make foreign policy decisions by majority voting? *Centre for European Reform*. May 2019 (<https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2019/should-eu-make-foreign-policy-decisions-majority-voting>, 7. 1. 2024), s. 1–13.
- Schütze, R. (2018). *European Union Law* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Siddi, M. – Karjalainen, T. – Jokela, J. (2022). Differentiated Cooperation in the EU's Foreign and Security Policy: Effectiveness, Accountability, Legitimacy. *The International Spectator* 57 (1), s. 107–123.
- Spanish Presidency (2023). *Spain hosts first EU military crisis management exercise with deployment of forces* (<https://spanish-presidency.consilium.europa.eu/en/news/spain-first-eu-military-crisis-management-exercise/>, 7. 1. 2024).
- Svoboda, L. (2022). Čl. 21–46. In: Tomášek, M. – Šmejkal, V. a kol., *Smlouva o fungování EU. Smlouva o EU. Listina základních práv EU. Komentář* (Praha: Wolters Kluwer ČR), s. 1339–1415.
- Sweden in EU (2022). Non-paper by Bulgaria, Croatia, the Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Romania, Slovenia, and Sweden on the outcome of and follow-up to the Conference on the Future of Europe. X. 9. 5. 2022 (<https://twitter.com/SwedeninEU/status/1523637827686531072>, 1. 2. 2024).
- Szép, V. et al. (2021). The Current Legal Basis and Governance Structures of the EU's Defence Activities. *Engage*. December 2021 (<https://www.engage-eu.eu/publications/the-current-legal-basis-and-governance-structures-of-the-eus-defence-activities>, 6. 4. 2024), s. 1–55.
- Tardy, T. (2014). In groups we trust. Implementing Article 44 of the Lisbon Treaty. *European Union Institute for Security Studies*. October 2014

(https://www.files.ethz.ch/isn/184472/Brief_27_Article_44.pdf, 24. 4. 2024), s. 1–4.

Terlikowski, M. (2021a). EU's Strategic Compass Main Assumptions Revealed. *The Polish Institute of International Affairs*. 17. 11. 2021 (<https://pism.pl/publications/eus-strategic-compass-main-assumptions-revealed>, 6. 4. 2024), s. 1–2.

Terlikowski, M. (2021b). In Search of Direction: EU Strategic Compass. *The Polish Institute of International Affairs*. 24. 5. 2021 (https://pism.pl/publications/In_Search_of_Direction_EU_Strategic_Compass, 6. 4. 2024), s. 1–5.

Terlikowski, M. (2021c). Return of the European Army Idea? *The Polish Institute of International Affairs*. 10. 5. 2021 (https://pism.pl/publications/Return_of_the_European_Army_Idea, 6. 4. 2024), s. 1–2.

Terpan, F. (2013). Article 44. [Delegation of Tasks Under the CSDP]. In: Blanke, H. – Mangiameli, S. eds., *The Treaty on European Union (TEU). A Commentary* (Heidelberg: Springer), s. 1253–1260.

The Brussels Times (2023). *EU conducts first 'live' military exercise in Spain* (<https://www.brusselstimes.com/749172/eu-conducts-first-live-military-exercise-in-spain>, 28. 3. 2024).

The Federal Chancellor (2022). „*Europe is our future – and that future is in our hands*“ (<https://bundeskanzler.de/bk-en/news/scholz-speech-prague-charles-university-2079558>, 3. 2. 2024).

The Group of Twelve (2023). *Sailing on High Seas: Reforming and Enlarging the EU for the 21st Century* (<https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2617206/4d0e0010ffcd8c0079e21329bbbb3332/230919-rfaa-deu-fra-bericht-data.pdf>, 16. 2. 2024), s. 1–52.

- Tidey, A. (2023). 'A new page in EU defence': First-ever live EU military exercise kicks off. *Euronews*. 17. 10. 2023 (<https://www.euronews.com/my-europe/2023/10/17/a-new-page-in-eu-defence-first-ever-live-eu-military-exercise-kicks-off>, 25. 3. 2024).
- Tilindyte, L. (2019). How EU Treaties are changed. *European Parliamentary Research Service*. September 2019 ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2019/640167/EPRS_AT A\(2019\)640167_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2019/640167/EPRS_AT A(2019)640167_EN.pdf), 7. 1. 2024), s. 1–2.
- Tillikainen, T. (2022). Finland's constructive approach to TEU Article 42(7). In: Deen, B. – Zandee, D. – Stoetman, A. eds., *Uncharted and uncomfortable in European defence. The EU's mutual assistance clause of Article 42(7)* (Hague: Clingendael), s. 43–45.
- Tocci, N. (2021). Towards European cooperative autonomy. In: Haar, R. N. – Christiansen, T. – Lange, S. – Vanhoonacker, S. eds., *The Making of European Security Policy* (New York: Routledge), s. 13–27.
- Törö, C. (2014). Accommodating differences within the CSDP: Leeway in the treaty framework? In: Blockmans, S. ed., *Differentiated Integration in the EU. From the Inside Looking out* (Brussels: Centre for European Policy Studies), s. 57–74.
- Treichler, R. – Geets, S. (2022). Außenminister Schallenberg: „Ich sehe bei den Sanktionen keinen Grund für Zweifel“. *Profil*. 9. 10. 2022 (<https://www.profil.at/ausland/aussenminister-schallenberg-ich-sehe-bei-den-sanktionen-keinen-grund-fuer-zweifel/402140490>, 1. 2. 2024).
- Úrad vlády Slovenskej republiky (2024). *Fico: Po zrušení práva veta v EÚ by sa nás veľké štáty nepýtali na naše záujmy* (<https://www.vlada.gov.sk/fico-po-zruseni-prava-veta-v-eu-by-sa-nas-velke-staty-nepytali-na-nase-zaujmy/>, 4. 3. 2024).

Varga, T. C. (2023). A Reluctant Supporter: The Hungarian Perspective on European Strategic Autonomy. In: Česnakas, G. – Juizaitis, J. eds., *European Strategic Autonomy and Small States' Security. In the Shadow of Power* (Routledge: Abingdon/New York), s. 182–195.

Vela, J. H. – Scheftalovich, Z. (2022). Brussels Playbook from Politico. Driving the day: EU ministers mull scrapping vetoes. *Politico*. 20. 9. 2022 (<https://www.politico.eu/newsletter/brussels-playbook/scrapping-vetos-unga-unga-party-trade-scoop/?hc=1>, 4. 3. 2024).

Virkkunen, H. (2022). The EU's mutual defence clause? Article 42(7) of the Treaty on European Union. *European View* 21 (1), s. 22–26.

Vláda České republiky (2022). *Projev premiéra Petra Fialy na setkání českých velvyslanců v Praze* (<https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-premiera-petra-fialy-na-setkani-ceskych-velvyslancu-v-praze--198419/#>, 3. 2. 2024).

von der Burchard, H. – Barigazzi, J. (2021). Germany slams Hungary for blocking EU criticism of China on Hong Kong. *Politico*. 10. 5. 2021 (<https://www.politico.eu/article/german-foreign-minister-slams-hungary-for-blocking-hong-kong-conclusions/>, 17. 2. 2024).

von der Leyen, U. (2019). Mission letter. *European Commission*. 1. 12. 2019 (https://commissioners.ec.europa.eu/system/files/2022-11/mission-letter-josep-borrell-2019_en.pdf, 4. 3. 2024), s. 1–7.

Wax, E. (2024). Von der Leyen prepping plans for 30+ EU members. *Politico*. 17. 1. 2024 (<https://www.politico.eu/article/eu-ursula-von-der-leyen-ukraine-announces-step-toward-eu-treaty-revision/>, 1. 3. 2024).

Website of the Republic of Poland (2022). *Article by the Prime Minister of the Republic of Poland Mateusz Morawiecki „Historical challenges and false directions – Europe at the crossroad“* (<https://www.gov.pl/web/cyprus/article-by->

the-prime-minister-of-the-republic-of-poland-mateusz-morawiecki-historical-challenges-and-false-directions---europe-at-the-crossroads, 1. 3. 2024).

Website of the Republic of Poland (2024a). *Defence ministers of Poland and Germany: we have a shared goal of continued, joint support of Ukraine* (<https://www.gov.pl/web/national-defence/defence-ministers-of-poland-and-germany-we-have-a-shared-goal-of-continued-joint-support-of-ukraine>, 6. 4. 2024).

Website of the Republic of Poland (2024b). *Deputy Prime Minister W. Kosiniak - Kamysz: We should not become accustomed to the war in Ukraine* (<https://www.gov.pl/web/national-defence/deputy-prime-minister-w-kosiniak---kamysz-we-should-not-become-accustomed-to-the-war-in-ukraine>, 6. 4. 2024).

Weise, Z. (2019). Ursula von der Leyen: In her own words. *Politico*. 4. 7. 2019 (<https://www.politico.eu/article/in-her-own-words-ursula-von-der-leyen-european-commission-president-angela-merkel-cabinet-german-defense-minister/>, 27. 3. 2024).

Wessel, R. A. (2012). Initiative and Voting in Common Foreign and Security Policy: The New Lisbon Rules in Historical Perspective. In: Blanke, H.-J. – Mangiameli, S. eds., *The European Union after Lisbon. Constitutional Basis, Economic Order and External Action* (Heidelberg/New York: Springer), s. 495–516.

Whitman, R. G. – Tondra, B. (2017). Western EU Member States foreign policy geo-orientations. UK, Ireland and the Benelux. In: Hadfield, A. – Manners, I. – Whitman, R. eds., *Foreign Policies of EU Member States* (Abingdon/New York: Routledge), s. 38–50.

Young, A. R. – Roederer-Rynning, C. (2020). The EU Policy Process in Comparative Perspective. In: Wallace, H. – Pollack, M. A. – Roederer-Rynning, C. – Young, A. R. eds., *Policy-making in the European Union* (Oxford: Oxford University Press), s. 43–66.

Zachová, A. – Vasques, E. – Zichová, K. – Noyan, O. (2022). Czech Presidency takes EU countries' temperature on bloc reforms. *Euractiv*. 18. 7. 2022 (<https://www.euractiv.com/section/politics/news/czech-presidency-takes-eu-countries-temperature-on-bloc-reforms/>, 1. 2. 2024).

Zandee, D. – Deen, B. – Kruijver, K – Stoetman, A. (2020). European strategic autonomy in security and defence. *Clingendael*. December 2020 (https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-12/Report_European_Strategic_Autonomy_December_2020.pdf, 6. 4. 2024), s. 1–75.

Zandee, D. – Stoetman, A. (2022). Realising the EU Rapid Deployment Capacity: opportunities and pitfalls. *Clingendael*. October 2022 (https://www.clingendael.org/sites/default/files/2022-10/Policy_brief_Rapid_Deployment_Capacity.pdf, 7. 1. 2024), s. 1–10.

Zięba, R. (2020). *Poland's Foreign and Security Policy. Problems of Compatibility with the Changing International Order* (Heidelberg/New York: Springer).

Summary

The thesis analyses contemporary debate about the reform of the EU's Common Foreign and Security Policy (CFSP) and Common Security and Defence Policy (CSDP). The subject to the analysis are four reform proposals (introduction of qualified majority voting to CFSP, establishment of the EU's Rapid Deployment Capacity, establishment of the CSDP missions under Article 44 TEU, operationalization of EU's mutual assistance clause – Article 42(7) TEU), currently being discussed within the EU discourse. The first objective of the thesis is to identify positions of the Member states, the Commission, the European Parliament, and the HR/VP *vis-à-vis* these reform proposals. The second objective is to explain positions of the respective actors and to put them into context.